

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

VUODUOKOHJAUSSA OKOHJAUSSUUNNITELMAT 2014

© Oahpahusráđđehus (Opetushallitus)

Publications 2016:2

ISBN 978-952-13-6216-3 (pdf)

pohjoissaamenkielinen käännös:
Sámegillii jorgalan Sulo Lemet Aikio

Taitto: Grano Oy

www.oph.fi

SISDOALLU

9. Gillii ja kultuvrii laktáseaddji earenoamáš gažaldagat.....	5
9.1 Sápmelaččat ja sámegielađat.....	5
10. Guovttegielat oahpahus	7
10.1 Guovttegielat oahpahusa mihttomearit ja oahpahusa lágideami vuolggasajit	7
10.1.1 Viiddis guovttegielat oahpahus	9
10.1.2 Gáržžit guovttegielat oahpahus	11
10.2 Báikkálaččat mearridanvuloš áššit	11
13. Jahkeluohkát 1–2	14
13.4 Oahppaávdnasat jahkeluohkáin 1–2	14
13.4.1 Eatnigiella ja girjjálašvuohta	15
13.4.3 Vieris gielat.....	21
14. Jahkeluohkát 3–6.....	24
14.4 Oahppaávdnasat jahkeluohkáin 3–6	24
14.4.1 Eatnigiella ja girjjálašvuohta	25
14.4.3 Vieris gielat.....	34
15. Jahkeluohkát 7–9.....	40
15.4 Oahppaávdnasat jahkeluohkáin 7–9	40
15.4.1 Eatnigiella ja girjjálašvuohta	41
15.4.3 Vieris gielat.....	50
ČUOVUS 1 Vuodđooahpahusa dievasmahtti sámegiela oahpahusa mihttomearit, sisdoalut ja oahppi oahppama árvoštallan.....	60

9. Gillii ja kultuvrii laktáseaddji earenoamáš gažaldagat

Visot oahppiid oahpahasas čuvvot oktasaš, vuodđooahpahasas oahppaplánaid vuodustusaid mielde gustovaš mihttomeariid ja vuodđojurdagiid. Oahppiid gielalaš gárvvisuodaid ja kulturduogáža váldet vuodđooahpahasas vuhtii. Juohke oahppi giella- ja kulturidentitehta dorjot mánggabealagit. Oahppiid bagadit dovdat, ipmirdit ja gudnejahttit juohke riikkalahttui vuodđolága mielde gullevaš vuoigatvuođa iežas gillii ja kultuvrii¹.

Mihttomearrin lea bagadit oahppiid atnit árvvus sierra gielaid ja kultuvrraid ja maid ovddidit guovtte- ja mánggagielatvuođa ja nu nannet oahppiid gielalaš didolašvuođa ja metalingvisttalaš dáidduid. Skuvlabargui sáhttet gullat mánggagielalaš oahpahasdilálašvuođat, main oahpaheaddjit ja oahppit geavahit visot gielaid, maid sii máhttet. Oahpahasas atnet ávkin oahppiid ja sin fuolaheaddjiid ja servoša dieđuid sin iežaset giella- ja kulturguovllu luonddus, eallinvugiin, historjjás, gielain ja kultuvrrain. Kultuvrralaš mánggabealat lohkanáiddu sáhttá nannet mediabajasgeassimiin ja vuhtii váldimiin oahppiid ja sin bearrašiid mediakultuvrra.

Oahppiid oahpuid várás sáhttá dárbbu mielde gárvvistuvvot oahppanplána. Plána sisdoallá heivvolaš osiin seamma oassesurggiid go beavttálmahtton doarjaga várás gárvvistuvvon oahppanplána, mii govviduvvo vuollelogus 7.3.2.

Vuodđooahpahaslága mielde vuodđooahpahasas geavahuvvon giella lea suoma- dahje ruotagiella. Oahpahasgiellan sáhttá leat maiddái sáme-, romani- dahje seavagiella. Oahpahasgiellan sáhttá geavahit maiddái eará gielaid, go dat ii áitte oahppaplána vuodustusain áshuvvon mihttomeariid juksama.²

9.1 Sápmelaččat ja sámegielagat

Sápmelaččaid oahpahasas earenoamáš mihttomearrin lea doarjut oahppiid bajásšaddama iežaset gillii, kultuvrii ja servošii ja maid addit sidjiide vejolašvuođa beassat sisa sápmelaš kulturárbaí. Mihttomearrin lea lasihit oahppiid gárvvisuodaid doaibmat sámegielat birra, oahppat sámegiela ja sámegillii.

Sápmelaččaid ruovttuguovllus ássi sámegiela máhtti oahppiid oahpahasas galgá addit eanaš osiin sámegillii³. Dalle go vuodđooahpahasas lea sámegielat, de dan earenoamáš mihttomearrin lea nannet sámegiela máhttima ja giela geavaheami. Oahpahasas vuodđuduvvá searvušlaš oidnu gielas. Servoša lahttovuohta ja oasálašvuohta nanosmit, go oahppit ohppet geavahit giela servošii mihtilmas vugiin.

1 Suoma vuodđoláhka (731/1999) 17 §

2 Vuodđooahpahasláhka 10 § 1 mom. (1288/1999)

3 Vuodđooahpahasláhka 10 § 2 mom.

Sámegiela ja girjjálašvuoda oahpahasas váldet vuhtii sierra sámegielaid ja daid suopmaniid ja maid giela sisdoallan kultuvrralaš dieđuid. Oahppiid bagadit ipmirdit gielalaš válljemiid mearkkašumiid ja váikkuhasaid iežaset birrasii ja maid posiitiiva gulahallanvuoigŋa ráhkadeami dehálašvuoda oassin iežaset eallima hálddašeami ja gielalaš láhttenbajásgeassima. Go gielalaš dáiddut ovdánit, de oahppit ožžot gárvvvisvuodaid oassálastit ja váikkuhit oktasaš áššuide ja mearrádusdahkamii. Oahpahas lasiha oahppiid áddejumi ja árvvusatnima iežaset giella- ja kulturduogáža mearkkašumis sihke alceset, servošii ja servvodahkii ja maid eará eamiálbmogiidda. Oahppiid bagadit ipmirdit ja atnit árvvus maidái eará gielaid ja kultuvrraid.

10. Guovttegielat oahpahus

Skuvlla oahpahusgiella lea suoma- dahje ruotagiella ja muhtin dáhpáhusain sáme-, romani- dahje seavagiella. Oahpahusas sáhtta vuodđooahpahuslága mielde geavahit skuvlla aitosáš oahpahusgiella lassin maiddái eará giella, juos árvvoštallo ahte dat ii áitte oahppiid vejolašvuoda čuovvut oahpahusa. Sierranas oahpahusjoavkkus dahje skuvllas oahpahus sáhtta addojuvvot eanaš osiin dahje ollásit eará gielain.⁴

Vuodđooahpahuslága mielde oahpahusgiella meroštallá, man gillii eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpahus addojuvvo⁵. Eatnigiela ja girjjálašvuoda oahppameari ja A1-giella oahppameari diimmuid sáhtta goittotge dárbbu mielde ovtastit stáhtaráđi ásahusa vuodul⁶. Ovtastuvvon diibmomearis galgá dalle unnimustá beali oahpahit skuvlla aitosáš oahpahusgillii.

Ruovttu ja skuvlla ovttasbarggu dorvudeami várás fuolaheaddjiide dárkkuhuvvon diehtajuohkin ja guovddášáššebáhpárat galget leat fidnemis skuvlla vuodđooahpahuslága mielde gustovaš oahpahusgillii ja dárbbu mielde maiddái skuvlla eará oahpahusgillii dahje oahpahusgiellaide.

Oahpahusa sáhtta ollašuttit viiddis guovttegielat oahpahussan, man sáhtta juohkit ruovttueatnama giellaid árramuddosaš dievaslaš giellalávgumii ja eará viiddis guovttegielat oahpahussii. Dan sáhtta addit maiddái gáržžit guovttegielat oahpahussan, man gohčodit dán oktavuodas gielladoarjaluvvon oahpahussan. Muhtimin guovttegielat oahpahusa ollašuttet eará gillii go ruovttueatnama giellaiguin giellalávguma láhkái. Dákkár oahpahusa nugo maiddái vejolaš oanehutáigásaš giellalávgunprográmmaid atnet dán oktavuodas gullat eará guovttegielat oahpahusa ollái.

10.1 Guovttegielat oahpahusa mihttomearit ja oahpahusa lágideami vuolggasajit

Guovttegielat oahpahusain lea viggamuš juksat buorre ja mánggabealat gielladáiddu sihke skuvlla oahpahusgielas ja čuožáhatgielas. Guovttegielat oahpahusa guhkesáigásaš mihttomearrin lea vuodu láhčin giellaid callinahkásaš oahppamii ja maid giellaid ja kultuvrraid mánggaláganvuoda árvvusatnimii. Guovttegielat oahpahusas oahppiide fáallet autentalaš giellageavahanbirrasa. Mihttomearrái vigget lágidemiin eatnigiela ja girjjálašvuoda ja maid giellalávgungiela/čuožáhatgiela diimmuid lassin sierra oahppaávdnasiid oahpahusa goappáge gillii ja ávkinatnimiin guktuid giellaid skuvlla árggas maiddái oahpahusa olggobealde. Oahpahusa lágideaddji meroštallá báikkálaččat giellalávgungiela/čuožáhatgiela sisdoaluid ja diibmomeari. Giellalávgungiella/čuožáhatgiella lea dábálaččat seammás oahppi A1-giella.

4 Vuodđooahpahusláhka 10 §

5 Vuodđooahpahusláhka 12 §

6 Stáhtaráđi ásahus (422/2012) 8 §

Visot oahppaávdnasiin galgá juksat vuodđooahpahusa riikkaviidosas oahppaplána mihttomeriid.

Guovttegielat oahpahas deattuhuvvá lunddolaš gulahallan ja vuorrováikkukhus, doibmengelbbolašvuolta ja oahppiid aktiivvalaš giellageavaheapmi. Oahppi vejolašvuodaid geavahit giela sierra oahppaávdnasiin sihke skuvlla oahpahasgielas ja giellalávungielas/čuožáhatgielas dorjot didolaččat. Skuvlla oahpahasgiella ja giellalávungiella/čuožáhatgiella leat ollisvuolta, ja goappáge giela oahppama dorjot ovttasbarggus ruovttuiguin ja fuolaheaddjiiguin. Guovttegielat oahpahas vuhtto skuvlla oppa doaimankultuvrras. Oahpahusa plánen ja ollašuhttin gáibida systemáhtalaš ovttasbarggu ja ságastallama sihke sierra oahppaávdnasiid oahpaheaddjiid ja maiddá skuvlla eará bargoveaga gaskavuodas.

Go sirdásit oahpahas luohkáoahpahas ávnnasoahpahussii, de sirdásanáigodaga lea buorre plánet oahpaheaddjiid gaskasaš ovttasbargun. Dalle guovttegielat oahpahas ásahan earenoamáš gáibádusaid sáhttá váldit mihttomearálaš plánemiin vuhtti.

Oahpahusa joatkašuvvama ja sirdásanáigodagaid plánen gáibida ovttasbarggu maiddái čanusjoavkkuid gaskkas.

Giellalávungiela/čuožáhatgiela oahpahas

Oahpahusa lágideaddji meroštallá báikkálaččat giellalávungillii/čuožáhatgillii ásahtahti mihttomeriid ja sisdoaluid. Mihttomeriid ásaheamis lea vejolaš atnit ávkin ovdamearkka dihte Gielladáiddu dásiid govvidanskála. Giellalávungiela/čuožáhatgiela oahpahas ovddidit oahppiid gielladáiddu mánggabealagit ja seammás váldimiin vuhtti sierra oahppaávdnasiid ásahan gáibádusaid gielladáidui.

Go oahppaávdnasiid oahpahas nuppástuvvá eanet doabalažžan, de dárbbasit maiddái váddásut áššeteavstta buvttadan- ja ipmirdandáidduid ja maid dáiddu ságastallat váttis fáttáin. Maiddá rievttesgielalašvuhtti giddejit fuomášumi ain eanet ja eanet. Giellalávungiela/čuožáhatgiela ovdáneami dorjot ja čuvvot.

Eará oahppaávdnasiid oahpahas giellalávungillii/čuožáhatgillii

Sierra oahppaávdnasiid oahpahas giellalávungillii/čuožáhatgillii gáibida oahpaheaddjis gielladiđolaš ja giellapedagogalaš doaladumi ja maid doarvái buorre giellahálddašeami⁷. Dárbbasuvvo oktasaš suokkardeapmi das, makkár giellageavahankonvenšuvnnat ja makkáraš teavsttat leat guđege oahppaávdnasii mihtilmasat. Ná meroštallojit gielalaš mihttomearit sierra oahppaávdnasiin. Oahpahas deattuhuvvet áiccalmasvuolta ja konkrehtalašvuolta, oahppiguovdilis bargovierut ja vuorrováikkuhanvuohki. Oahppiid roahkasmahttet geavahit giellalávungiela/čuožáhatgiela sierra oahppaávdnassidoaluid logadettiin. Mihttomearrin lea, ahte oahppit leat seamma áigge sihke giela oahppit ja giela geavaheaddjit. Oahppiid giellalávungiela/čuožáhatgiela buvttadeami veahkehit oahpaheaddji ja eará oahppiid veardásašdoarjagiin.

7 Oahpahasráđdehusa mearrádus 25/011/2005

Eará oahppaávdnasiid oahpahus skuvlla oahpahusgillii

Oahpahusas sihkkarasto, ahte oahppiid eatnigielat doahpágiid hálddašeapmi ja maid teavsttaid ipmirdeapmi ja buvttadeapmi ovdánit ahkebadjái gullelaš dássái maiddái sierra oahppaávdnasiid oahpahusas. Maiddái oahpahusas, mii addojuvvo skuvlla oahpahusgillii, gáibiduvvo oahpaheaddjis gielladidolaš ja giellapedagogalaš doaladupmi.

Čuovvuma ja árvoštallama earenoamáš bealit guovttegielat oahpahusas

Árvoštallan galgá addit oahpaheaddjái, oahppái ja fuolaheaddjiide mánggabealagit máhcahaga oahppiid oahppaávdnashálddašeami ja gielladáiddu ovdáneami oahpahussii meroštallon mihttomeriid ektui. Oahppi gielladáiddu ovdáneami goappáge gielas čuvvot sierra oahppaávdnasiin sihke visot oahpaheaddjiid ovttasbargun ja oahppiid iešárvoštallamiin ja veardásašárvoštallamiin. Dás sáhtá atnit ávkin ovdamearkka dihte Eurohpalaš giellalávka.

Sierranas oahppaávdnasiid árvoštallamis čuvvot vuoddooahpahusa dábalaš árvoštallanvuodustusaid beroškeahhtá das, man gillii daid leat oahpahan. Árvoštallamis váldet vuhtii maiddái giela ovdáneami sierra oahppaávdnasiin daid gielalaš mihttomeriid oasis, mat leat čálihuvvon báikkálaš oahppaláni.

Vuoddooahpahusa loahppaárvoštallamis giellalávungiela dahje čuozáhatgiela mihttomeriid juksan árvoštallo A1-giela loahppaárvoštallama kriteraid vuodul. Ná dahkkojuvvo oahppiid ovtta veardásašvuoda dáhkodeami várás nuppi dási oahpuide ozadettiin. Vejolašvuodaid mielde árvoštallan čadahuvvo ovttasbarggus sierra oahppaávdnasiid oahpaheaddjiid gaska. Loahppaduodaštusa oktavuodas oahppái sáhtá addit čuvvosa giellalávgunii dahje eará guovttegielat oahpahussii oassálastimis.

Oahppama ja skuvlavázzima doarjja guovttegielat oahpahusas

Pedagogalaš árvoštallamiin ja doarjjadoaimmain váldet vuhtii guovttegielat giellaovdáneami ja suokkardit, man gillii ja makkár doarjaga sáhtá addit. Vuoddooahpahušlaga mielde oahppis lea vuoigatvuohta oažžut bagadeami ja doarvái doarjaga iežas oahppamii ja skuvlavázzimii dalán, go dárbu boahhtá ovdan. Oahppi doarjaga dárbbu čuvvot jeavddalaččat, ja doarjaga addet dárbbu mielde. Dárkkuhus lea, ahte oahppi oažžu mihttomearálaš, bastevaš doarjaga dalán go dárbu boahhtá ovdan. Oahppama ja skuvlavázzima doarjaga plánejit ovttasbarggus oahpaheaddjiid, oahppi ja oahppi fuolaheaddjiid ja maid oahppifuolahusa gaskavuodas.

10.1.1 Viiddis guovttegielat oahpahus

Ruovttueatnangielaid árradis dievaslaš giellalávgun

Ruovttueatnangielaid árradis dievaslaš giellalávguniin dárkkuhuvvo dás áramustá golmmajahkásažžan ja maŋemustá ovdaoahpahusas álgi ja vuoddooahpahusa lohppii bisti prográmma, mas oassi oahpahusas lágiduvvo skuvlla áitosaš oahpahusgillii ja oassi nuppi ruovttueatnangillii dahje sámegillii. Dien namalas giela gohčodit dás giellalávgungiellan. Giellalávgunoahpahus lea dárkkuhuvvon eanas dakkár mánáide, geat eai hála namuhuvvon giela eatnigiellan.

Giellalávgungillii addojuvvon oahpahusa ossodat árradis dievaslaš giellalávgumis lea olles programma áigge unnemustá 50 % nu, ahte árrabajásgeassimis ja ovdaoahpahusas giellalávgungiela ossodat lea measta 100 %, jahkeluohkáin 1–2 sullii 90%, jahkeluohkáin 3–4 sullii 70% ja jahkeluohkáin 5-9 gaskameari mielde 50%. Ossodat rehkenasto jahkeluohká olles diibmomearis.

Visot oahppaávdnasiid vigget oahpahit vuoddoahpahusa bisttedettiin sihke giellalávgungillii ja skuvlla oahpahusgillii, muhto ii goappáge gillii oktanaga. Oahpaheaddjit doibmejit juogo skuvlla oahpahusgiela dahje giellalávgungiela mielde gielalaš mállen. Oahpaheaddjis lea ovttagielat rolla giellalávgunjoavkkus. Go oahpahusgiella molsašuvvá, de molsašuvvá dalle maiddá oahpaheaddji. Oahpahusmateriála lea seammagielat go oahpahus. Dehálaš lea, ahte oahppi juksá doarvái buorre gielladáiddu sierra oahppaávdnasiid mihttomeariid juksama várás. Giellalávgumis dorjot goappáinge oahpahusas adnojuvvon ruovttueatnangiela oahppi kulturidentitehta čiekŋuma. Ruovttueatnama gielaidda lassin dorjot eará gielaiguin ja kultuvrraiguin deaivvadeami ja nannejit dánu oahppi máŋggagielat ja kultuvrralaččat máŋggadássásaš identitehta positiivvalaččat.

Eatnigiella ja girjjálašvuohta -oahppaávdnasis ja giellalávgungiela leat muhtin muddui oktasaš mihttomeariid ja sisdoalut. Eatnigiella ja girjjálašvuođa ja maid giellalávgungiela oahppaplánaid gárvvistit oahpaheaddjit ovttas nu, ahte visot eatnigiella ja girjjálašvuođa sisdoalut šaddet gokčojuvvot ja mihttomeariid lea vejolaš juksat. Eatnigiella ja girjjálašvuođa oahpahusa ja maid giellalávgungiela oahpahusa gaskkas lea sirdásanváikkukhus áinnas go giellalávgungiela oahpahusa diibmomeari lea stuoris ja oahpahus álggahuvvo árrat. Lohkat ja čállit oahpahepmi dáhpáhuvvá jahkeluohkáin 1-2 dušše fal giellalávgungillii. Oahppi giellalávgungiela ovdáneami doarjuma várás oahpahusa lágideat nu, ahte oahppit ožžot sihke lohkanávdnasiin ja dáido- ja dáiddaávdnasiin doarvái oahpahusa giellalávgungillii. Sirdásanváikkukhusa meari molsašuddá sisdoallofáttáid mielde. Sisdoaluid plánemis sáhtá atnit ávkin eatnigielalágan dahje sisafárregeaddjiide dárkkuhuvvon suoma-/ruotagiela oahppameariid.

Eará viiddis guovttegielat oahpahus

Eará viiddis guovttegielat oahpahusas geavahit skuvlla oahpahusgiela lassin ovttá eará giela dahje eanetge eará gielaidda. Oahpahusas geavahuvvon eará giela gohčodit dás čuožáhtgiellan.

Viiddis guovttegielat oahpahusain dárkkuhit oahpahusa, mas uhcemustá 25 % vuoddoahpahusa olles oahppameari oahpahusas lágideat čuožáhtgillii. Ossodaga rehkenastet olles diibmomeariid dain jahkeluohkáin, main viiddis guovttegielat oahpahusa ollašuttet. Viiddis guovttegielat oahpahus sáhtá álgit jo ovdaoahpahusas ja bistit miehtá vuoddoahpahusa dahje dušše oasi das.

Viiddis guovttegielat oahpahusa oahppiid gielladuogáš sáhtá maiddá molsašuddat stuorrát. Muhtun oahppiid eatnigiella ii leat oktage oahpahusgiela. Oassi oahppiin boahá olgoriikkain skuvllii vuoddoahpahusa nu máŋgideat muttus, ahte oahppasidoaluid studeren suoma-/ ruotagillii buktá sidjiide váttisvuođaid. Juos dáid oahppiid ii man nu sivas sáhte láidet ráhkkanahhti oahpahussii, de sidjiide fáallet eará doarjjadoaimmaid (geahča lohku 7 Oahppama ja skuvlavázzima doarjja).

Oahppit, geaid eatnigiella lea soames eará go skuvlla oahpahusgiella, lohket dávjjimusat suoma-/ ruoŋagiella nubbin giellan -oahppameari. Dáid oahppiid gielladáiddu ovdáneapmái galgá giddet earenoamáš fuomášumi, juos čuožahatgielat oahpahusa ossodat olles oahpahusas lea stuoris.

Oahppaplána gárvvistettiin lea dehálaš smiehttat dan, makkár oahppaávdnasiid dahje sisdoaluid lea jierpmálaš oahpahit čuožahatgillii. Dasa lassin galgá suokkardit, leago oassi oahppaávdnasiid sisdoaluin dakkár, ahte dáid lohkan suomagillii dahje ruoŋagillii livččii earenoamáš dehálaš, vai oahppi juvssašii buriid doaimbangárvvisuodaid suomelaš servvodagas.

Juos čuožahatgielat oahpahusa mearri lea stuoris, de galgá fuolahit das, ahte oahppiid suomagielat/ruoŋagielat doahpagiid hálldašepmi ja maid hástaleaddji áššeteavstta ipmirdeapmi ja buvttadeapmi ovdánit buorre dássái maiddái sierra oahppaávdnasiid oahpahasas.

Guovttegielat oahpahusa ferte lágideat nu, ahte visot oahppit sáhttet juksat vuodđooahpahusa áigge joatkkaoahppogelbbolašvuoda nuppi dási oahpahussii.

Skuvllain, main oahpahusa lágideat guovtte gillii dahje eanet gielaide, lea dávjá gielaide ja kultuvrraid stuorra girjjatvuoha nu oahppiid go skuvlla bargoveagage gaskavuodas. Dát addá ollu vejolašvuodaid buktit gielaide ja kultuvrraid ovdan skuvlla árggas, ovddidit kultuvrraid deaivvadandáidduid ja biebmát mánggagielatvuoda. Seammás dat ása skuvllii hástalus doarjut guđege oahppi mánggagielat ja kultuvrralaččat mánggadássasaš identitehta positiivvalaččat.

10.1.2 Gáržžit guovttegielat oahpahas

Gielladoarjaluvvon oahpahas

Gielladoarjaluvvon oahpahasain dárkkuhit dás oahpahasas, mas vuollái 25 % oahppaávdnasiid sisdoalus oahpahit eará go skuvlla oahpahasgillii. Ossodat rehkenasto olles diibmomearis dain jahkeluohkáin, main ollašuttet gielladoarjaluvvon oahpahasas. Gielladoarjaluvvon oahpahas sáhtta leat jo ovdaoahpahasas, ja dat sáhtta bistit olles vuodđooahpahasas áigge dahje dušše oasi das.

Gielladoarjaluvvon oahpahasas mihttomearit sierra oahppaávdnasiid oahpahasas ja oahppanbohtosiid oasis leat vuodđooahpahasas nogadettiin seammát go dakkár vuodđooahpahasas, mii ii leat gielladoarjaluvvon. Gielladoarjaluvvon oahpahas movttidahtta ja aktivere oahppiid čuožahatgiela geavaheapmái aitosas giela diimmuid lassin. Gielalaš mihttomeriid heivehit gielladoarjaluvvon oahpahasas mearrái.

10.2 Báikkálaččat mearridanvuloš áššit

Juos oahpahasas lágideaddji fállá guovttegielat oahpahasas muhtin hámis, de oahpahasas lágideaddji mearrida ja govvida oahppaplánas

- geasa guovttegielat oahpahasas lea dárkkuhuvvon ja mat leat oahppin váldima vuodđojurdagat

- mii lea giellalávungiela/čuozáhatgiela ja skuvlla oahpahusgiela diibmojuohku
- mat oahppaávdnasat dahje oahppaávdnasiid sisdoallosuorggit oahpahunvojít skuvlla oahpahusgillii ja mat giellalávungillii/čuozáhatgillii; juos dili lea dárbu dárkkistit guđege lohkanjagi oasis sierra, de oahppaplánas meroštallo, mo dárkkisteapmi čađahunvo ja mo ášši govviduvvo lohkanjahkeplánas
- mat leat giellalávungillii/čuozáhatgillii oahpahunvon oahppaávdnasiid gielalaš guovddášmihttomearit
- mat leat giellalávungiela/čuozáhatgiela mihttomearit ja sisdoalut jahkeluohkáid mielde.

Dasa lassin árradis dievaslaš giellalávunguma oasis mearriduvvo ja govviduvvo

- mat eatnigiella ja girjjálašvuohta -oahppaávdnasa sisdoallosuorggit oahpahunvojít skuvlla oahpahusgillii ja mat fas giellalávungillii.

Dasa lassin viiddis guovttegielat oahpahusa oasis mearriduvvo ja govviduvvo

- mo lágiduvvo dakkár oanehisáigge Suomas ássi oahppiid oahpahus, geat eai bastte studeret oahpahusgillii eaige čuozáhatgillii
- geavahunvojítgo oahppin váldimis heivvolašvuođa iskosat ja mii daid váikkuhus lea oahppin váldimii.

13. Oahpahuš jahkeluohkáiin 1–2

13. Jahkeluohkát 1–2

13.4 Oahppaávdnasat jahkeluohkáin 1–2

Dáin oahppaplána vuoduštusain meroštallojit oahppaávdnasiid ulbmil, mihttomearit ja mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit. Dasa lassin meroštallojit mihttomearit, mat gusket oahppanbirrasiid ja bargovieruide ja maid bagadeapmái, sierranahttimii ja doarjagi ja oahppama árvvoštallamii laktáseaddji earenoamáš oaidninvugiide guđege oahppaávdnasis.

Oahppaávdnassin geavahuvvojit oanádusat. Mihttomearit leat nummeraston T1, T2 jna. Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallosuorggit leat nummeraston S1, S2 jna. ja daidda čujuhuvvo mihttomearretabeallain. Viiddis máhttosuorggit leat nummeraston L1, L2 jna. ja daidda čujuhuvvo oahppaávdnasiid mihttomearretabeallain.

- L1 Jurddašeapmi ja oahppat oahppan
- L2 Kultuvrralaš máhttu, vuorrováikkuhus ja olggosbuktin
- L3 Alddis fuolaheapmi ja árgadáiddut
- L4 Mánngalohkandáidu
- L5 Diehto- ja gulahallanteknologalaš máhttu
- L6 Bargoeallindáiddut ja fitnodatdoallu
- L7 Oassálastin, váikkuheapmi ja suvdilis boahttevuoda huksen.

Eatnigiela ja girjjálašvuoda sierra oahppameriid ja nuppi ruovttueatnangiela lohkan

Eatnigiella ja girjjálašvuoha -oahppaávdnasii leat dáin oahppaplána vuoduštusain meroštallon guoktenuplohkái sierra oahppameari, mat leat čuovvovaččat: suomagiella ja girjjálašvuoha, ruođagiella ja girjjálašvuoha, sámegiella ja girjjálašvuoha, romanigiella ja girjjálašvuoha, seavagiella ja girjjálašvuoha, oahppi eará eatnigiella, suoma- ja ruođagiella nubbin giellan ja girjjálašvuoha, suoma- ja ruođagiella sámegielaigiidda ja maid suoma- ja ruođagiella seavagielaigiidda. Oahppi eará eatnigiellan lea vejolaš oahpahit oahpahusa lágideaddji fáldahkan ja fuolaheaddji välljeupmin soames ovddabealde namutkeahces eatnigiela olles eatnigiela ja girjjálašvuoda diibmomeriin dahje stáhtaráđi ášahusa 422/2012 8 § mielde lágideuvvon. Dasa lassin sierranas ruhtademiin sáhtta fállat oahppi iežas eatnigiela oahpahusa. Nuppi ruovttueatnangiela leat ruođ- ja suomagiela meroštallon A- ja B-oahppamearit ja maid guovttiegelat oahppiide dárkkuhuvvon eatnigelalágan oahppamearit.

Oahppi studere eatnigiella ja girjjálašvuoha -oahppaávdnasis ja nuppi ruovttueatnangiela čuovvovaš tabeallas namuhuvvon oahppameriid dađi mielde go oahpahusa lágideaddji fállá ja oahppi fuolaheaddji vällje. Tabeallas oahppi eatnigelain dárkkuhit skuvlla oahpahusgiela (suoma-, ruođ- ja sámegiela) dahje eará giela, man fuolaheaddji lea almmuhan.

Oahppi eatnigiella	Eatnigiella ja girjjálašvuoda oahppamearri	Nubbi ruovttueatnangiella	
		oktasaš	válljenvuloš
suomagiella	suomagiella ja girjjálašvuolta	ruotagiella	-
ruotagiella	ruotagiella ja girjjálašvuolta	suomagiella	-
sámegiella	sámegiella ja girjjálašvuolta ja maid suoma- dahje ruotagiella sámegielaiguidda	-	suoma-dahje ruotagiella
sámegiella	suoma- dahje ruotagiella ja girjjálašvuolta ja maid sámegiella ja girjjálašvuolta	ruota- dahje suomagiella	
romanigiella	suoma- dahje ruotagiella ja girjjálašvuolta ja maid romanigiella ja girjjálašvuolta	ruota- dahje suomagiella	-
seavagiella	seavagiella ja girjjálašvuolta ja maid suoma- dahje ruotagiella seavagielaiguidda	-	ruota- dahje suomagiella
eará eatnigiella	eará eatnigiella olles eatnigiella ja girjjálašvuoda diibmomeariin dahje VA422/2012 8 § mielde lágiduvvon ja maid suoma- dahje ruotagiella nubbin giellan	-	ruota- dahje suomagiella

13.4.1 Eatnigiella ja girjjálašvuolta

Giellabajásgeassin

Gielladáiddu ovdáneapmi álgá árramánávuođas ja joatkašuvvá eallinahkásaš proseassan. Mánnggagielat kompeteansa ovdána ruovttus, skuvllas ja astoáiggis. Dat čohkiida eatnigielaid ja eará gielaid ja maid daid suopmaniid sierradássasaš dáidduin. Skuvllas gielaid oahpahusa vuolggasadjin lea giella geavaheapmi iešguđetlágan dilálašvuodain. Dat nanne oahppiid gielladiđolašvuoda ja sierra gielaid báldalas geavaheami ja maid mánnggalohkandáiddu ovdáneami. Oahppit ohppet dahkat fuomášumiid sierragielat teavsttain ja vuorrováikkuhusa geavadiin, atnit gielladieđu doahpágiid teavsttaid dulkomis ja atnit ávkin iešguđetlágan vugiid oahppat gielaid. Oahppit geavahit sierra gielaid dáidduset buot oahppama doarjjan sierra oahppaávdnasiin. Oahppiid bagadit lohkat gielladáidoseaset heivvolaš teavsttaid ja skáhppet studeremis dárbbalaš dieđu sierra gielaiguin.

Oahppiid bagadit gávnnahtit sihke iežaset ja earáid gielalaš ja kultuvrralaš identitehtaid mánnggadássasašvuoda. Maiddái unnitlogugielaid ja áitatvuloš gielaid mearkašumi buktet ovdan oahpahasas. Oahpahas doarju oahppiid mánnggagielalašvuoda ávkinatnimiin buot, maiddái oahppiid astoáiggis geavahan gielaid. Oahpahas nanne oahppiid luohhtamuša iežaset návccaide oahppat gielaid ja atnit vátnage gielladáiddu roahkkadit. Giellabajásgeassima eaktun lea sierra oahppaávdnasiid ovttasbargu.

Oahppaávdnasa ulbmil

Ulbmilgovvadás, oahppanbirrasiidu ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit ja maid bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja ja velá oahppi oahppama árvoštallan gusket visot eatnigiella ja girjjálašvuolta -oahppaávdnasa oahppameriide.

Eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpahusa ulbmilin lea ovddidit oahppiid giella-, vuorrováikkuhan- ja teakstadáidduid ja láidet sin beroštišgoahtit gielas, girjjálašvuodas ja eará kultuvrras ja šaddat diđolažžan iežaset birra gulahallin ja giellageavaheaddjin. Oahppiid árgga giella- ja teakstadáidduid viiddidit nu, ahte sii ožžot gárvvisuodaid áicagiid ja albmonemiid doabalažžan dahkamii, iežaset jurddašemi gielladeapmái ja luovvannávccaset ovddideapmái.

Eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpahus vástida ovttasbarggus eará oahppáavdnasiiguin ja ruovttuiguin oahppiid giellabajásgeassimis ja veahkeha sin ráhkadit gielalaš ja kultuvrralaš identitehta mánggakultuvrralaš ja medialuvvan servvodagas. Eatnigiella ja girjjálašvuolta lea mánggadiedalaš dáido-, diehto- ja kulturoahppáavnnas. Oahpahus vuodđuduvvá viiddis teakstaipmárdussii. Guovddázis leat mánggahámat teavsttaid dulkoma ja buvttadeami ja maid dieđu skáhppoma ja juohkima dáiddut. Ahkebadjái ja gielladáidui heivvolaš girjjálašvuolta nanne luovvannávcca ja miellagovahusa mánggabealat ovdáneami ja viiddida oahppiid áddejumi iežaset gielalaš olggosbuktima vejolašvuodain. Girjjálašvuolta ovtta oahppi iežas kultuvrii ja viiddida ipmárdusa eará kultuvrrain.

Oahppiid roahkasmahttet ráhkadeaddji ja vásttolaš vuorrováikkuhussii iešguđetlágan gulahallanbirrasiin. Oassin ehtalaš bajásgeassimis oahppiid bagadit ipmirdit iežaset gielalaš ja gulahallama välljemiid váikkuhusaid eará olbmuide. Metakognitiivvalaš dáidduin eatnigiela oahpahas deattuhuvvet teavsttaid dulkoma ja buvttadeami strategalaš dáiddut. Gielladieđu oahpahusa ulbmilin lea doarjut ja ovddidit gielladiđolašvuoda ja giela áiccadeami dáidduid. Oahpahus vuodđuduvvá searvvušaš ja funktonála oidnui gielas: giela ráhkadagaid studerejit ahkebadjái mihtilmas giellageavahandiliid ja teakstašlájaid oktavuodas. Oahpahas ovdánit cekkiid mielde oahppiid ovdánanmuttu vuodul.

Oahpahus oahpásmuhtta mánggaide kultursisdoaluide, main guovddázis leat sátnedáidda, media, dráma, teáhterdáidda ja velá hállan- ja gulahallankultuvrrat. Sátnedáidagii gullá čáppagirjjálaš teavsttaid čállin ja dulkon. Girjjálašvuoda oahpahusa ulbmilin lea lohkamii movttiidahttin, eallámušaid oažžun ja juohkin, kulturdovdamuša čiekŋudeapmi, ehtalaš bajásšaddama doarjun ja maid oahppiid giela ja miellagovahusa riggođahttin. Dráma nanne oahppáavdnasa doaimavuđot, vásihuslaš, eallámušaš ja estehtalaš luonddu. Mediabajásgeassin sivtte mediasisdoaluid dulkomii ja buvttadeapmái ja daid ipmirdeapmái kultuvrralaš albmonapmin. Hállan- ja gulahallankultuvrraid oahpahus nanne vuorrováikkuhan- ja gulahallandáidduid.

Motivašuvnna guovddášdahkket eatnigiela ja girjjálašvuoda oahppamis leat oahppanvuloš áššiid dehálašvuolta oahppiide ja oasálašvuoda vásihusat. Oahppiid beroštumi nannejit láchimiin vejolašvuodaid aktiivvalaš doaimmalašvuhtii ja iežaset välljejumiide ja maid váldimiin vuhtii oahppiid teakstamáilmmi ja vásihusaid ja velá viiddidemiin daid. Oahpahas, oahppanbirrasa láchimis ja oahpahasvuogádagaid välljemis váldet vuhtii oahppiid iešguđetláganvuoda, ovttaveardásašvuoda ja sohkelbeliid dásseárvvu ja dorjot nu buresovdánan go oahppanvátisuodaiguin rahčči oahppiid. Eatnigiela oahppamearit dahket ovttasbarggu.

Jahkeluohkái 1–2 eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpahusa earenoamáš ulbmilin lea ovddidit oahppiid individuála eavttuid vuodul iežaset olggosbuktima ja vuorrováikkuheami dáidduid, gielalaš diđolašvuoda ja velá ovddidit guldaleami, hállama, lohka ja

čállima vuodđodáidduid. Oahpahusa ulbmilin lea beroštumi ja movtta nannen gielalaš olggosbuktimii, drámai, čáppagirjjálašvuhtii ja mánggahámat teavsttaid dulkomii ja buvttadeapmái. Oahpahas fuolahit oahppanproseassa joatkašuvvamis ovdaoahpahasas skuvlii nu eatnigiela vuodđodáidduid go viiddis máhtuge oasis.

Eatnigiella ja girjjálašvuolta -oahppaávdnasa oahppanbirrasiidna ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit jahkeluohkáin 1–2

Eatnigiella ja girjjálašvuolta oahppanbiras ráhkaduvvo mánggabealat teaksta- ja giellabirasin. Fidnemis galget leat valjis oahppiid beroštahtti girjjálašvuolta ja mánggahámat teavsttat. Teavsttaid buvttadit okto ja ovttas ja daid almmustahttet luohkás ja lagasbirrasis. Giela dutket stoahkanláhka, ovdamearkka dihte rolla-, dráma- ja teáhterstohkosiiguin. Oahpahusa čavddásmahttet nu, ahte eatnigiela dáidduid oahppan njadđása albmanusaid gielalaš hábmemii sierra oahppaávdnasiid oktavuodas. Skuvla- dahje lagasgirjeráju doibmii ja manáid sierralágan kulturdáhpáhusaide oahpásmuvvan viiddida oahppanbirrasa luohká olggobeallái. Dasa lassin atnet ávkin lagasbirrasa ja media kultuvrralaš mánggahámatvuolta. Oahpahas deattuhuvvet vásihusaid ja eallámušaid juohkin ja maid dáidduid hárhellan ovttas ja okto, maiddá gulahallanteknologiija ávkinatnemiin. Dráma integrerejuvvo girjjálašvuhtii ja eará oahppaávdnasiidda, ovdamearkka dihte musihkkii, lihkaeapmái ja birasohppii.

Bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja eatnigiella ja girjjálašvuolta -oahppaávdnasis jahkeluohkáin 1–2

Mihttomearrin lea doarjut oahppiid gielalaš ovdáneami ja vuorrováikkuhandáidduid ja maid lohkan- ja čállindáiddu oahppama ovttasbarggus ruovttuiguin. Gielalaš váttisvuodaid hállama, lohka ja čállima suorggis vigget dovdát nu árrat go vejolaš. Oahpaheaddji ráhkada málliid sániid, cealkagiid ja teavsttaid lohkamis ja áddemis ja maid čállima vugiin. Oahppiid bagadit geavahit mediabiergasiid mánggabealagis ja dorvvolaččat. Gielalaččat čeahpes oahppiid láidejit eanet hástaleaddji bargguid, materiálaid ja teakstabirrasiid sisa. Teavsttaid ja bargovugiid válljejit nu, ahte oahppiid ovttavardásašvuolta ja sohkaheallid dáseárvu ollašuvvá.

Oahppi oahppama árvvoštallan eatnigiella ja girjjálašvuolta -oahppaávdnasis jahkeluohkáin 1–2

Oahppama árvvoštallan lea oahppiid bagadalli ja movttiidahtti. Oktasaš suokkardemiin ja maid máhcahaga addimiin ja oážžumiin oahpaheaddji bagada nu olles oahpahasjoavkku go ovttaoahppige oahppama ja ovdáneami. Jahkeluohkáin 1–2 oahppama árvvoštallama váldodahkamuššan lea doarjut ja ovddidit oahppiid gielalaš ovdáneami visot mihttomearresurvggiin. Oahpaheaddji viggá fidnet ollislaš gova iešguđet oahppi gielalaš ovdáneamis. Árvvoštallamii vuodđuduvvi máhcahaga bokte oahppit ožžot dieđu gielladáidduset nanusvuodain ja maid iežaset ovdáneamis dan giela oahppin, maid sii lohket. Oahppit ožžot maiddá mánggabealagis máhcahaga das, mo sii áddejit ja geavahit giela, albmabuktet iežaset, oassálastet oktasaš ságastallamii ja maid buvttadit ja dulkojit teavsttaid. Buorre ja movttiidahtti máhcahat máhttima sierra survggiin lea dehálaš. Dat veahkeha oahppiid fuomášit iežaset lihkestuvvamiid ja ovdáneamiset ja maid motivere stivret iežaset barggadeami gielalaš ovdáneami ektui vuogálaččat. Árvvoštallan buvttada dieđu maiddá oahpahas plánema várás ja maid veahkeha áicat vejolaš doarjjadárbbuid oahppiid gielalaš ovdáneamis.

Oahppanproseassa dáfus árvvoštallama ja máhcahaga addima guovddáščuozáhagat eatnigiela ja girjjálašvuoda sierra oahppameriin leat

- ovdáneapmi iežas albmabuktimis ja vuorrováikkuhandáidduin, sátne- ja doabaráju čoggon
- ovdáneapmi lohkanháidduid ja maid teavsttaid áddemis ja lohkanberoštumis
- ovdáneapmi teavstta buvttadeamis, earenoamážit gieđain čállima ja boallodáidduid ovdáneapmi
- ovdáneapmi giela ja kultuvrra áddemis, earenoamážit áiccadeapmi sániid mearkkašumis ja árgga giellageavahandiliin.

Sámegiella ja girjjálašvuotta

Eatnigiella ja girjjálašvuotta -oahppaávdnasa ulbmil, oahppanbirrasiidna ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit, bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja ja maid oahppama árvvoštallan gusket maidái sámegiella ja girjjálašvuotta -oahppamearrái.

Oahppameari earenoamáš ulbmil

Sámegiella ja girjjálašvuoda earenoamáš ulbmilin lea doarjut Suomas hálluojuvvon sámegielaide seailuma eallin ja nannet daid sajádaga eará gielaide bálddas. Oahppit fidnejit vuodu ovddidit ja geavahit giellalaš dáidduideaset iehčanasat čađa eallima. Oahpahuš vástida ovttasbarggus ruovttuiguin, sámegielahttin servošiin ja eará oahppaávdnasiid oahpahušain oahppiid gielladáiddu ovdáneamis ja velá veahkeha sin hukset giellalaš ja kultuvrralaš identitehtaset ávkinatnemiin iežaset rattát- ja mánggagiellalašvuoda. Oahpahuš lasiha oahppiid áddejumi ja árvvusatnima iežaset giella- ja kulturduogáža mearkkašumis sihke alceset, servoši, servvodahkii ja eará eamiálbmogiidda. Oahpahuš láide ipmirdit ja atnit árvvus maidái eará gielaide ja kultuvrraid.

Sámegiella ja girjjálašvuoda sáhtta oahpahit man nu sámegillii, man hállat Suomas: anáraš-, nuortalaš- dahje davvisámegillii. Giella lea sihke oahpahuš čuozáhagat ja bargoneavvu. Oahpahuš vuodđuduvvá searvvušaš oidnui gielas. Servvoša lahttovuohta ja oasálašvuotta šaddet, go oahppi oahppá geavahit giela servoša vugiin. Sierra sámegielaide váldet vuhtii earenoamážit sámekultuvrraid guovlováriášuvdnii oahppamušvama oktavuodas. Go giellalaš dáiddut ovdánit, de oahppit fidnejit válmmašvuodaid oassálastit ja váikkuhit oktasaš áššiid ja mearrádusdahkanii.

Giella oahppet ahkebadjái mihtilmas giellageavahandiid, teakstašlájaid ja sániid olis. Sámegiella ja girjjálašvuoda oahpahuš ulbmilin lea doarjut, ovddidit ja čiekŋudit gielladiđolašvuoda ja giellalaš áiccadeami dáidduid ja maid nannet oahppiid giellalaš identitehta. Sámegiella ja girjjálašvuotta -oahppamearis kultursisdoaluin guovddázis leat sátnedáidaga, teahterdáidaga, dráma ja media lassin máinnastanárbi, sápmelaš lyriikka (livde, leu'dd, luohhti), giellaservoša vierut, árbevierut, dáidda, sápmelaš eallinvuohki ja historjá.

Jahkeluohkán 1–2 sámegiella ja girjjálašvuotta -oahppameari oahpahuš deaddu lea oahppiid roahkasmahttimis ja movttiidahttimis geavahit sámegiella ja maid ovddidit iešolggosbuktin- ja vuorrováikkuhandáidduid individuála eavttuid vuodul. Guovddášášši lea fuolahit giellalaš diđolašvuoda, lohka ja čállima vuodđodáidduid ja maid mánggalohkanháiddu ovdáneamis. Oahpahuš váldet vuhtii earenoamážit guldalandáidduid ja hupmama ipmirdeami mearkkašumi hállama, giella ja maid lohkan-

ja čállindáiddu vuodđun. Oahpahusa ulbmilin lea beroštumi ja movtta nannen gielalaš albmabuktimii ja drámai ja maid mánggahámat teavsttaid dulkomii ja buvttadeapmái. Oahpahusas fuolahit oahppanproseassa joatkašuvvamis ovdaoahpahusas álgooahpahussii nu sámegeiela vuodđodáidduid go viiddisge máhtu oasis.

Sámegeiella ja girjjálašvuotta -oahppameari oahpahusa mihttomearit jahkeluohkáin 1–2

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeariide laktáseaddji sisdoallosuorggit	Viiddis máhttu
Vuorrováikkuhandiliin doaiman		
T1 movttiidahtit oahppi ovddidit dáiddus ovdanbuktit jurdagiid, vásihusaid ja oaiviliid ja maid jearrat ja guldalit	S1	L1, L2
T2 bagadit oahppi ovddidit vuorrováikkuhan- ja ovttasbargodáidduid nannemiin gielalaš ja gorutlaš olggosbuktima ja miellagovahusa ja maid oahpistit oassálastit ja albmabuktit iežas oppalaččat maidái dráma vuogiiguin	S1	L2
T3 doarjut oahppi gulahallangova ráhkadeami nu, ahte oahppi oahppá doaimat sámegeilli sierralágan gulahallandilálašvuodain ja ádde, ahte olbmot gulahallet iešgudetláhkai	S1	L2, L7
Teavsttaid dulkan		
T4 bagadit ja movttiidahtit oahppi lohkanáiddu oahppamis ja teavsttaid áddema dáidduid hárhállamis ja maid veahkehit su dárkot iežas lohkama	S2	L1, L4
T5 bagadit oahppi ohat dieđu mánggaláhkai	S2	L1, L4, L5
T6 gohcčáhit oahppi beroštumi ieševttolaš lohkamii fállamiin sáme kultuvrii laktáseaddji cahkkehagaid, láchčimiin positiivvalaš lohkanvásihusaid ja eallámušaid ja maid fállamiin vejolašvuodaid diehtogoikku duhtadeapmái ja velá lohkanvásihusaid juohkimii	S2	L1, L5
Teavsttaid buvttadeapmi		
T7 bagadit oahppi buvttadit mánggahámat teavsttaid sierra dárkkhusaide ja láchit vejolašvuodaid positiiva teavsttaid buvttadeami, ovttas bargama ja teavsttaid juohkima vásihusaide	S3	L2, L5, L1, L4
T8 fállat oahppái dilálašvuodaid muitalit ja govvidit áššiid hállamiin, čállimiin ja govaiguin maidái mánggamediala birrašiin	S3	L1, L4, L5
T9 bagadit oahppi plánet ja ráhkadit iežas teavsttaid, hárhéhit gieđainčállima dáiddu ja boallodáidduid ja maid oahpistit oahppi gávdnat sámegeiela fonttaid elektronihkalaš rusttegis, maid ieš geavaha	S3	L1, L4, L5
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi		
T10 bagadit oahppi áiccadit sániid ja albmabuktimiid mearkašumiid, giellageavaheami, giela ja sámegeiela variánttaid	S4	L2, L1, L4
T11 bagadit oahppi áiccadit ja áddet mánggahámat sáme kultuvrii ja sámegeilli laktáseaddji iešvugiid	S4	L1, L2
T12 bagadit oahppi oahpásmuvvat sámegeielat mánáidgirjjálašvuhtii, sierralágan sápmelaš árbevieruide ja iežas guovllu kulturhámide ja -fálaldahkii ja maid oahpistit su atnit árvvus iežas giela ja kultuvrra ja velá gielaid ja kultuvrraid mánggahámatvuoda	S4	L1, L2, L7
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan		
T13 movttiidahtit oahppi ovddidit sierra oahppaávdnasiin dárbbalaš giela ja atnit ávkin eatnigiela dáiddu visot oahppamis	S5	L1, L4
T14 doarjut oahppi beassat sisa diehtoáingiris vuohkáin studeret	S5	L1, L2, L7

Sámegiella ja girjjálašvuohta -oahppameari mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit jahkeluohkái 1-2

Oahppi giella-, vuorrováikkuhan- ja teakstadáidduid oahppan dáhpáhuvvá giellageavahandiliin ja maid mánggabealat barggildeamis gielain. Sisdoaluid válljejit nu, ahte oahppi sáhtta viiddidit iežas gilli, girjjálašvuhtii ja eará kultuvrii laktáseaddji máhttus mánggabealagit. Sisdoalut dorjot mihttomeriid juksama ja atnet ávkin sihke oahppiid vásihusaid ja báikkálaš vejolašvuođaid. Sisdoallosurggiin ráhkadit oppalašvuođaid sierra jahkeluohkáide.

S1 Vuorrováikkuhandiliin doaiman: Fállet valjis dilálašvuođaid imaštallat, muitalit ja ságastallat joavkkus earret eará árbevieru čuovvu muittašemiin ja drámain mánggabealagit iešguđetlágan rollain. Hárjehallet birra gielalaš analyserema ja nammadeami, guldaleami, jearrama, vástideami ja muitaleami. Hárjehallet joavkogulahallama geavadiid vuorrováikkuhandiliin, mat dáhpáhuvvat oktii čalmmiid, fállamiin vásihusaid iešguđetlágan gulahallandilálašvuođain. Vejolašvuođaid mielde fállet maiddá dilálašvuođaid galledemiide ja ovtastallami sierraahkásaš olbmuiquin, geat hállet sámegiela. Oahpahallet geavahit giela smáđahkkásit ja dili mielde. Oassálastet drámain ja maid eará vuorrováikkuhushárjehusaiguin ja ságastallamiiguin mánáidgirjjálašvuođa, sápmelaččaid máidnasiid ja lyriikka, mánáid máidnasiid, muitalusaid, hoahkamiid, diehtoteavsttaid, mediateavsttaid ja spealuid giedahallami.

S2 Teavsttaid dulkon: Áiccamahttet ja dulkojit mánggabealat muitaleaddji ja govvideaddji teavsttaid, daid mearkkašumiid ja ráhkadagaid ja maid barggildit earret eará govaid, mánáidgirjjálašvuođa, oktageardánis diehtoteavsttaid ja mediateavsttaid olis. Oahpahallet lohkat ja hárjehallet das dárbbášlaš doahpagiid. Dorjot teavsttaáddema dáidduid ja hárjehallet ipmirdeami strategiijaid nugomat ovdal guldaleami/lohkama, guldalettiin/logadettiin ja dan maŋŋá. Ságastallet teavsttaid birra, suokkardit sátneválljejumiid, sániid ja dajahusaid mearkkašumiid ja maid viiddidit doabaráju. Oahpásmuvvet iešguđetlágan vugiide almmuhit áiggi, ortnega ja báikki earenoamážit muitaleaddji, govvideaddji ja bagadalli teavsttain ja maid ohppet geavahit muitaleami vuodđodoahpagiid. Juogadit lohkanvásihusaid iešguđetláhkai, ságastallet teavsttaid sisdoaluin ja hárjehallet teavstta muitaleami iežaset sániiguin. Hárjehallet dieđu ohcama dahkamiin áicosiid birra ja dulkomiin govaid ja čállon teavsttaid ja maid hárjehallet dieđu muitaleami nuppiide. Fállet sámekultuvrii njáddáseaddji cahkkehagaid oahppiid máidnasiid ja teavsttaid buvttadeami vuodđun.

S3 Teavsttaid buvttadeapmi: Geahčadit hállojuvvon giela nuppástuhttima čállojuvvon giellan, hárjehallet teavstta plánema ja dorjot riektáčállindáiddu ovdáneami fonologalaš diđolašvuođa hárjehusaiguin ja lohkamiin. Hárjehallet riektáčállima vuodđoáššiid ja ohppet geavahit daid iežaset teavsttain. Oahpahallet stuorra ja unna tekstenbustávid ja daiguin čállima ja maid boallodáidduid. Hárjehallet buvttadit teavsttaid, geavahit miellagovahusa, muitalit máidnasiid ja oaiviliid ja velá govvidit iežaset vásihusaid, áicosiid ja jurdagiid hállamiin, čállimiin ja govaiguin okto ja ovtas. Oahpahallet muitaleapmái ja govvideapmái mihtilmas tekstuála ja gielalaš vuodđoráhkadagaid, ovdamearkka dihte áiggi ja báikki olggosbuktinvugiid, ja maid oahpahallet addit ja vuostávdit máhcahaga.

S4 Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi: Nannejit gielalaš didolašvuoda dahkamiin áicosiid hállon gielas ja maid oahpásmuvvamiin čállon gillii guldalemiin ja lohkamiin. Dalle váldet vuhtii oahppi rattát- ja mánggagielašvuoda. Áiccalmahttet ja suokkardit sáme giela iešvugiid, sániid, dajahusaid ja olggosbuktinvugiid ja maid daid mearkkašumiid. Dahket áicagiid sierra hállanvuogiin, skuvllas ja astoáiggis gávdnovaš gielain ja maid giellageavaheami váikkuhusas earáide. Hárjehallet earenoamážit fuolkenamahusaid oahppi lagas sohkaservoša siste. Stoagadit gielaiguin hoahkamiid, divttaid ja sátnelaikkaid bokte ja seammás oahpásmuvvet maiddá eará sáme gielaide. Fállet valjis dilálašvuodaid gullat máinnasteami (*mainástem, mainstem, máinnasteapmi*) ja maid oassálastit sáme gielat ságastallamii ja sápmelaš kontekstii laktáseaddji vieruide ja doaimmaide boares ja dálá árbevieruid, dáhpékultuvrra ja ávvudanárbevieruid bokte. Hárjehallet muitalit ja govvidit áššiid hállamiin ja mánggabealat teavsttaiguin. Ohcet iežaset beroštahti lohkašuša. Oahpásmuvvet guldalemiin ja lohkamiin mánggabealat teavsttaide, nugo mánáide dárkkuhuvvon girjjálašvuhtii ja mediateavsttaide, ja geavahit daid albmabuktima cahkkehahkan ja ságastallet daid mearkkašumis iežaset árggas. Oahpásmuvvet ovttas girjerádjui ja dan geavaheapmái.

S5 Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan: Čogget ja hárjehallet sierra oahppaávdnasiid sátnevuorkká. Váldet vuhtii boahhtevaš luohkkadásiid ja oahppaávdnasiid gielalaš hástalusaid ja oahpásmuvvet doahpagiid ráhkadeapmái.

13.4.3 Vieris gielat

Giellabajásgeassin

Giellabajásgeassimii guoskevaš mihttomeriid ja maid nuppi ruovttueatnangiela ja vieris gielaide oahppama vejolašvuodaid leat meroštallan nuppi ruovttueatnangiela oahpahussii guoskevaš ossodagas.

Vieris giella, A-oahppamearri

Eangalsgiella, eará vieris giella, sáme giella

Oahppaávdnasa ulbmil

Giella lea oahppama ja jurddašeami eaktu. Giella lea mielde skuvlla visot doaimmas, ja juohke oahpaheaddji lea giela oahpaheaddji. Gielaide lohkan ovddida jurddašandáidduid ovdáneami. Dat addá ávdnasiid mánggagielat ja -kultuvrralaš identitehta šaddamii ja árvvusatnimii. Sátnevuorkká ja ráhkadagaid čoggodettiin maiddá vuorrováikkuhan- ja dieđuskáhppondáidduid ovdánit. Gielaide lohkamis lea valjis sadi illui, leikkalašvuhtii ja luovvannávccaide.

Gielaide oahpahuš lea oassi giellabajásgeassimis ja láidesteapmi gielladiidolašvuhtii. Oahppiin gohccáhit beroštumi skuvlaservoša ja birastahti máilmmi gielalaš ja kultuvrralaš mánggabealatvuhtii ja sin roahkasmahttet gulahallat autentalaš birrasii. Skuvllas bagadit atnit árvvus sierra gielaide, daid hálliid ja sierralágan kultuvrraid. Sohkelabeliid dásseárvvu giellaválllejumiin ja gielaide lohkamis nannejit sierralágan oahppiide miellagiddevaš giellaválljendiehtujuohkimiin, roahkasmahttimiin oahppiid dahkat duodaid iežaset beroštahti välllejumiid sohkelabelis fuolakeahhtá, gieđahallamiin oahpahušas mánggabealagit iešguđetlágan fáttáid ja maid geavahemiin molsašuddi ja doibmejeaddji bargovugiid.

Gielaid lohkan ráhkkanahhtá oahppiid mihttomearálaš ja luovvannávccalaš barggildeapmái iešgudetlágan čoahkkáibijuin. Oahppiide ja oahppijoavkkuide láchet vejolašvuodaid fierpmáiduvvamii ja oktavuodoadoallamii olbmuiguin maiddá miehtá máilmmi. Dáhta- ja gulahallanteknologiija fállá ovttá lunddolaš vejolašvuoda ollašuhhtit gielaidoahpahusa autentalaš diliid ja oahppiid gulahallandárbbuid vuodul. Oahpahus addá maiddá gárvvisvuodaid oasálašvuhtii ja aktiivvalaš váikkuheapmái álbmogüdgaskasaš máilmmis.

Oahpahus nanne oahppiid luohhtámuša iežaset návccaide oahppat gielaid ja geavahit daid roahkkadit. Oahppiide addet vejolašvuoda ovdánit individuálalaččat ja oážžut dárbbu mielde doarjaga iežaset oahppamii. Oahpahusa lágideit nu, ahte maiddá dat oahppit sáhttet ovdánit, geat mannet ovddos jođáneabbot go earát dahje máhttet giela jo ovddežis.

Gielaid oahpahusas ovddidit mánggalohkandáiddu ja gieđahallet sierralágan teavsttaid. Mánáid ja nuoraid beroštumi sierralágan čuoáhagaid váldet vuhtii teavsttaid välljemis. Oahpahusas ráhkadit šalddiid maiddá sierra gielaid gaskii ja maid oahppiid astoáiggi giellageavaheapmái. Oahppiid bagadit viežžat dieđu gielaiguin, maid máhttet.

Eangalsgiela/eará vieris giela/sámegiela oahpahusa mihttomearit jahkeluohkán 1-2

Skuvllas vuosttas vieris giella dahje nubbi ruovttueatnangiella álgá dávjjimusat 3. jahkeluohkás. A-oahppameari oahpahus sáhtta goittotge álggahuvvot jo ovdal 3. jahkeluohká. Dalle čuvvot A-oahppameari oahppaplána vuodoštusaid váldimiin vuhtii oahppiid agi.

Jo ovdal A-oahppameari oahpahusa álgima sáhtta oahppiid oahpásmuhttit ráhkkanahhtinláhkai muhtin gielaide, nugo eangalsgillii, sámegillii dahje eará gillii. Dákkár doaimma gohčodit giellariššun. Giela dahje gielaid álgooahpuid ohppet das lávlumiin, stoahkamiin, speallamiin ja lihkademiin. Fáttáid välljejit oahppiid beroštahtti áššiin ovttas oahppiiguin. Oahpahusa sáhtta ollašuhhtit eará oahppadiimmuid oktavuodas, oassin mánggasuorggat oahppanollisvuodaid dahje dasa sáhtta várret sierra oahppadiimmuid dahje oahpahusbottuid. Giellariššu sáhtta lágideuvvot maiddá bajit jahkeluohkán.

14. Oahpahuš jahkeluohkáiŋ 3–6

14. Jahkeluohkát 3–6

14.4 Oahppaávdnasat jahkeluohkáin 3–6

Dáin oahppaplána vuoduštusain meroštallojit oahppaávdnasiid ulbmil, mihttomearit ja mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit. Dasa lassin meroštallojit mihttomearit, mat gusket oahppanbirrasiid ja bargovugiide ja maid bagadeapmái, sierranahttimii ja doarjagi ja oahppama árvoštallamii laktáseaddji earenoamáš oaidninvugiide guđege oahppaávdnasis.

Oahppaávdnassin geavahuvvojit oanáduusat. Mihttomearit leat nummeraston T1, T2 jna. Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallosuorggit leat nummeraston S1, S2 jna. ja daidda čujuhuvvo mihttomearretabeallain. Viiddis máhttosuorggit leat nummeraston L1, L2 jna. ja daidda čujuhuvvo oahppaávdnasiid mihttomearretabeallain.

- L1 Jurddašeapmi ja oahppat oahppan
- L2 Kultuvrralaš máhttu, vuorrováikkuhus ja olggosbuktin
- L3 Alddis fuolaheapmi ja árgadáiddut
- L4 Mánnggalohkandáidu
- L5 Diehto- ja gulahallanteknologalaš máhttu
- L6 Bargoeallindáiddut ja fitnodatdoallu
- L7 Oassálastin, váikkuheapmi ja suvdilis boahttevuoda huksen.

Eatnigiela ja girjjálašvuoda sierra oahppameriid ja nuppi ruovttueatnangiela lohkan

Eatnigiella ja girjjálašvuoha -oahppaávdnasii leat dáin oahppaplána vuoduštusain meroštallon guoktenuplohkái sierra oahppameari, mat leat čuovvovaččat: suomagiella ja girjjálašvuoha, ruotagiella ja girjjálašvuoha, sámegiella ja girjjálašvuoha, romanigiella ja girjjálašvuoha, seavagiella ja girjjálašvuoha, oahppi eará eatnigiella, suoma- ja ruotagiella nubbin giellan ja girjjálašvuoha, suoma- ja ruotagiella sámegielaigiidda ja maid suoma- ja ruotagiella seavagielaigiidda. Oahppi eará eatnigiellan lea vejolaš oahpahit oahpahusa lágideaddji fáldahkan ja fuolaheaddji välljeupmin soames ovddabealde namutkeahces eatnigiela olles eatnigiela ja girjjálašvuoda diibmomeriin dahje stáhtaráđi ášahusa 422/2012 8 § mielde lágiduvvon. Dasa lassin sierranas ruhtademiin sáhtta fállat oahppi iežas eatnigiela oahpahusa. Nuppi ruovttueatnangiela leat ruota- ja suomagiela meroštallon A- ja B-oahppamearit ja maid guovttiegelat oahppiide dárkkuhuvvon eatnigelalágan oahppamearit.

Oahppi studere eatnigiella ja girjjálašvuoha -oahppaávdnasis ja nuppi ruovttueatnangiela čuovvovaš tabeallas namuhuvvon oahppameriid dađi mielde go oahpahusa lágideaddji fállá ja oahppi fuolaheaddji vällje. Tabeallas oahppi eatnigelain dárkkuhit skuvlla oahpahuigiela (suoma-, ruota- ja sámegiela) dahje eará giela, man fuolaheaddji lea almmuhan.

Oahppi eatnigiella	Eatnigiella ja girjjálašvuoda oahppamearri	Nubbi ruovttueatnangiella	
		oktasáš	válljenvuloš
suomagiella	suomagiella ja girjjálašvuolta	ruotagiella	-
ruotagiella	ruotagiella ja girjjálašvuolta	suomagiella	-
sámegiella	sámegiella ja girjjálašvuolta ja maid suoma- dahje ruotagiella sámegielaigiidda	-	suoma- dahje ruotagiella
sámegiella	suoma- dahje ruotagiella ja girjjálašvuolta ja maid sámegiella ja girjjálašvuolta	ruota- dahje suomagiella	
romanigiella	suoma- dahje ruotagiella ja girjjálašvuolta ja maid romanigiella ja girjjálašvuolta	ruota- dahje suomagiella	-
seavagiella	seavagiella ja girjjálašvuolta ja maid suoma- dahje ruotagiella seavagielaigiidda	-	ruota- dahje suomagiella
eará eatnigiella	eará eatnigiella eatnigiella ja girjjálašvuoda olles diibmomeriin dahje VA422/2012 8 § mielde lágiduvvon ja maid suoma- dahje ruotagiella nubbin giellan	-	ruota- dahje suomagiella

14.4.1 Eatnigiella ja girjjálašvuolta

Giellabajásgeassin

Gielladáiddu ovdáneapmi álgá árramánnavuođas ja joatkašuvvá eallinahkásaš proseassan. Mánnggagielat kompeteansa ovdána ruovttus, skuvllas ja astoáiggis. Dat čohkiida eatnigielaid ja eará gielaid ja maid daid suopmaniid sierradássásaš dáidduin. Skuvllas gielaid oahpahusa vuolggasadjijn lea giela geavaheapmi iešguđetlágan dilálašvuodain. Dat nanne oahppiid gielladiđolašvuoda ja sierra gielaid báldalas geavaheami ja maid mánnggalohkandáiddu ovdáneami. Oahppit ohppet dahkat fuomášumiid sierragielat teavsttain ja vuorrováikkuhusa geavadiin, atnit gielladieđu doahpahiid teavsttaid dulkomis ja atnit ávkin iešguđetlágan vugiid oahppat gielaid. Oahppit geavahit sierra gielaid dáidduset buot oahppama doarjjan sierra oahppaávdnasiin. Oahppiid bagadit lohkat gielladáidoseaset heivvolaš teavsttaid ja skáhppet studeremis dárbbalaš dieđu sierra gielaiguin.

Oahppiid bagadit dovdaohtit sihke iežaset ja earáid gielalaš ja kultuvrralaš identitehtaid mánnggadássásašvuoda. Maiddái unnitlogugielaid ja áitatvuloš gielaid mearkkašumi buktet ovdan oahpahasas. Oahpahas doarju oahppiid mánnggagielalášvuoda ávkinatnimiin buot, maiddái oahppiid astoáiggis geavahan gielaid. Oahpahas nanne oahppiid luohttámuša iežaset návccaide oahppat gielaid ja atnit vátnage gielladáiddu roahkkadit. Giellabajásgeassima eaktun lea sierra oahppaávdnasiid ovttasbargu.

Oahppaávdnasa ulbmil

Ulbmilgolvádus, oahppanbirrasiidna ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit ja maid bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja ja velá oahppi oahppama árvvoštallan gusket visot eatnigiella ja girjjálašvuolta -oahppaávdnasa oahppameriide.

Eatnigiella ja girjjálašvuoda oahpahusa ulbmilin lea ovddidit oahppiid giella-, vuorrováikkuhan- ja teakstadáidduid ja bagadit sin beroštišgoahtit gielas, girjjálašvuodas ja eará kultuvrras ja šaddat diđolažžan iežaset birra gulahallin ja giellageavaheaddjin.

Oahppiid árgga giella- ja teakstadáidduid viiddidit nu, ahte sii ožžot gárvvvisvuodaid áicagiid ja albmanusaid doabalažžan dahkamii, iežaset jurddašeami gielladeapmái ja luovvannávccaset ovddideapmái.

Eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpahas vástida ovttasbarggus eará oahppaávdnasiiguin ja ruovttuiguin oahppiid giellabajásgeassimis ja veahkeha sin hukset ja kultuvrralaš identitehta mánggakultuvrralaš ja medialuvvan servvodagas. Eatnigiella ja girjjálašvuoda lea mánggadiedalaš dáido-, diehto- ja kulturoahppasuorgi. Oahpahas vuodđuduvvá viiddis teakstaipmárdussii. Guovddázis leat mánggahámat teavsttaid dulkoma ja buvttadeami ja maid dieđu skáhppoma ja juohkima dáiddut. Ahkebadjái ja gielladáidui heivvolaš girjjálašvuoda nanne luovvannávcca ja miellagovahusa mánggabealat ovdáneami ja viiddida oahppiid áddejumi iežaset giellalaš olggošbuktima vejolašvuodain. Girjjálašvuoda ovtta oahppi iežas kultuvrii ja viiddida ipmárdusa eará kultuvrraid birra.

Oahppiid roahkasmahttet ráhkadeaddji ja vásttolaš vuorrováikkuhussii iešguđetlágan gulahallanbirrasiin. Oassin ehtalaš bajásgeassimis oahppiid bagadit ipmirdit iežaset giellalaš ja gulahallama válljemiid váikkuhusaid eará olbmuide. Metakognitiivvalaš dáidduin eatnigiela oahpahas deattuhuvvet teavsttaid dulkoma ja buvttadeami strategalaš dáiddut. Gielladieđu oahpahas dahkamuššan lea doarjut ja ovddidit gielladieđuolašvuoda ja giella áiccadeami dáidduid. Oahpahas vuodđuduvvá searvvušaš ja funkcionála oidnui gielas: Giella ráhkadagaid studerejit ahkebadjái mihtilmas giellageavahandiliid ja teakstašlájaid oktavuodas. Oahpahas ovdánit cehkiid mielde oahppiid ovdánanmuttu vuodul.

Oahpahas oahpásmuhtá mánggaide kultursisdoaluide, main guovddázis leat sátnedáidda, media, dráma, teahterdáidda ja velá hállan- ja gulahallankultuvrrat. Sátnedáidagii gullá čáppagirjjálaš teavsttaid čállin ja dulkon. Girjjálašvuoda oahpahas ulbmilin lea lohkamii movttiidahttin, eallámušaid oažžun ja juohkin, kulturdovdamuša čieknudeapmi, ehtalaš bajásšaddama doarjun ja maid oahppiid giella ja miellagovahusa riggodahhttin. Dráma nanne oahppaávdnasa doaimavuodot, vásihuslaš, eallámušlaš ja estehtalaš luonddu. Mediabajásgeassin sivtte mediasisdoaluid dulkomii ja buvttadeapmái ja daid ipmirdeapmái kultuvrralaš albmonapmin. Hállan- ja gulahallankultuvrraid oahpahas nanne vuorrováikkuhan- ja gulahallandáidduid.

Motivašuvnna guovddášdahkket eatnigiela ja girjjálašvuoda oahppamis leat oahppanvuloš áššiid dehálašvuoda oahppiide ja oasálašvuoda vásihusat. Oahppiid beroštumi nannejit láchčimiin vejolašvuodaid aktiivvalaš doaimmalašvuhtii ja iežaset válljejuumiide ja maid váldimiin vuhtii oahppiid teakstaáilmmi ja vásihusaid ja velá viiddidemiin daid. Oahpahas, oahppanbirrasa láchčimis ja oahpahasvuogádagaid válljemis váldet vuhtii oahppiid iešguđetláganvuoda, ovttaveardásašvuoda ja sohkelieid dásseárvvu ja dorjot nu buresovdánan go oahppanvátisvuodaiguin rahčči oahppiid. Eatnigiela oahppamearit dahket ovttasbarggu.

Jahkeluohkái 3–6 oahpahas earenoamáš ulbmilin lea oahppiid olggošbuktin- ja vuorrováikkuhanváidduid ja maid lohka ja teavsttaid buvttadeami dáidduid ja strategiijaid njuovžileabbon dahkan ja teakstašlájaválljašumi viiddideapmi. Oahppiid bagadit doaimmat vuogálaččat, dorvvolaččat ja vásttolaččat ain mánggabealageabbo maiddái mánggamediala vuorrováikkuhanváidduin, ja sin bagadit dulkot, buvttadit ja árvvoštallat ain mánggabealagut teavsttaid oassin oahppama oahppamis. Dieđu gielas, girjjálašvuodas,

medias ja eará kultuvrras ohppet gielalaš dáidduid ovddideami ja teavsttaid mearkkašumiid geahčadeami oktavuodas. Oahpahusa mihttomearrin lea gohccáhit beroštumi ja addit bargoneavvuid giela áiccadeapmái, lohkanberoštupmái ja mánggalágan olggosbuktimii ja maid fállat gillii ja girjjálašvuhtii laktáseaddji eallámušaid.

Eatnigiella ja girjjálašvuhta -oahppaávdnasa oahppanbirasiidda ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit jahkeluohkái 3–6

Mihttomearrin lea gielalaččat cahkkehagaid addi ja searvvušaš oahppanbiras, mas oahppiid oainnuid atnet árvvus ja mas lea vejolašvuhta geahčadit ja buvttadit teavsttaid okto ja ovttas dorvvolaččat maiddá gulahallanteknologiijain. Oahpahas atnet ávkin oahppiid iežaset válljen ja sin beroštahtti girjjiid ja eará mánggahámat teavsttaid ja maid viiddidit oahppiid lohkanvásihusaid. Eatnigiella oahppanbirasii gullá maiddá skuvlla olggobeale kultur- ja mediafálaldat. Bargovugiid válljejit nu, ahte dat dahket vejolažžan ovttas doaibmama ja vásihusaid juohkima ja maid oahppaávdnasa sisdoallosurggiid lunddolaš integrašuvnna dehege ovttaiduvvama. Oahpahusa čavdudit proseassalágan studeremiin ja projeaktabarggildemiin. Vuorrováikkuhan- ja drámadáidduid čiekŋudit mánggalágan hárhjehusaiguin. Dráma ja girjjálašvuoda oahpahusa ovttašat eará oahppaávdnasiid oahpahussii.

Bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja eatnigiella ja girjjálašvuhta -oahppaávdnasis jahkeluohkái 3–6

Mihttomearrin lea doarjut oahppiid gielalaš ovdáneami, njuovžilis lohkan- ja čállindáiddu oahppama ja maid lohkanháiddu čiekŋuma ipmirdeaddji lohkanin. Oahppiid dorjot sátneráju viiddideamis, doahpagiid oahppamis ja maid jurdagiid gielladeamis ja vuorrováikkuhandáidduin. Juohke oahppi movttiidahttet dáidodásis vástideaddji girjjálašvuoda ja eará teavsttaid lohkamii ja bagadit lohkojuvvon teavstta áddenstrategiijaid geavaheapmái ja maid heivvolaš studerenstrategiijaid ovddideapmái ja iežaset nanusvuodaid dovdamii. Oahppiid teavsttaid buvttadeami dáidduid ja maid riehtačállima ovddideami várás addet málliid ja maid searvvušaš ja individuála doarjaga. Maiddá gielalaččat čeahpes oahppiid dorjot lohkanhástalusaid váldimis, alceset heivvolaš bargovugiid gávdnamis ja mihttomeriid ásaheamis. Teavsttaid ja bargovugiid válljejit nu, ahte oahppiid ovttaveardásašvuhta ja sohkelabeliid dáseárvu ollašuvvá.

Oahppi oahppama árvvoštallan eatnigiella ja girjjálašvuhta -oahppaávdnasis jahkeluohkái 3–6

Árvvoštallan ja dasa vuodđuduvvi máhcahat lea mánggabealat, konkrehtalaš ja oahppama dáidduid ovddideaddji. Árvvoštallan njađđojuvvo oahppanproseassa čavga oassin. Árvvoštallan vuodđuduvvá mánggabealat dokumentašuvdnii das, mo oahppiid viidáneaddji gielalaš dáiddut ja teavsttaid buvttadeapmi ja maid dulkon ovdánit ja mat leat sin dieđut gielas, girjjálašvuodas ja eará kultuvrras.

Oahppiid bagadit árvvoštallat iežaset ja earáid barggildeami, olggosbuktima ja buktagiid. Oahppama doarju, mánggabealat ja analyhtalaš árvvoštallamiin ja máhcahagain oahppiid veahkehit šaddat didolažžan iežaset dáidduin, dieđuin ja barggildanproseassain ja sii ožžot bargoneavvuid daid ovddideapmái. Ieševttolaš lohkan lea dehálaš mihttomearri, man dorjot ja árvvoštallet lohkan- ja čállindáiddu ektui.

Eatnigiella ja girjjálašvuoda sánálaš árvvoštallama dahje árvosáni attedettiin oahpaheaddji árvvoštallá oahppiid máhtu báikkálaš oahppaplánas ásaheavvon mihttomeriid ektui.

Meroštaladettiin máhtu dási 6. jahkeluohká lohkanjahkeduođastusa várás oahpaheaddji geavaha riikkaviidosaš árvoštallankriteraid. Oahppama ovdáneami dáfus guovddázis leat eatnigiela ja girjjálašvuoda sierra mihttomearresurggiid vuodđodáiddut ja daidda doalvu barggildanproseassat ja oahppanstrategiijat.

Sámegiella ja girjjálašvuotta

Eatnigiella ja girjjálašvuotta -oahppaávdnasa ulbmil, oahppanbirrasiidna ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit, bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja ja maid oahppama árvoštallan gusket maidái sámegiella ja girjjálašvuotta -oahppamearrái.

Oahppameari earenoamáš ulbmil

Sámegiela ja girjjálašvuoda earenoamáš ulbmilin lea doarjut Suomas hállojuvvon sámegielaide seailuma eallin ja nannet daid sajádaga eará gielaide bálddas. Oahppit fidnejit vuodu ovddidit ja geavahit gielalaš dáidduideaset iehčanasat čađa eallima. Oahpahus vástida ovttasbarggus ruovttuiguin, sámegielat servošiin ja eará oahppaávdnasiid oahpahusain oahppiid gielladáiddu ovdáneamis ja velá veahkeha sin hukset gielalaš ja kultuvrralaš identitehtaset ávkinatnimiin rattát- ja mánggagielalašvuodaset. Oahpahus lasiha oahppiid áddejumi ja árvvusatnima iežaset giella- ja kulturduogáža mearkašumis sihke alceset, servošii, servvodahkii ja eará eamiálbmogiidda. Oahpahus stivre ipmirdit ja atnit árvvus maidái eará gielaide ja kultuvrraid.

Sámegiela ja girjjálašvuoda sáhtta oahpahit man nu sámegillii, man hállet Suomas: anáraš-, nuortalaš- dahje davvisámegillii. Giella lea sihke oahpahusa čuozáhat ja bargoneavvu. Oahpahus vuodđuduvvá searvvušaš oidnui gielas. Servoša lahttovuohta ja oasálašvuotta šaddet, go oahppi oahppá geavahit giela servoša vugiin. Sierra sámegielaide váldet vuhtii earenoamážit sámekultuvrraid guovlovvariašuvdnii oahpásmuvvama oktavuodas. Go gielalaš dáiddut ovdánit, de oahppit fidnejit válmmašvuodaid oassálastit ja váikkuhit oktasaš áššiide ja mearrádusdahkamii.

Giela ohppet ahkebadjái mihtilmas giellageavahandiliid, teakstašlájaid ja sániid olis. Sámegiela ja girjjálašvuoda oahpahusa ulbmilin lea doarjut, ovddidit ja čiekŋudit gielladiđolašvuoda ja gielalaš áiccadeami dáidduid ja maid nannet oahppiid gielalaš identitehta. Sámegiella ja girjjálašvuotta -oahppamearis kultursidoaluin guovddázis leat sátnedáidaga, teahterdáidaga, dráma ja media lassin máinnastanárbi, sápmelaš lyriikka (livde, leu'dd, luohiti), giellaservoša dábit, árbevierut, dáidda, sápmelaš eallinvuohki ja historjá.

Jahkeluohkái 3–6 sámegiela ja girjjálašvuoda oahpahusas oahppiid roahkasmahttet doaibmat aktiivvalaččat iežaset eatnigillii iešguđetlágan njálmmálaš ja čálalaš vuorrováikkuhandiliin. Oahppiid gielladáiddu ovddidit sátnevuorkká ja doabaráju mánggabealagahttimiin, bagademiin oahppiid geahčadit giela guovdileamos iešvuodaid, nannemiin teavstta dulkoma ja buvttadeami dáidduid ja velá fállamiin ahkebadjái heivvolaš girjjálašvuoda ja barggildanvugiid mánggamediala oahppanbirrasiin. Eatnigiela dáidduid ovddideamis ja oahppandáidduid mánggabealagahttimis geavahit earret eará oahppaávnnasrájaid rastildeaddji čavdudeaddji oahpahusa. Oahpahus ovddida oahppiid dáiddu árvoštallat iežaset oahppama.

Sámegeiella ja girjjálašvuotta -oahppameari oahpahusa mihttomearit jahkeluohkáin 3–6

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeariide laktáseaddji sisdoallosuorggit	Viiddis máhttu
Vuorrováikkuhandiliin doaibman		
T1 roahkasmahttit ja láidet oahppi vuorrováikkuhandáidduid ovddideapmái láhčimiin dilálašvuodaid ságastallamii ja ehtalaš gažaldagaid suokkardeapmái	S1	L1, L2, L7
T2 movttiidahttit oahppi nannet dáiddu doaibmat konstruktivvalaččat iešgudetlágan gulahallandilálašvuodain sánálaččat ja ii-sánálaččat ja maid oahpistit oahppi váldit vuhtii gulahallamisttis vuostáváldi dárbbuid ja iežas gielalaš válljemiid váikkuhusa	S1	L2, L6, L3
T3 doarjut oahppi posiitiiva gulahalligova šaddama ja maid oahpistit oahppi dovdat dilálašvuodaid geavahit sámegeiella dáidduis	S1	L2, L6
Teavsttaid dulkon		
T4 bagadit oahppi lohkanáiddu njuovžilin dahkamii ja geavahit teavsta áddema strategiijaid ja maid áiccadit ja árvvoštallat iežas lohkama	S2	L1, L4
T5 bagadit oahppi viiddidit sátne- ja doabaráju ja maid teavsta doahpagiid ipmirdeami	S2	L1, L2, L4
T6 bagadit oahppi dieđu skáhppomii, mánggabealat diehtogálduid geavaheapmái ja dieđu luohtehahttivuoda árvvoštallamii ja maid giddet fuomášumi sámegeielat álgoteavsttaid kulturčanuslaš iešvugiide	S2	L1, L2, L4, L6
Teavsttaid buvttadeapmi		
T7 movttiidahttit oahppi gielladit jurdagiiddis ja hárhjehallat muitaleaddji, govvideaddji ja oktageardánis, bealiváldi teavsttaid buvttadeami, maiddá mánggamediala birrašin	S3	L1, L4
T8 bagadit oahppi hárhjehallat gieđainčállima ja boallodáidduid njuovžilvuoda ja nannet čállojuvvon giela ja teavsttaid ráhkadagaid ja riektáčállima hálddašeami	S3	L1, L4
T9 movttiidahttit oahppi ovddidit teavsta buvttadeami proseassaidda ja dáiddu árvvoštallat iežas teavsttaid, fállat vejolašvuodaid konstruktivva máhcahaga addimii ja oazžumii, oahpistit váldit vuhtii teavsta vuostáváldi ja maid doaibmat ehtalaččat fierpmádagas olbmo ovttaskasvuoda ja dahkkivuoigatvuodaid gudnejahttimiin	S3	L1, L5, L7
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi		
T10 bagadit oahppi nannet gielladiđolašvuodas, movttiidahttit su dutkat ja geahčadit giela ja dan sierra variánttaid, oahpistit dovdat dilálašvuodaid geavahit sámegeiella ja áddet gielalaš válljemiid váikkuhusaid	S4	L1, L2
T11 doarjut oahppi gielalaš ja kultuvrralaš identitehta huksemis ja iežas árbevieru árvvusatnimis ja maid sámegeiella/gielaid mearkkašumi áddemis alces ja iežas servošii	S4	L2, L4
T12 movttiidahttit oahppi viiddidit iežas teakstaváljašumi ja movttiidahttit lohkat ja atnit árvvus sámegeielat mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuoda ja maid oahpistit media- ja kulturfálaldaga sisa ja fállat dilálašvuodaid kultuvrra buvttadeapmái	S4	L2, L7, L1
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan		
T13 movttiidahttit oahppi ovddidit ja mánggabealagahttit sierra oahppaávdnasiin dárbbaslaš ja sáme kultuvrrii laktáseaddji giela ja maid atnit ávkin dáidduis visot oahppamis	S5	L1, L2, L7

Sámegiella ja girjjálašvuotta -oahppameari mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit jahkeluohkái 3-6

Oahppi giella-, vuorrováikkuhan- ja teakstadáidduid oahppan dáhpáhuvvá giellageavahandiliin ja maid mánggabealat barggadeamis gielain. Sisdoaluid välljejit nu, ahte oahppi sáhtta viiddidit iežas gilli, girjjálašvuhtii ja eará kultuvrii laktáseaddji máhtus mánggabealagit. Sisdoalut dorjot mihttomeriid juksama ja atnet ávkin sihke oahppiid vásihusaid ja báikkálaš vejolašvuodaid. Sisdoallosurggiin ráhkadit oppalašvuodaid sierra jahkeluohkáide.

S1 Vuorrováikkuhandiliin doaiman: Fállat mánggabealat dilálašvuodaid hárjehallat iežaset vásihusaid, jurdagiid ja oaiviliid juohkima, nuppiid guldaleami ja konstruktiivva máhcahaga addima ja oažžuma iešguđetlágan gulahallanbirrašiin. Hárjehallet ja áiccalmahttet iežaset vuorrováikkuhusa iešguđetlágan gulahallandilálašvuodain, ovdamearkka dihte vugiid leat smáđáhkes, geavahit iežas jiena, doaimat mihttomearálaččat ja ovdanbuktit iežas oaivila ja ákkastallat dan váldimiin nuppiid vuhtii. Hárjehallet positiivvaláš ja smáđáhkes olggosbuktima vugiid. Hárjehallet guldaleami, ideahutkama, mearrádusdakhkama, problemačovdima ja maid projektabarggadeami dáidduid ja velá spontána ja hárjehallon hállangulahallama oahpes olbmuiquin. Hárjehallet olggosbuktinvugiid iešguđetlágan gulahallan- ja loaiddastandilálašvuodain. Bagadit ollislaš albmabuktimii, atnet ávkin dráma doaimanvugiid sierralágan áigeguovdilis fáttáid, temáid ja girjjálašvuoda gieđahallamis. Fállat vejolašvuodaid oassálastit iežaset luohká ja skuvlaservoša kulturdoaimma plánemii ja ollašuttimii. Hárjehallet doaimama iešguđetlágan sámegielat gulahallanbirrašiin.

S2 Teavsttaid dulkon: Čiekŋudit sierralágan teavsttaid, nugo čáppagirjjálašvuoda, diehtoteavsttaid ja maid gova ja teavstta ovttaštahti mediateavstta lohkan dáiddu, teavstta áddema ja lohka strategiiid ja dulkoma dáidduid. Geahčadit ja árvvoštallet iežaset lohkan dáiddu. Čiekŋudit teavstta dulkoma dáidduid dutkamiin ja veardádallamiin mánggahámat teavsttaid ja maid hárjehallamiin doahpágiid, nugo fáttá ja temá, ipmirdeami ja geavaheami. Hárjehallet čilget, veardádallat ja suokkardit sániid, daid synonymaid, giellagovaid, dajahusaid ja doahpágiid mearkkašumiid ja daid hierarkiiid. Ohppet dovdat muitaleaddji, govvideaddji, láidesteadji ja oktageardánis, bealiváldi teavsttaid, nugo oaivilteavsttaid ja máidnosiid, gielalaš ja tekstuála iešvugiid. Viiddidit teavsttaid dutkamiin oahppiid dieđuid giela sierra beliin. Sániid juhket luohkáide mearkkašumi ja hámi vuodul. Suokkardit, makkár mearkkašumiid sierra kásusat sisdoallet ja ohppet vearbbaid sodjama persovdna- ja áigehámiin. Dutket teavsttaid oktavuodas giela govvariggodaga ja maid hálluojuvvon ja čállojuvvon giellahámi erohusaid sátnedásis. Oahpásmuvvet reporterema, veardádallama ja oaivila ovdanbuktimá vugiide. Lohket ja guldalit oktasaččat ja iežaset välljen teavsttaid ja girjjálašvuoda, maid dáid olles girjjiid, mat leat dárkkuhuvvon mánáide ja nuoraide. Ovdal ohppojuvvon doahpágiid lassin ohppet geavahit dáid doahpágiid: muitaleaddji, fáddá ja temá. Ohcet dieđu sierra gálduin ja viiddidit diehtima lohkašumiin. Hárjehallet árvvoštallet teavsttaid ja gálduid luohkahttivuoda.

S3 Teavsttaid buvttadeapmi: Buvttadit mánggahámat fiktiiivvaláš ja ii-fiktiiivvaláš teavsttaid iežaset vásihusaid, áicosiid, jurdagiid ja oaiviliid ja maid nuppiid teavsttaid vuodul dahkamiin njuovžileabbon gieđainčállima ja boallodáidduid. Dutket ja hárjehallet muitaleami, govvideami ja maid láidesteadji ja bealiváldi olggosbuktima. Hárjehallet bajilčállagiid dahkama, ráhkadagaid ja bihttájuogu iežaset teavstta buvttadeamis.

Hárjehallet teavstta ealáskahttima ja rievdadallama vugiid ja maid sátneválljeumiid, dajahusaid ja sátnortnega oktavuoda teavstta mearkkašumiide. Geahčadit čállojuvnon ja hállojuvnon giela erohusaid. Ohppet geavahit persovdna- ja áigehámiid ja maid dovdát teavsttas dadjosa, váldocekaga ja oalgecealkagiid vuodđotüppaid ja maid gihpu ja cealkaga váldolahtuid, ja geavahit dieđu veahkkin iežaset teavstta buvttadeamis. Ohppet geavahit riektáčállima vuodđoáššiid iežaset teavsttas. Hárjehallet teavstta buvttadeami muttuid: ideaháhkama, plánema, čoavdima, dikšuma, iežaset teavsttaid geahčadeami ja árvvoštallama ja maid máhcahaga addima ja vuostáváldima. Hárjehallet studeremis dárbbášlaš teavsttaid buvttadeami, nugo lávgadeami ja muituibidjamiid dahkama ja maid gálduid geavaheami ja merkema teavsttas. Fállet mánggabealagit dilálašvuodaid muitalit, reporteret ja govvidit dáhpáhusaid ja albmonemiid ja maid ovdanbuktit iežaset oainnuid hállamiin, čállimiin ja govaiguin maiddái mánggamediala birrasiin. Ohppet doaibmat fierpmádatbirrasiin ehtalaččat riehta olbmo ovttaskasvuoda gudnejahtimiin ja dahkkivuogatuodaid čuovvumiin.

S4 Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi: Dutket giela rievdadallama dili ja fáttá mielde ja suokkardit sániid, olggosbuktinvugiid ja teavsttaid mearkkašumiid. Dutket teavsttaid gaskavuoda (intertekstuálavuoha) mánggahámat teavsttain. Oahpásmuvvet sáme kultuvrra lassin eará kultuvrraide ja gielaide ja veardádallet iežaset sáme giela eará, oahppiide oahpes gielaide iešvugiide: Sáme giela iešvugiin oahpásmuvvet teavsttain gávdnovaš suoggidemiide, luohkkájuohkimii cealkkaoktavuoda ja mearkkašumi vuodul (sátneluohkát) ja maid suokkardit ja hárjehallet sániid sodjama. Áiccálmahttet jietna- ja dássemolsašumi dihttoma. Oahpásmuvvet sierra sáme gielaide ja daiguin almmustahtton mánáid- ja nuoraidgirjjálašvuhtii ja maid álbmotárbaí ja dan dálá dulkojeaddjiide. Ohppet dovdat árbevirolaš sápmelaš eallima ja ealáhusaid ja maid astoáiggi loaktinvugiid. Ohppet áddet sáme giela geavaheami váikkuhusaid iežaset eallimii ja birrasii. Atnet ávkin mánáide ja nuoraide dárkkuhuvvon media- ja kulturfálaldaga, ovdamearkka dihte kulturdáhpáhusaid, girjeráju, ealligovaid, teáhtera ja museaid. Geahčadit mediakultuvrra albmanusaid ja ahkebadjái dárkkuhuvvon sisdoaluid ja ságastallet media rollas oahppi árggas. Plánejit ja ollašuttet iežaset ovdanbuktimiid maiddái ovttasbarggus sámeservodaga sierra doaibmiiguin. Movttiidahttet girjeráju aktiivvalaš ja mánggabealat geavaheapmái, ohcet alcceset miellagiddevaš iežasgielat lohkašuša ja dorjot ieševttolaš lohkašuša ja čállima beroštumi. Lohket mánáide ja nuoraide dárkkuhuvvon girjjálašvuoda ja ahkebadjái oaivilduvvon diehtogirjjálašvuoda ja maid suokkardit girjjálašvuoda gohcáhan gažaldagaid.

S5 Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan: Hárjehallet sierra oahppaávdnasiid dehálaš doahpágiid ja olggosbuktimiid dovdáma ja daid iežaset atnui váldima. Atnet ávkin diehto- ja gulahallanteknologiija veahkkin sierra diehtosurggiid dieđu skáhppomis, oahppamis ja iežaset oahppama árvvoštallamis mihttomeriid ektui. Nannejit oahppi dáiddu geavahit iežas eatnigiela ja eará iežas máhttin gielaide visot oahppama doarjjan.

Sámegeiella ja girijálašvuohta -oahppameari árvvoštallankriterat 6. jahkeluohká loahpas buorre máhtu govvideaddji sánálaš árvvoštallama / árvosáni gávccí várás

Oahpahusa mihttomeari	Sisdoal- lo- suorggit	Árvvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Buorre/árvosáni gávccí máhttu
Vuorrováikkuhandiliin doaibman			
T1 roahkasmahttit ja oahpistit oahppi vuorrováikkuhandáidduid ovddideapmái láchimiin dilálašvuodaid ságastallamii ja ehtalaš gažaldagaid suokkardeapmái	S1	Vuorrováikkuhandiliin doaibman	Oahppi ovdanbuktá jurdagiidis ja albmabuktá oaivilis alces oahpes vuorrováikkuhandiliin.
T2 movttiidahttit oahppi nannet dáiddu doaibmat konstruktiiivalaččat iešgudetlágan gulahallandilálašvuodain sánálaččat ja ii-sánálaččat ja maid oahpistit oahppi váldit vuhtii gulahallamisttis vuostáváldi dárbbuid ja iežas gielaláš válljemiid váikkuhusa	S1	Vuorrováikkuhandáidduid ovdáneapmi	Oahppi váldá vuostá máhcahaga iežas doaimmas vuorrováikkuhandiliin ja addá máhcahaga earáide.
T3 doarjut oahppi posiitiiva gulahalligova šaddama ja maid oahpistit oahppi dovdát dilálašvuodaid geavahit sámegeiela dáiddus	S1	Iežas gulahallama áiccadeapmi ja sámegeiela dáiddu ávkinatnin	Oahppi áiccada iežas giellageavaheaddjin ja gulahallin ja ásaha oahpisteami vuolde alces mihttomeriid atnit ávkin sámegeiela dáiddus.
Teavsttaid dulkon			
T4 bagadit oahppi lohkanáiddu njuovžileabbon dahkamii ja geavahit teavstta áddema strategiijaid ja maid áiccadit ja árvvoštallat iežas lohkama	S2	Lohkanáiddu njuovžilvuohta	Oahppi lohká njuovžilit mánggahámat teavsttaid ja maid áiccada ja árvvoštallá iežas lohkama.
T5 bagadit oahppi viiddidit sátne- ja doabaráju ja maid teavstta doahpagiid ipmirdeami	S2	Sátne- ja doabaráju viiddideapmi	Oahppi hálddaša mearálaš sátne- ja doabaráju ja geavaha teavstta doahpagiid ipmirdeami ja dulkoma ovddideaddji strategiijaid
T6 bagadit oahppi dieđu skáhppomii, mánggabealat diehtogálduid geavaheapmái ja dieđu luottehahttivuoda árvvoštallamii ja maid giddet fuomášumi sámegeielat álgoteavsttaid kulturčanuslaš mihtilmasvuodaide	S2	Dieduskáhppon- dáiddu ja gáldokrihtalašvuohta	Oahppi geavaha dieđu skáhppomisttis iešgudetlágan diehtogálduid ja máhtta muhtin muddui vihkkedallat diehtogálduid luottehahttivuoda.

Oahpahusa mihttomearri	Sisdoallo-suorggit	Árvvoštallama čuozáhagat oahppaávdnasis	Buorre/árvosáni gávcci máhttu
Teavsttaid buvttadeapmi			
T7 movttiidahttit oahppi gielladit jurdagiidis ja hárhjehallat muitaleaddji, govvideaddji ja oktageardánis, bealiváldi teavsttaid buvttadeami, maidái mánggamediaála birra	S3	Težas jurddašeami gielladeapmi ja sierra teakstašlájaid geavaheapmi	Oahppi máhtta oahpistemiin geavahit muitaleapmái, govvideapmái ja oktageardánis bealiváldi tekstii mihtilmas giela. Oahppi máhtta bajilčállit teavsttas, juohkit dan bihtáide ja giddet fuomášumi sátneválljejumiide.
T8 bagadit oahppi ovddidit gieđainčállima ja boallodáidduid njuovžileabbon dahkama ja nannet čállojuvvo giela ja teavsttaid ráhkadagaid ja riektáčállima hálddašeami	S3	Čállindáidu ja čállojuvvo giela hálddašeapmi	Oahppi čállá njuovžilit ja čelgasit gieđain ja lea oahppan dárbbaslaš boallodáidduid. Oahppi dovda čállojuvvo giela ráhkadagaid ja riektáčállima vuoddoáššiid ja geavaha daid iežas teavsta buvttadeamis.
T9 movttiidahttit oahppi ovddidit teavsta buvttadanproseassaid ja dáiddu árvvoštallat iežas teavsttaid, fállat vejolašvuodaid konstruktiivva máhchahaga addimii ja oázžumii, bagadit váldit vuhtii teavsta vuostáváldiid ja maid doaimmat ehtalaččat fierpmádagas ovttaskasvuoda ja dahkkivoigatvuodaid gudnejahttimiin	S3	Teavsttaid ráhkadeapmi ja ehtalaš gulahallan	Oahppi dovda ja máhtta govvidit teavsttaid buvttadeami vuoddomuttuid, máhtta vihkket iežas teavsttaid ja buvttada teavsttaid muttuid mielde okto ja earáiguin. Oahppi máhtta addit ja vuostáváldit máhchahaga, lea didolaš teavsta vuostáváldi mearkkašumis ja maid máhtta merket gálduid teavsta lohppii ja diehtá fierpmádagas doaimmama ehtalaš vuoddojurdagiid.
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi			
T10 bagadit oahppi nannet gielladidolašvuodas, movttiidahttit su dutkat ja geahčadit giela ja dan sierra variánttaid, oahpistit dovdat dilálašvuodaid sáme giela geavaheapmái ja áddet gielalaš válljemiid váikkuhusaid	S4	Giela guorahallama ovdáneapmi ja gielladoahpágiid hálddašeapmi	Oahppi máhtta govvidit teavsttaid gielalaš iešvugiid ja geavahit iežas oahppan doahpágiid, go hállá ja čállá daid birra.
T11 doarjut oahppi gielalaš ja kultuvrralaš identitehta huksemis ja iežas árbevieru árvvusatnimis ja maid sáme giela/-gielaid mearkkašumi áddemis alces ja iežas servošii	S4	Kulturdovdamuša ovdáneapmi	Oahppi máhtta muitalit sápmelaš eallima váldoiešvugiin ja nammadit sáme kultuvrra dábáleamos dihttonhámiid.
T12 movttiidahttit oahppi viiddidit iežas teakstaválljašumi ja movttiidahttit lohkat ja atnit árvvus sáme giela mánáid- ja nuoraigirjjálašvuoda ja maid oahpistit media- ja kulturfálaldaga sisa ja fállat dilálašvuodaid kultuvrra buvttadeapmái	S4	Sáme giela mánáid- ja nuoraigirjjálašvuoda ja maid media- ja kulturfálaldaga dovdamuš	Oahppi lohka sohppojuvvo girjjiid ja teavsttaid, mat leat dárkkuhuvvo mánáide ja nuoraide, ságastallá ja juohka vásihusaidis das, maid lea lohkan. Oahppi máhtta muitalit iežas mielageassi media- ja kulturfálaldagas.
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan			
T13 movttiidahttit oahppi ovddidit ja mánggabealagahhttit sierra oahppaávdnasiin dárbbaslaš ja sáme kultuvrii laktáseaddji giela ja maid atnit ávkin dáiddu visot oahppamis	S5	Sierra oahppaávdnasiid giela áiccadeapmi	Oahppi dovda sierra oahppaávdnasiid vugiid geavahit giela ja bastá atnit ávkin iežas gielladáiddu oahppamis.

14.4.3 Vieris gielat

Giellabajásgeassin

Giellabajásgeassimii guoskevaš mihttomearit ja maid nuppi ruovttueatnangiela ja vieris gielaid studerema vejolašvuodát leat meroštallon nuppi ruovttueatnangiela oahpahussii guoskevaš ossodagas.

Oahppaávdnasa ulbmil

Giella lea oahppama ja jurddašeami eaktu. Giella lea mielde skuvlla visot doaimmas, ja juohke oahpaheaddji lea giella oahpaheaddji. Giellaid lohkan ovddida jurddašandáidduid ovdáneami. Dat addá ávdnasiid mánggagielat ja -kultuvrralaš identitehta šaddamii ja árvvusatnimii. Sátnevuorkká ja ráhkadagaid čoggodettiin maiddá vuorrováikkuhan- ja dieđuskáhppondáiddut ovdánit. Giellaid lohkamis lea valjis sadji illui, leaikkalašvuhtii ja luovvannávccalašvuhtii.

Giellaid oahpahuš lea oassi giellabajásgeassimis ja láidesteapmi gielladiđolašvuhtii. Oahppiin gohccáhit beroštumi skuvlaservoša ja birastahtti máilmmi giellalaš ja kultuvrralaš mánggabealatvuhtii ja sin roahkasmahttet gulahallat autentaláš birrasiin. Skuvllas bagadit atnit árvvus sierra giellaid, daid hálliid ja sierralágan kultuvrraid. Sohkaabeliid dásseárvvu giellaválljeumiin ja giellaid lohkamis nannejit sierralágan oahppiid beroštahtti giellaválljendiehtjuohkimiin, roahkasmahttimiin oahppiid dahkat duođaid iežaset beroštahtti välljemiid sohkaabelis fuolakeahtta, gieđahallamiin oahpahušas mánggabealagit iešguđetlágan fáttáid ja maid geavahemiin molsašuddi ja doibmejeddji bargovugiid.

Giellaid lohkan ráhkkanahhtá oahppiid mihttomearálaš ja luovvannávccalaš barggildeapmái iešguđetlágan čoaikkáibijuin. Oahppiide ja oahppijoavkkuide láchet vejolašvuodaid fierpmáiduvvamii ja oktavuodadoallamii olbmuiquin maiddá miehtá máilmmi. Dáhta- ja gulahallanteknologiija fállá ovttá lunddolaš vejolašvuoda ollašuttit giellaid oahpahušas autentaláš diliid ja oahppiid gulahallandárbbuid vuodul. Oahpahuš addá maiddá gárvvusvuodaid oasálašvuhtii ja aktiivvalaš váikkuheapmái álbmogiidgaskasaš máilmmis.

Oahpahuš nanne oahppiid luohttamuša iežaset návccaide oahppat giellaid ja geavahit daid roahkkadit. Oahppiide addet vejolašvuoda ovdánit individuálalaččat ja oažžut dárbbu mielde doarjaga iežaset oahppamii. Oahpahušas lágidit nu, ahte maiddá dat oahppit sáhttet ovdánit, geat mannet ovddos jođáneabbot go earát dahje máhttet giella jo ovddežis.

Giellaid oahpahušas ovddidit mánggalohkandáiddu ja gieđahallet sierralágan teavsttaid. Mánáid ja nuoraid beroštumi sierralágan čuožáhagaid váldet vuhtii teavsttaid välljemis. Oahpahušas ráhkadit šalddiid maiddá sierra giellaid gaskii ja maid oahppiid astoáiggi giellageavaheapmái. Oahppiid bagadit viežžat dieđu iežaset máhttin giellaiguin.

Sámegiella, a-oahppamearri jahkeluohkán 3-6

Jahkeluohkán 3 – 6 visot oahppiin lea eatnigiella lassin oahpahuš uhcemustá guovtti eará gielas: oktasaš A1-gielas ja maid B1-gielas ja vejolaččat maiddá A2-gielas, mii lea A-giella välljenvuloš oahppamearri.

Dát leat sámegiella oahpahušas dábálaš vuoduštusat. Oahpahušas lágideaddji gárvvista dáid vuoduštusaid mielde báikkálaš heivehusa davvisámegilli, anárašgilli dahje nuortalašgilli.

A2-giela jahkevahkkodiimmuid juohkimis sierra jahkeluohkáide ii leat 6. jahkeluohká ladasmuddu.

Sámegiela A-oahppameari oahpahusa mihttomearit jahkeluohkáin 3-6

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallo-suorggit	Viiddis máhttu
Bajásšaddan kultuvrralaš mánggabealatvuhtii ja gielladiđolašvuhtii		
T1 bagadit oahppi áicat lagasbirrasa, sámeguovllu, Suoma ja Davviruikkaid gielalaš ja kultuvrralaš valljodaga, ja gohccáhit oahppis beroštumi su iežas giella- ja kulturduogáži	S1	L2
T2 motiveret oahppi atnit árvvus sámegielaide sajádaga eamiálbmoga giellan ja maid oahpásmuhttit oahppi báikkálaš, ealli sámekultuvrii.	S1	L2, L7
T3 bagadit oahppi áicat gielaide ovttasteaddji ja sirrejeaddji albmonemiid ja maid doarjut oahppi gielalaš sáhkkii vuoda ja árvvoštallannávcca ovdáneami	S1	L1, L4
T4 bagadit oahppi gávdnat sámegiela materiála	S1	L2, L3
Giellastuderendáiddu		
T5 oahpásmuvvat ovttas oahpahusa mihttomeriide ja ráhkadit udnovaš studeren vuoiŋŋa, mas deháemos lea dieđu gaskustuvvan ja maid movttiidahtti ovttas oahppan	S2	L1, L7
T6 bagadit oahppi váldit vásttu iežas giellastuderemis ja movttiidahtti hárhjit gielladáiddu roahkkadit ja maiddái diehto- ja gulahallanteknologiijain ja maid iskkadit, makkár vuogit oahppat gielaide heivejit sutnje buoremusat	S2	L5, L6
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu doaimmat vuorrováikkukhusas		
T7 lágdit oahppái dilálašvuodaid hárhjallat sierra gulahallankanálaiguin njálmmálaš ja čálalaš gulahallama ja vuorrováikkukhusa	S3	L2, L4, L5, L7
T8 doarjut oahppi gielalaš gulahallanstrategiijaid geavaheamis	S3	L2, L4
T9 veahkehit oahppi viiddidit iežas dovdamuša smáđáhkes giellageavaheapmái gullevaš olggosbuktimiid birra	S3	L2, L4
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu dulkot teavsttaid		
T10 roahkasmahttit oahppi dulkot ahkedássásis heivvolaš ja iežas beroštahtti hálljuvvo ja čállojuvvo teavsttaid	S3	L4
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu buvttadit teavsttaid		
T11 fállat oahppái valjis dilálašvuodaid hárhjallat ahkedássái heivvolaš unnalágan hupmama ja čállima giddemiin fuomášumi maiddái jietnadeapmái ja teavsta sisdoalu dáfus deháemos ráhkadagaide	S3	L3, L4, L5, L7

Sámegiela A-oahppameari oahpahusa mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit jahkeluohkáin 3-6

S1 Bajásšaddan kultuvrralaš mánggabealatvuhtii ja gielladiđolašvuhtii:

Oahpásmuvvet sámegielaide ja maid suomagiela ja muhtin eará suoma-ugralaš gielaide ovttastahtti guovddášiešvugiide. Ságastallet gielaide fuolkegaskavuodain earenoamážit luohkás dahje skuvllas hálljuvvo dahje lohkkjuvvo gielaide oasis. Suokkardit iežaset giella- ja kulturduogáža. Skáhppojit dieđu sámegielaide hupmanviidodagas ja sámegielaide sajádagas. Oahpásmuvvet báikkálaš sámekultuvrii. Giddejit fuomášumi dasa, mii lea oktasaš buot gielaide ja mo sáhtta doaimmat, juos máhtta giela dušše unnán. Hárhjallet árvvusadni giellageavaheami vuorrováikkuhandiliin.

S2 Giellastuderendáiddut: Oahpahallet plánet doaimma ovttas, addit ja váldit vuostá máhcahaga ja váldit vásttu. Oahpahallet beaktilis giellastuderenvugiid, nugo odđa sániid ja ráhkadagaid aktiivvalaš geavaheami iežaset olggosbuktimiin, muituideaddinvugiid ja amas sáni mearkkašumi gávnaheami áššeoktavuođas. Hárjánahttet vihkkedallat iežaset gielladáiddu ovdamearkka dihte Eurohpalaš giellalávkkain. Bagadit oahppiid fuomášit sámegeielat giellabirrasa.

S3 Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu doaimmat vuorováikkhusas, dáidu dulkot teavsttaid, dáidu buvttadit teavsttaid: Oahpahallet gullat, hupmat, lohkat ja čállit sámegeiela mánggalágan fáttáin. Guovddášfáttát leat mun ieš, mu bearaš, mu ustibat, skuvla, buđaldusberoštumit ja astoáiggi loaktin ja maid eallin sámegeielat birrasis. Dasa lassin välljejit fáttáid ovttas. Sisdoaluid välljemis vuolggasadjin lea oahppiid beaivválaš eallinbire, beroštumi čuožahagat ja áigeovuodilisuoha, oaidninvuohkin mun ja mii Suomas sihke sámegeiela hállanguovllus ja sápmelaččaid ruovttuovuovllus. Välljejit iešguđetlágan giellageavahandárkkhusaid nugo ovdamearkka dihte dearvvaheapmi ja veahki bivdin dahje oaivila ovdanbuktin. Sátnevuorkká ja ráhkadagaid oahpahallet mánggalágan teavsttaid nugo unna máidnasiid, čájálmasaid, jearahallamiid ja dajahusaid hutkama oktavuodas. Fállet vejolašvuodaid hárjehallat váddásut giellageavahandiliid. Oahpahallet gávndat sámegeielat materiála. Áiccalmahttet ja hárjehallet valjis jietnadeami ja hupmama.

Sámegeiela A-oahppameari oahppanbirrasiidda ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit jahkeluohkái 3-6

Mihttomearrin lea, ahte giellageavaheapmi livččii nu áššálaš, lunddolaš ja oahppiide mearkkašahhti go vejolaš. Barggadeamis deattuhuvvá bárra- ja unnajoavkobargu ja maid ovttas oahppan iešguđetlágan oahppanbirrasiin. Mánggagielalášvuoha- ja giellabajásgeassima mihttomeriid juksama várás dárbašit oahpaheaddjiid ovttasbarggu. Stoahkamiin, lávlumiin, spealuiguin ja drámain oahppit ožžot vejolašvuoda iskkadit ahtanušši gielladáidduset ja giedáhallat maiddá doaladumiid. Oahpahusas geavahit mánggabealagit sierra gulahallankanálad ja -rusttegiid. Oahppiid bagadit aktiivvalaš doaimmanvuohkái ja iehčanas vásttu váldimii iežaset oahppamis Eurohpalaš giellalávkkain dahje seammasullasaš bargoneavvuin. Oahppit oahpásmuvvet birastahtti servoša mánggagielatvuhtii ja -kultuvrralášvuhtii ruovttueatnama álbmogiidgaskasašvuoda olis. Sidjiide fállet maiddá vejolašvuodaid hárjehallat riikkaidgaskasaš oktavuodadoallama. Sámegeiela geavahit álo go dat lea vejolaš.

Bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja sámegeiela A-oahppamearis jahkeluohkái 3-6

Oahppiid bagadit geavahit gielladáidduset roahkkadit. Valljás gulahallanhárjehallan doarju oahppiid gielladáiddu ovdáneami. Oahppiid movttiidahttet studeret maiddá eará gielaid, maid skuvla fállá. Oahppiide, geain leat gielaide njadđáseaddji oahppanválttisvuodát, fállet doarjaga. Oahpahus plánejuvvo nu, ahte dat fállá hástalusaid maiddá daidda, geat ovdánit jođáneabbot go earát dahje máhttet giela ovdežis.

Oahppi oahppama árvvoštallan sámegeiela A-oahppamearis jahkeluohkái 3-6

Árvvoštallan lea movttiidahtti lundosaš ja addá oahppiide vejolašvuoda deattuhit alcceset lunddolaš olggosbuktinvugiid. Mánggabealat árvvoštallan fállá vejolašvuodaid maiddá dakkár oahppiide čujuhit máhtuset, geain leat gillii laktáseaddji oahppanválttisvuodát dahje geain leat muđui gielalaččat earálágan vuolggasajit. Árvvoštallamis bargoneavvun sáhtta atnit ovdamearkka dihte Eurohpalaš giellalávka.

Sámegiela sánalaš árvoštallama dahje árvosáni attedettiin oahpaheaddji árvoštallá oahppiid máhtu báikkálaš oahppaplánas ásahuvvon mihttomeriid ektui. Meroštaladettiin máhttodási 6. jahkeluohká lohkanjahkeduođaštusa várás oahpaheaddji geavaha sámegiela A-oahppameari riikkaviidosas árvoštallankriteraid. Oahpuin ovdáneami beales lea guovddášášši, ahte oahppama árvoštallet mángga sierraláhkai, maiddái ieš- ja veardásáárvoštallamiin, ja ahte árvoštallan čuohcá visot árvoštallanvuloš mihttomeriide. Árvoštallamis váldet vuhtii visot gielladáiddu oassesurggiid. Daid árvoštallan vuodđuduvvá Eurohpaláš refereansarápmii ja dan vuodul gárvvistuvvon suopmelaš heivehussii.

Sámegiela A -oahppameari árvoštallankriterat 6. jahkeluohká loahpas buorre máhtu govvideaddji sánalaš árvoštallama / árvosáni gávccii várás

Oahpahusa mihttomeari	Sisdoal- lo- suorggit	Árvoštallama čuozáhagat oahppaávdnasis	Buorre/árvosáni gávccii máhttu
Bajásšaddan kultuvrralaš mánggabelatvuhtii ja gielladidolašvuhtii			
T1 gohcčáhit oahppi beroštumi lagasbirrasa, sámeguovllu, Suoma ja Davviriikkaid gielalaš ja kultuvrralaš valljodahkii ja gohcčáhit oahppis beroštumi su iežas giella- ja kulturduogáži	S1		Ii geavahuvvo árvosáni šaddama vuodustussan. Oahppi bagaduvvo suokkardit iežas vásihusaid oassin iešárvoštallamis.
T2 motiveret oahppi atnit árvvus sámegielaid sajádaga eamiálbmoga giellan ja maid oahpásmuhttit oahppi báikkálaš, ealli sámekultuvrii	S1	Sámegielaid mearkkašumi dovdan	Oahppi máhttá muitalit, manin Suomas hupmet sámegiela ja dovdá sámegielaid mánggalárganvuoda
T3 bagadit oahppi áicat gielaidd ovttaštahtti ja sirrejeaddji albmonemiid ja maid doarjut oahppi gielalaš sáhkkiivuoda ja árvoštallannávcca ovdáneami	S2	Gielalaš árvoštallan	Oahppi máhttá dahkat áicosiid sámegiela ja eatnigielas dahje eará iežas máhttin giela ráhkadatláš, sánalaš dahje eará erohusain ja ovttalárganvuodain.
T4 bagadit oahppi gávdnat čuozáhatgielat materiála	S1	Čuozáhatgielat materiála gávdnan	Oahppi máhttá muitalit, gos sámegiela sáhttá oaidnit dahje gullat.
Giellastuderendáiddu			
T5 oahpásmuvvat ovttas oahpahusa mihttomeriide ja láchit udnovaš studerenvuoijnja, mas deháleamos lea dieđu gaskkustuvvan ja maid movttiidahtti ovttas oahppan	S2	Didolašvuohta mihttomeriin ja doaibman joavkkus	Oahppi máhttá govvidit studerema mihttomeriid ja oassálastá joavkku oktasaš bargguid dahkamii.
T6 bagadit oahppi váldit vásttu iežas giellastuderemis ja movttiidahttit hárvánahttit iežas gielladáiddu roahkkadit ja maiddái diehto- ja gulahallan- teknologijain ja maid iskkadit, makkár vuogit oahppat gielaidd heivejit sutnje buoremusat	S2	Studenmihttomeariid ásaheapmi ja studerenvieruid gávdnan	Oahppi ásaheapmi mihttomeriid iežas giellastuderemiid, hárvahallá iešgudetlágan vuogiid lohkat gielaidd atnemiin maiddái diehto- ja gulahallanteknologiija ja maid hárvánahttá ja árvoštallá dáidduidis.

Oahpahusa mihttomearri	Sisdoal- lo- suorggit	Árvvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Buorre/árvosáni gávccii máhttu
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu doaimmat vuorrováikkukhusas			Dáidodássi A1.3
T7 láigidit oahppái dilálašvuodaid hárrjehallat sierra gulahallankanálaid atnemiin njálmmálaš ja čálalaš gulahallama ja vuorrováikkukhusa	S3	Vuorrováikkukhus iešgudetlágan dilálašvuodain	Oahppi ceavzá mággain rutiinnalágan gulahallandilálašvuodain dovrvastemiin muhtimin gulahallanverddii.
T8 doarjut oahppi gielalaš gulahallanstrategiijaid geavaheamis	S3	Gulahallanstrate-giijaid geavaheapmi	Oahppi oassálastá gulahallamii, muhto dárbbasa ain dávjá veahkkeneavvuid. Oahppi máhtta reageret gáržžes sánalaš almbabuktimiiguin, unna láhtaiguin (omd. nivkalemiin), jienádemiiiguin dahje earálágan minimamáhcahagain. Oahppi gártá bivdit čielggadusa dahje geardduheami hui dávjá.
T9 veahkehit oahppi viiddidit smádáhkes giellageavaheapmái gullevaš olggosbuktimiid dovdamašas	S3	Gulahallama kultuvrralaš heivvolašvuota	Oahppi máhtta geavahit smádáhkes giellageavaheapmái gullevaš dábálemos almbabuktimiid mággain rutiinnalágan sosiála dilálašvuodain.
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu dulkot teavsttaid			Dáidodássi A1.3
T10 roahkasmahttit oahppi dulkot ahkedássásis heivvolaš ja iežas beroštahti hállon ja čállon teavsttaid	S3	Teavsttaid dulkondáidut	Oahppi ádde oktageardánis, oahpes sániid ja olggosbuktimiid sisdoalli čállon teavstta ja sivvadis hállama áššeoktavuoda ávkinaatnemiin. Oahppi bastá gávdnat dárbbasaš oktageardánis dieđu oanehis teavsttas.
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu buvttadit teavsttaid			Dáidodássi A1.2
T11 fállat oahppái valjis dilálašvuodaid hárrjehallat ahkedássái heivvolaš smávvalágan hupmama ja čállima giddemiin fuomášumi maiddái jietnadeapmái ja teavstta sisdoalu deháleamos ráhkadagaide	S3	Teavsttaid buvttadandáidut	Oahppi bastá muitalit muhtin oahpes ja alces dehálaš áššiid birra atnemiin gáržžes olggosbuktinvuorkká ja čállá muhtin oanehis cealkaga hárrjehallon fáttáin. Oahppi jietnada enaš hárrjehallon almbabuktimiid áddehahttiláhkai. Oahppi hálddaša bures gáržžes vuoddosátnevuorkká, gudege dillái čadnojuvvon olggosbuktima ja vuoddogiellaohpa ávdnasiid.

15. Oahpahuš jahkeluohkáiŋ 7–9

15. Jahkeluohkát 7–9

15.4 Oahppaávdnasat jahkeluohkáin 7–9

Dáin oahppaplána vuoduštusain oahppaávdnasiin meroštallojit ulbmil, mihttomearit ja mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit. Dasa lassin meroštallojit mihttomearit, mat gusket oahppanbirrasiid ja bargovugiide ja maid bagadeapmái, sierranahttimii ja doarjagi ja oahppama árvoštallamii laktáseaddji earenoamáš oaidninvugiide guđege oahppaávdnasis.

Oahppaávdnassosiin geavahuvvojit oanáduusat. Mihttomearit leat nummeraston T1, T2 jna. Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallosuorggit leat nummeraston S1, S2 jna. ja daidda čujuhuvvo mihttomearretabeallain. Viiddis máhttosuorggit leat nummeraston L1, L2 jna. ja daidda čujuhuvvo oahppaávdnasiid mihttomearretabeallain.

L1 Jurddašeapmi ja oahppat oahppan

L2 Kultuvrralaš máhttu, vuorrováikkuhus ja olggosbuktin

L3 Alddis fuolaheapmi ja árgadáiddut

L4 Mánnggalohkandáidu

L5 Diehto- ja gulahallanteknologalaš máhttu

L6 Bargoeallindáiddut ja fitnodatdoallu

L7 Oassálastin, váikkuheapmi ja suvdilis boahttevuoda huksen.

Eatnigiela ja girjjálašvuoda sierra oahppameriid ja nuppi ruovttueatnangiela lohkan

Eatnigiella ja girjjálašvuoha -oahppaávdnasii leat dáin oahppaplána vuoduštusain meroštallon guoktenuplohkái sierra oahppameari, mat leat čuovvovaččat: suomagiella ja girjjálašvuoha, ruođagiella ja girjjálašvuoha, sámegiella ja girjjálašvuoha, romanigiella ja girjjálašvuoha, seavagiella ja girjjálašvuoha, oahppi eará eatnigiella, suoma- ja ruođagiella nubbin giellan ja girjjálašvuoha, suoma- ja ruođagiella sámegielaigiidda ja maid suoma- ja ruođagiella seavagielaigiidda. Oahppi eará eatnigiellan lea vejolaš oahpahit oahpahusa lágideaddji fáldaldahkan ja fuolaheaddji välljejuvmin soames ovddabealde namutkeahces eatnigiela olles eatnigiela ja girjjálašvuoda diibmomeriin dahje stáhtaráđi ásašusa 422/2012 8 § mielde lágideuvvon. Dasa lassin sierranas ruhtademiin sáhtta fállat oahppi iežas eatnigiela oahpahusa. Nuppi ruovttueatnangiela leat ruođa- ja suomagiela meroštallon A- ja B-oahppamearit ja maid guovttiegelat oahppiide dárkkuhuvvon eatnigelalágan oahppamearit.

Oahppi studere eatnigiella ja girjjálašvuoha -oahppaávdnasis ja nuppi ruovttueatnangiela čuovvovaš tabeallas namuhuvvon oahppameriid dađi mielde go oahpahusa lágideaddji fállá ja oahppi fuolaheaddji vällje. Tabeallas oahppi eatnigelain dárkkuhit skuvlla oahpahusgiela (suoma-, ruođa- ja sámegiela) dahje eará giela, man fuolaheaddji lea almmuhan.

Oahppi eatnigiella	Eatnigiela ja girjjálašvuoda oahppamearri	Nubbi ruovttueatnangiella	
		oktasáš	válljenvuloš
suomagiella	suomagiella ja girjjálašvuolta	ruotagiella	-
ruotagiella	ruotagiella ja girjjálašvuolta	suomagiella	-
sámegiella	sámegiella ja girjjálašvuolta ja maid suoma-dahje ruotagiella sámegielaigiidda	-	suoma- dahje ruotagiella
sámegiella	suoma- dahje ruotagiella ja girjjálašvuolta ja maid sámegiella ja girjjálašvuolta	ruota- dahje suomagiella	
romanigiella	suoma- dahje ruotagiella ja girjjálašvuolta ja maid romanigiella ja girjjálašvuolta	ruota- dahje suomagiella	-
seavagiella	seavagiella ja girjjálašvuolta ja maid suoma-dahje ruotagiella seavagielaigiidda	-	ruota- dahje suomagiella
eará eatnigiella	eará eatnigiella olles eatnigiela ja girjjálašvuoda diibmomeriin dahje VA 422/2012 8 § mielde lágiduvvon ja maid suoma- dahje ruotagiella nubbin giellan	-	ruota- dahje suomagiella

15.4.1 Eatnigiella ja girjjálašvuolta

Giellabajásgeassin

Gielladáiddu ovdáneapmi álgá árramánávuođas ja joatkašuvvá eallinahkásaš proseassan. Mánnggagielat kompeteansa ovdána ruovttus, skuvllas ja astoáiggis. Dat čohkiida eatnigielaid ja eará gielaidda ja maid daid suopmaniid sierradássásaš dáidduin. Skuvllas gielaidda oahpahusa vuolggašadjiin lea giela geavaheapmi iešguđetlágan dilálašvuodain. Dat nanne oahppiid gielladiđolašvuoda ja sierra gielaidda báldalas geavaheami ja maid mánnggalohkandáiddu ovdáneami. Oahppit ohppet dahkat fuomášumiid sierragielat teavsttain ja vuorrováikkukhusa geavadiin, atnit gielladieđu doahpagaidda teavsttaid dulkomis ja atnit ávkin iešguđetlágan vugiid oahppat gielaidda. Oahppit geavahit sierra gielaidda dáidduset buot oahppama doarjjan sierra oahppaávdnasiin. Oahppiid bagadit lohkat gielladáiddoseaset heivvolaš teavsttaid ja skáhppot studeremis dárbbaslaš dieđu sierra gielaiguin.

Oahppiid bagadit šaddat diđolažžan sihke iežaset ja earáid gielalaš ja kultuvrralaš identitehtaid mánnggadássásašvuodas. Maiddái unnitlogugielaidda ja áitatvuloš gielaidda mearkkašumi buktet ovdan oahpahusas. Oahpahus doarju oahppiid mánnggagielalášvuoda ávkinatnimiin buot, maiddái oahppiid astoáiggis geavahan gielaidda. Oahpahus nanne oahppiid luohttamuša iežaset návccaide oahppat gielaidda ja atnit vátnage gielladáidduiset roahkkadit. Giellabajásgeassima eaktun lea sierra oahppaávdnasiid ovttasbargu.

Oahppaávdnasa ulbmil

Ulbmilgovvadás, oahppanbirrasiidna ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit ja maid bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja ja velá oahppi oahppama árvoštallan gusket visot eatnigiella ja girjjálašvuolta -oahppaávdnasa oahppameariide.

Eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpahusa ulbmilin lea ovddidit oahppiid giella-, vuorrováikkukhan- ja teakstadáidduid ja stivret sin beroštišgoahhtit gielas, girjjálašvuodas ja eará kultuvrras ja šaddat diđolažžan iežaset birra gulahallin ja giellageavaheaddjin. Oahppiid árgga giella- ja teakstadáidduid viiddidit nu, ahte sii ožžot gárvvuodaid

áicagiid ja albmonemiid doabalažžan dahkamii, iežaset jurddašeami gielladeapmái ja luovvannávccaset ovddideapmái.

Eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpahus vástida ovttasbarggus eará oahppaávdnasiiguin ja ruovttuiguin oahppiid giellabajásgeassimis ja veahkeha sin ráhkadit gielalaš ja kultuvrralaš identitehta mánggakultuvrralaš ja medialuvvan servvodagas. Eatnigiella ja girjjálašvuolta lea mánggadiedálaš dáido-, diehto- ja kulturoahppasuorgi. Oahpahus vuodđuduvvá viiddis teakstaipmárdussii. Guovddázis leat mánggahámat teavsttaid dulkoma ja buvttadeami ja maid dieđu skáhppoma ja juohkima dáiddut. Ahkebadjái ja gielladáidui heivvolaš girjjálašvuolta nanne luovvannávcca ja miellagovahusa mánggabealat ovdáneami ja viiddida oahppiid áddejumi iežaset gielalaš olgosebuktima vejolašvuodain. Girjjálašvuolta ovttasta oahppi iežas kultuvrii ja viiddida ipmárdusa eará kultuvrrain.

Oahppiid roahkasmahttet ráhkadeaddji ja vásttolaš vuorrováikkuhussii iešguđetlágan gulahallanbirrasiin. Oassin ehtalaš bajásgeassimis oahppiid bagadit ipmirdit iežaset gielalaš ja gulahallama válljemiid váikkuhusaid eará olbmuide. Metakognitiivvalaš dáidduin eatnigiela oahpahusas deattuhuvvet teavsttaid dulkoma ja buvttadeami strategalaš dáiddut. Gielladieđu oahpahusa ulbmilin lea doarjut ja ovddidit gielladiđolašvuoda ja giela áiccadeami dáidduid. Oahpahus vuodđuduvvá searvvušlaš ja funkcionála oidnui gielas: giela ráhkadagaid studerejit ahkebadjái mihtilmas giellageavahandiliid ja teakstašlájaid oktavuodas. Oahpahusas ovdánit ceškiid mielde oahppiid ovdánanmuttu vuodul.

Oahpahus oahpásmuhtá mánggaide kultursisdoaluide, main guovddázis leat sátnedáidda, media, dráma, teáhterdáidda ja velá hállan- ja gulahallankultuvrrat. Sátnedáidagii gullá čáppagirjjálaš teavsttaid čállin ja dulkon. Girjjálašvuoda oahpahusa ulbmilin lea lohkamii movttiidahttin, eallámušaid oažžun ja juohkin, kulturdovdamuša čiekŋudeapmi, ehtalaš bajásšaddama doarjun ja maid oahppiid giela ja miellagovahusa riggodahhttin. Dráma nanne oahppaávdnasa doaibmavuđot, vásihuslaš, eallámušlaš ja estehtalaš luonddu. Mediabajásgeassin sivtte mediasisdoaluid dulkomii ja buvttadeapmái ja daid ipmirdeapmái kultuvrralaš albmonenapmin. Hállan- ja gulahallankultuvrraid oahpahus nanne vuorrováikkuhan- ja gulahallandáidduid.

Motivašuvnna guovddášdahkket eatnigiela ja girjjálašvuoda oahppamis leat oahppanvuloš áššiid dehálašvuolta oahppiide ja oasálašvuoda vásihusat. Oahppiid beroštumi nannejit láchimiin vejolašvuodaid aktiivvalaš doaimmalašvuhtii ja iežaset válljejamiide ja maid váldimiin vuhtii oahppiid teakstamáilmmi ja vásihusaid ja ain viiddidemiin daid. Oahpahusas, oahppanbirrasa láchimis ja oahpahusvuogádagaid válljemis váldet vuhtii oahppiid iešguđetláganvuoda, ovttaveardásašvuoda ja sohkeliiid dásseárvvu ja dorjot nu buresovdánan go oahppanvátisvuodaiguin rahčči oahppiid. Eatnigiela oahppamearit dahket ovttasbarggu.

Jahkeluohkái 7–9 eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpahusa ulbmilin lea ovddidit oahppiid gielalaš ja kultuvrralaš dáidduid mánggahámat gulahallanbirrasiin. Oahppiid bagadit doaibmat iešguđetlágan vuorrováikkuhandiliin ja mánggamediaála birrasiin nu, ahte sii dovđájit iežaset gulahalligova ja bastet oasisteaset váikkuhit positiivvalaš gulahallanvuigŋii. Oahpahusa bargun lea roahkasmahttit oahppiid iešráđálaš ja oassálasti riikkalahttin, geat máhttet vuodústit oainnuideaset ja váikkuhit iežaset eallimii ja birastahtti servvodahkii sierra gulahallanbargoneavvuid ávkinatnimiin. Teavsttaid válljašupmi viidána servodatlaš

ja maid studeren- ja bargoeallimis dárbbalaš teavsttaid guvlui. Oahppiid bagadit hállojuvvon ja čállojuvvon giela norpmaid hálldašeapmái ja dáidui geavahit dilálašvuhtii heivvolaš giela. Girjjálašvuoda analysa ja dulkoma dáidduid čiekŋudit. Oahppiid bagadit girjjálašvuoda lohkamii, iežaset lohkanberoštumi čiekŋudeapmái ja lohkanallámušaid skáhppomii.

Eatnigiela ja girjjálašvuolta -oahppaávdnasa oahppanbirrasiidna ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit jahkeluohkái 7–9

Mihttomearrin lea ráhkadit searvušlaš ja oahppat oahppama dáidduid ahtanuššama ovddideaddji oahppanbirrasa, mii fállá valjis gielalaš cahkkehagaid ja maid vejolašvuodaid ohcat, geavahit ja buvttadit dieđu viiddisge teakstaoppalašvuodain maiddá mánggamediaála birrasiin. Eatnigiela oahppanbirrasii gullá maiddá skuvlla olggobeale kultur- ja mediafálaldat. Bargovugiid välljejit nu, ahte lohkašuša áddema strategiijaid hálldašeapmi nanosmuvvá ja teavstta buvttadeami proseassat šaddet njuovžileabbon. Teavsttaid buvttadit okto ja ovtta maiddá gulahallanteknologiija ávkinatnemiin. Oahpahusa čavdudit proseassa- ja projeaktabarggademiiin ja välljejit bargovugiid nu, ahte oahppaávdnasa sisdoallosuorggit ovttaiduvvet lunddolaččat nuppiidasaset. Dráma integrerejit sierra sisdoallosurggiid, earenoamážit girjjálašvuoda, ja eará oahppaávdnasiid oahpahussii. Eatnigiela ja girjjálašvuoda oahpahas ovttaiduvvá lunddolaččat ovdamearka dihte vieris gielaide, historjjá, eatnandieđu ja govvaáidaga oahpahussii. Juohke oahppi gulahalligova nannejit vuorrováikkuhushárjehusaiguin.

Bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja eatnigiella ja girjjálašvuolta -oahppaávdnasis jahkeluohkái 7–9

Oahpahusa mihttomearrin lea doarjut oahppiid oahppama skuvllas ja skuvlla olggobealde veahkehemiin sin gávdnat ja geavahit alceset heivvolaš studerenstrategiijaid ja maid dovdat iežaset nanusvuodaid. Oahppiid bagadit gávdnat ja välljet alceset beroštahti ja iežaset lohkašáidui ja -vuohkái heivvolaš teavsttaid mánggahámat teavsttaid joavkkus ja movttiidahttet girjjálašvuoda ja eará teavsttaid ieševttolaš lohkamii. Oahppiid bagadit maiddá dorvvolaš ja vásttolaš doaimmami mediabirrasiin. Vuorrováikkuhandáidduid ja teavsttaid buvttadandáidduid ovddideami várás addet individuála bagadeami ja máhcahaga. Oahppit ožžot bagadeami ja doarjaga vejolaš gielalaš oahppanválttisvuodain, doahpagiid oahppamis ja jurdagiid gielladeamis. Maiddá gielalaš čehpiid dorjot ovdamearka dihte lohkanhástalusaid váldimis ja alceset heivvolaš bargovugiid gávdnamis ja mihttomeriid ásaheamis. Teavsttaid ja bargovugiid välljejit nu, ahte oahppiid ovttaeardásašvuolta ja sohkašbelliid dáseárvu ollašuvvet.

Oahppi oahppama árvvoštallan eatnigiella ja girjjálašvuolta -oahppaávdnasis jahkeluohkái 7–9

Jahkeluohkái 7-9 oahppi oahppama árvvoštallan lea mánggabealat, bagadeaddji ja movttiidahtti. Movttiidahtti ja ráhkadeaddji máhcahat doarju oahppiid motivašuvnna nanosmuvvama ja gielalaš gárvisvuodaid ovdáneami ja maid veahkeha oahppiid gávdnat iežaset nanusvuodaid. Oahppiide addet jeavddalaččat dieđu oahppama ovdáneamis ja ceavzimis mihttomeriid ektui. Árvvoštallama njáđdet čavga oassin oahppanproseassas. Oahppama doarjaleaddji ja analyhtalaš máhcahagain oahppiid veahkehit šaddat diđolažžan iežaset dáidduin, dieđuin ja barganproseassain ja addet gaskaomiid daid ovddideapmái. Jahkeluohkái 7–9 oahpahusa visot njeallje mihttomearresuorggi leat oahppiid oahppama árvvoštallamis seamma dehálaččat. Daid árvvoštallan vuodđuduvvá mánggabealat

njálmmálaš ja čálalaš duođastusaide ja maid oahpaheaddji fuomášumiide iešguđetlágan giellageavahan- ja teakstaanalysadiliin. Oahppiin galgá leat vejolašvuohta čájehit máhtuset mánggabealagit. Iešárvvostallama lassin hárvjehallet veardásašárvvostallama.

Loahppaárvvostallan sajáiduvvá dan lohkanjáhká, man áigge oahppaávdnasa studeren nohká buohkaide oktasaš oahppaávnasin. Loahppaárvvostallamiin meroštallet, mo oahppi lea studerema nogadettiin juksan oahppameari mihttomeriid. Loahppaárvosáni meroštallet veardidemiin oahppi máhttodási áššáiguoskevaš oahppameari riikkadási loahppaárvvostallama kriteraide. Máhttu oahppaávdnasis ovdána kumulatiivvalaččat. Loahppaárvosáni gárvvisteamis váldet vuhtii visot riikkadási loahppaárvvostallama kriteraid beroškeahttá das, man jahkeluohkkái buohtalas mihttomeari lea ásahuvvon báikkálaš oahppaplánas. Oahppi oažžu árvosáni gávccii (8), juos son čájeha gaskameari mielde dan máhtu, maid kriterat meroštallet. Árvosáni gávccii dási badjelmannan muhtin mihttomeriid buohta sáhtta kompenseret dási heittogut ceavzima muhtin eará mihttomeriid oasis.

Sámegiella ja girjjálašvuohta

Eatnigiella ja girjjálašvuohta -oahppaávdnasa ulbmil, oahppanbirrasiidna ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit, bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja ja maid oahppama árvvostallan gusket maidái sámegiella ja girjjálašvuohta -oahppamearrii.

Oahppameari earenoamáš ulbmil

Sámegiella ja girjjálašvuođa earenoamáš ulbmilin lea doarjut Suomas hállojuvnon sámegielaide seailuma eallin ja nannet daid sajádaga eará gielaide bálddas. Oahppit fidnejit vuođu ovddidit ja geavahit giellalaš dáidduideaset iehčanasat čađa eallima. Oahpahus vástida ovttasbarggus ruovttuiguin, sámegielat servošiin ja eará oahppaávdnasiid oahpahusain oahppiid gielladáiddu ovdáneamis ja velá veahkeha sin ráhkadit giellalaš ja kultuvrralaš identitehtaset ávkinatnemiin rattát- ja mánggagiellalašvuođaset. Oahpahus lasiha oahppiid áddejumi ja árvvusatnima iežaset giella- ja kulturduogáža mearkkašumis sihke alcceset, servošii, servvodahkii ja eará eamiálbmogiidda. Oahpahus láide ipmirdit ja atnit árvvus maidái eará gielaide ja kultuvrraid.

Sámegiella ja girjjálašvuođa sáhtta oahpahit man nu sámegillii, man hállet Suomas: anáraš-, nuortalaš- dahje davvisámegillii. Giella lea sihke oahpahusa čuozáhat ja bargoneavvu. Oahpahus vuođđuduvvá searvvušaš oidnui gielas. Servoša lahttovuohta ja oasálašvuohta šaddet, go oahppi oahppá geavahit giella servoša vugiin. Sierra sámegielaide váldet vuhtii earenoamážit sámekultuvrraid guovlováriašuvdnii oahpásmuvvama oktavuođas. Giellalaš dáidduid ovdánettiin oahppit fidnejit válmmašvuođaid oassálastit ja váikkuhit oktasaš áššiide ja mearrádušdahkami.

Giella ohppet ahkebadjái mihtilmas giellageavahandiliid, teakstašlájaid ja sániid olis. Sámegiella ja girjjálašvuođa oahpahusa ulbmilin lea doarjut, ovddidit ja čiekŋudit gielladiđolašvuođa ja giellalaš áiccadeami dáidduid ja maid nannet oahppiid giellalaš identitehta. Sámegiella ja girjjálašvuohta -oahppamearis kultursisdoaluin guovddázis leat sátnedáidaga, teáhterdáidaga ja dráma ja velá media lassin máinnastanárbi, sápmelaš lyriikka (livđe, leu'dd, luonti), giellaservoša dábit, árbevierut, dáidda, sápmelaš eallinvuohki ja historjá.

Jahkeluohkái 7–9 sámegeiella ja girjjálašvuohta -oahppameari earenoamáš ulbmilin lea čiekŋudit ja viiddidit oahppiid sámegeiella dáiddu. Oahppit oahpásmuvvet iešgudetlágan hállojuvvon ja čállojuvvon teavsttaide ja maid ohppet dulkot, analyseret ja buvttadit daid. Oahppiid gaskavuohta sámegeielat girjjálašvuhtii, máinnastan- ja kulturárbaí ja maid giellaservošii čiekŋu ja mánggabealaguvvá. Oahppit čiekŋudit giela mihtilmas iešvugiid máhtuset ja atnet ávkin gielladieđuset ja -dáidduset. Sámegeiella árvu oahppiid oainnuin nanosmuvvá ja sin náka geavahit giela diđolaččat ja luovvannávccalaččat lassána. Oahppit ipmirdit sámegeiella sajádaga ja iežaset vejolašvuođaid giela bajásdoallin ja ovddideaddjin.

Sámegeiella ja girjjálašvuođa oahpahusa mihttomearit jahkeluohkái 7–9

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallosuorggit	Viiddis máhttu
Vuorrováikkuhandiliin doaibman		
T1 roahkasmahttit oahppi albmabuktit iežas ja ákkastallat oaiviliiddis fállamiin mánggahámat dilálašvuođaid vuorrováikkuhusa hárhállami	S1	L1, L6, L7
T2 roahkasmahttit oahppi ovddidit sosiála dáidduidis oahpistemiin mánggabealat vuorrováikkuhussii ja maid dáidui addit ja vuostávdit máhahaga	S1	L1, L7, L2
T3 movttiidahttit oahppi ovddidit ja mánggabealagahttit gulahallandáidduidis iešgudetlágan hállangulahallanbirrasiin oahpistemiin kultuvrraid gaskasaš dialogii ja doaibmat mánggalágan olbmuiiguin earenoamážit sámegillii	S1	L2
Teavsttaid dulkon		
T4 roahkasmahttit oahppi ovddidit analyhtalaš ja kritihkalaš lohkan dáiddu ja maid teavsttaid lohkamis, áddemis ja analyseremis dárbbalaš dieđuid ja dáidduid	S2	L1, L4, L6
T5 bagadit oahppi mánggabealagahttit iežas teakstamáilmmi, geavahit, dulkot ja árvoštallat mánggahámat čáppagirjjálaš teavsttaid, media- ja áššeteavsttaid ja geavahit daid dieđu skáhppomii, eallámušaid oazžumii ja lohkanmovtta doarjumii	S2	L1, L3, L4
T6 bagadit oahppi árvoštallat lohkan dáiddu ja áicat dan ovddidandárbbuid hárhállamiin alces heivvolaš lohkan- ja studerenstrategiijaid	S2	L1, L3, L6
T7 bagadit oahppi analyseret ja dulkot girjjálašvuođa ja maid geavahit das dárbbalaš doahpigiid ja velá dahkat fuomášumiid sápmelaččaid ja eará emiálbmogiid teavsttain ja dulkot daid	S2	L1, L2, L4
Teavsttaid buvttadeapmi		
T8 roahkasmahttit oahppi olggosbuktit ja vuoduštit oainnuidis mánggahámat teavsttaiguin iešgudetlágan gulahallanbirrasiin	S3	L1, L4, L5, L7
T9 bagadit oahppi viiddidit teakstašlájaid dovdamušas fállamiin dilálašvuođaid earenoamážit bealváldi, láidsteaddji ja suokkardalli mánggahámat teavsttaid buvttadeapmái ja maid veahkehit oahppi dovdát iežas nanusvuođaid ja ovddidančuozáhagaid teavstta buvttadeaddjin	S3	L1, L3, L4
T10 doarjut oahppi dahkat njuovžileabbon iežas čállima ja veahkehit su vállet gudege teakstašládji, čuožahatjovkui ja dillái heivvolaš albmabuktinvuogi ja maid nannet čállojuvvon standárdagiela hálddašemi	S3	L1, L4, L6
T11 veahkehit oahppi stáđasmahttit teavstta buvttadeami proseassa, buvttadit teavstta ovttas earáiguin ja maid nannet dáiddu addit ja váldit vuostá máhahaga, movttiidahttit nannet dieđu skáhppoma ja árvoštallama dáidduid ja mánggabealagahttit gálduid geavaheami iežas teavsttas dahkkivoigatvuođaid, ehtalaš fierpmádatgulahallama ja olbmo ovttaskasvuođa gudnejahtimiin	S3	L3, L5, L6, L7

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallosuorggit	Viiddis máhttu
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi		
T12 bagadit oahppi čiekŋudit gielladiđolašvuodas ja oahpistit su beroštišgoahtit sámegeiela albmonemiin ja dovdát giela iešguđetlágan registariid, stiilamihtilmasvuodaide ja ivnniid ja maid áddet gielalaš välljemiid mearkkašumiid ja čuovvumušaid	S4	L2, L6, L7
T13 bagadit oahppi šaddat diđolažžan sápmelašvuodas givrodahkan sáme kultuvrra ja giela mánggahámatvuoda bokte ja maid šaddat diđolažžan iežas gielalaš ja kultuvrralaš identitehtastis áddemiin sámegeiela mearkkašumi ja ruohttasid	S4	L2, L3
T14 movttidahttit oahppi viidudit iežas girjjálašvuoda- ja kulturoainnu, oahpásmuhttit su girjjálašvuoda historjái, sámegeiela girjjálašvuoda mediai ja maid veahkehit su suokkardit girjjálašvuoda ja kultuvrra mearkkašumi iežas eallimis	S4	L2, L3
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan		
T15 movttidahttit oahppi mánggabealagahttit sierra oahppaávdnasiin dárbbalaš gielladáiddu ja maid atnit ávkin sámegeiela dáiddu visot oahppamis	S5	L1, L2
T16 bagadit oahppi ovddidit gárvvisuodaide sámegeilli ja eará gielaiguin ollašuvvi diehtoáŋgiris, oassálasti ja dutki oahppamis	S5	L1, L4, L5

Sámegeiela ja girjjálašvuoda -oahppameari mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit jahkeluohkáin 7–9

Oahppi giella-, vuorrováikkuhan- ja teakstadáidduid oahppan dáhpáhuvvá giellageavahandiliin ja maid mánggabealat barggadeamis gielain. Sisdoaluid välljejit nu, ahte oahppi sáhtta viiddidit iežas gilli, girjjálašvuoti ja eará kultuvrii laktáseaddji máhtus mánggabealagat. Sisdoalut dorjot mihttomeriid juksama ja atnet ávkin sihke oahppiid vásihusaid ja báikkálaš vejolašvuodaide. Sisdoallosurggiin ráhkadit oppalašvuodaide sierra jahkeluohkáide.

S1 Vuorrováikkuhanhandiliin doaimman: Hárjehallet guldaleami ja ságastallama dáidduid árgaeallimis ja doaimmama iešguđetlágan vuorrováikkuhanhandiliin, nugo ideahutkan-, divaštallan-, ráđđádallan- ja problemačoavdindiliin. Hárjehallet ráhkkanahhton sáhkaovdanbuktimiid doallama, guldaleaddjiid vuhti völdima, máhcahaga addima ja vuostávdima. Árvvoštallet ja ovddidit iežaset vuorrováikkuhanadáidduid ja maid áiccalmahttet iežaset ja earáid gulahallamis šaddi miellagovaid ja mearkkašumiid. Dahket fuomášumiid gulahallandilálašvuodaide mihtilmas giellavugiin ja váldet daid oassin iežaset giellageavaheamis. Čiekŋudit dráma doaimmanvugiiguin oahppiid návcca geavahit iežaset olggosbuktimis hupmama ja oppalaš albmaovdanvugiid. Fállet vejolašvuodaide oahpásmuvvat teahteri dáiddasuorgin ja hárjehit iežaset loaidastandáidduid.

S2 Teavsttaid dulkon: Čiekŋudit lohkanadáiddu ja teavsttaid dulkoma dáidduid lohkamiin ja guorahallamiin fiktivvalaš, media- ja áššeteavsttaid daid sierra hámiin, oahpásmuvvamiin sierra teakstašlájaid ja maid ávkinatnemiin teavstta áddema strategiijaid. Oahpásmuvvet mánggahámat, earenoamážit suokkardalli, bealiváldi ja láidesteadji teavsttaide ja daid gielalaš guovddášiešvugiide. Hárjehallet kritihkalaš lohkanadáiddu ja kritihkalaš lohki jearaldagaid. Ellet mielde lohkon áššis, reflekterejit iežaset eallima lohkon teavsttain ja juogadit lohkanvásihusaid. Viiddidit lohkanberoštumi nuoraidgirjjálašvuodas oppalaš

čáppa- ja diehtogirjjálašvuhtii. Hárjehallet girjjálašvuoda analisa- ja dulkondáidduid ja lasihit doahpagiid geavaheami teavsttaid geahčadeamis ja veardádallamis. Oahpásmuvvet dieđu ohcama muttuide, sierra diehtogálduide ja árvvoštallet daid luohtheahtti vuoda sierralágan kriteriiguin. Čiekŋudit fikšuvnna giela ja muitalanvugiid dovdamuša. Ohppet dovdat ja dulkot sáme giela govalašvuoda, metaforaid ja symbolihká. Oahpásmuvvet eará eamiálbmogiid teavsttaide ja dulkojit daid.

S3 Teavsttaid buvttadeapmi: Buvttadit fiktiivvalaš ja ii-fiktiivvalaš teavsttaid daid sierra hámiin. Studerejit muitaleaddji, govvideaddji, oahpisteaddji, suokkardalli ja bealiváldi teavsttaid tekstuála, visuála ja gielalaš iešvugiid ja maid teavsta buvttadeami muttuide. Dutket mánggahámat teavsttaid elemeanttaid nugo bajilčállagiid, bihttájuogu vuodustusaid, sierrašlájat teavsttaid mihtilmas oppalaš ráhkadagaid ja teavsta čanusvuodaide ja maid sátnevuorkái laktáseaddji registtar- ja stiilaiešvugiid. Čiekŋudit áddejumi čállojuvnon standárdagiela iešvugiin, konvenšuvnnain ja sierralágan vugiin almmuhit áiggi. Ohppet atnit ávkin ohppojuvnon dieđu iežaset teavsttaid buvttadeamis ja dikšumis. Nannejit studeremis dárbbalaš teavsttaid buvttadandáidduid nugomat referastima, čavdudeami, muituimerkema ja gálduid geavaheami. Oahpásmuvvet vuđolaččat dahkkivuoigatvuodaide ja čuvvot dahkkivuoigatvuodaide iežaset teavsttaid buvttadeamis.

S4 Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi: Guorahallet teavsttaid ja daid ráhkadan mearkašumiid ja ohppet giela doahpagiid. Dahket teavsttaid analyseremiin áicagiid giela ráhkadagain, sierra registariidda ja stiillaide mihtilmas beliin ja gielalaš válljemiid váikkuhusas teavsta stiili ja ivdnái. Oahpásmuvvet sáme giellii mihtilmas iešvugiide. Oahpásmuvvet sáme giellaid gielladillái, giellaid fuolkegaskavuodaide ja sáme giellaid muttuide ja maid giellabagadeami vuodđojurdagiidda. Dutket giellaid váikkuhusa nuppiide. Oahpásmuvvet kultuvrra doahpagii ja sáme kultuvrra dihttonhámiide ja velá fáallet vejolašvuodaide maidá iežaset oassálastimii kultuvrra buvttadeapmái. Suokkardit giela, kultuvrra ja identitehta gaskasaš oktavuoda ja sierra kultuvrraid vuhttoma mánggahámat teavsttain. Oahpásmuvvet girjjálašvuoda váttošlájaid ja maid oppalaš, suomelaš ja sápmelaš girjjálašvuoda muttuide. Lohket sáme girjjálašvuoda guovddášgirjjiid ja ođđaáigásaš sáme girjjálašvuoda. Movttiidahttet girjerádjofálaldaga aktiivvalaš ja mánggabealat ávkinatnimii ja maid sáme gielat media ávkinatnimii.

S5 Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan: Čiekŋudit ja gustohit sierra oahppaávdnasiid sátnevuorkká ja doahpagiid máhtu earret eará guorahallamiin, buvttademiin ja dulkomiin ja maid iešguđetlágan oahppanbirrasiid ávkinatnimiin.

Sámegiela ja girjjálašvuohta -oahppameari loahppaárvoštallama kriterat buorre máhttui (árvosátnái 8) oahppameari loahpas

Oahpahusa mihttomeari	Sis-doallo-suorggit	Árvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Árvosáni gávccii máhttu
Vuorrováikkuhandiliin doaiman			
T1 roahkasmahttit oahppi olggosbuktit iežas ja ákkastallat oaviliiddis fállamiin mánggahámat dilálašvuođaid vuorrováikkuhusa hárhállami	S1	Iežas albmabuktin, oavila olggosbuktin ja ákkastallan	Oahppi máhtta albmabuktit iežas ja oaviliiddis
T2 roahkasmahttit oahppi ovddidit sosiála dáidduidis oahpistemiin mánggabelat vuorrováikkuhussii ja maid dáidui addit ja vuostávdit máhchaha	S1	Vuorrováikkuhus, máhchaha addin ja vuostávdin	Oahppi oassálastá konstruktii-vaččat vuorrováikkuhandiliide ja maid máhtta addit ja vuostávdit máhchaha.
T3 movttiidahtit oahppi ovddidit ja mánggabelagahttit gulahallandáidduidis iešguđetlágan hállangulahanbirrasiiin oahpistemiin kultuvrraidgaskaš dialogii ja doaimat mánggalágan olbmuiquin earenoamážit sámegillii	S1	Gulahallandáiddut	Oahppi máhtta geavahit gulahallandáidduidis iešguđetlágan gulahanbirrasiiin ja máhtta kommuniseret ja doaimat sámegillii
Teavsttaid dulkon			
T4 roahkasmahttit oahppi ovddidit analyhtalaš ja kritihkalaš lohkanáiddu ja maid teavsttaid lohkamis, áddemis ja analyseremis dárbbalaš dieđuid ja dáidduid	S2	Teavstta analyseren ja dulkon	Oahppi máhtta analyseret ja dulkot kritihkalaččat teavsttaid. Son ádde dan, maid lohka, ja máhtta analyseret dan.
T5 bagadit oahppi mánggabelagahttit iežas teakstamáilmi, geavahit, dulkot ja árvoštallat mánggahámat čáppagirjjálaš teavsttaid, media- ja áššeteavsttaid ja geavahit daid dieđu skáhppomii, eallámušaid oazžumii ja lohkanmovtta doarjumii	S2	Teakstadáiddut teavsttaid dulkomis ja dieđu skáhpon	Oahppi buvttada ja geavaha mánggahámat fiktii-vaččat ja ii-fiktii-vaččat teavsttaid ja maid máhtta skáhppot alces dárbbalaš dieđu sierra gálduin.
T6 bagadit oahppi árvoštallat lohkanáiddu ja áicat dan ovddidandárbbuid hárhállamiin alces heivvolaš lohkan- ja studerenstrategiijaid	S2	Iežas lohkanáiddu analyseren ja lohkanstrategiijat	Oahppi máhtta árvoštallat lohkanáiddu realisttalaččat ja áicat ovddidandárbbuidis ja maid válljet heivvolaš lohkanstrategiijaid.
T7 bagadit oahppi analyseret ja dulkot girjjálašvuođa ja maid geavahit das dárbbalaš doahpágiid ja velá dahkat áicosiid sápmelaččaid ja eará eamiálbmogiid teavsttain ja dulkot daid	S2	Girjjálašvuođa analyseren ja dulkon	Oahppi máhtta dulkot ja analyseret teavsttaid ja geavahit girjjálašvuođa geahčadeamis dárbbalaš vuoddoahpágiid.
Teavsttaid buvttadeapmi			
T8 roahkasmahttit oahppi olggosbuktit ja vuodušit oainnuiddis mánggahámat teavsttaiguin iešguđetlágan gulahanbirrasiiin	S3	Teakstadáiddut teavsttaid buvttadeamis	Oahppi máhtta buvttadit oahpisteamii vuolde maiddáid alces ođdalágan teavsttaid ja maid ákkastallat oainnuiddis iešguđetlágan gulahanbirrasiiin.

Oahpahusa mihttomearri	Sis- doallo- suorg- git	Árvvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Árvosáni gávccii máhttu
T9 bagadit oahppi viiddidit teakstašlájaid dovdamušas fállamiin dilálašvuodaid carenoamážit bealiváldi, láidesteaddji ja suokkardalli mánggahámat teavsttaid buvttadeapmái ja maid veahkehit oahppi dovdát iežas nanusvuodaid ja ovddidančuožáhagaid teavstta buvttadeaddjin	S3	Teakstašlájaid hálddašeapmi, teavsttaid buvttadeapmi, iežas dáidduid áiccadeapmi	Oahppi hálddaša oahpahuuvvon teakstašlájaid ja geavaha daidda mihtilmas almbabuktinvugiid iežas teavsttain ja maid dovdá iežas nanusvuodaid ja ovddidančuožáhagaid teavstta buvttadeaddjin.
T10 doarjut oahppi dahkat njuovžileabbon iežas čállima ja veahkehit su välljet gudege teakstašládji, čuožáhátjovkui ja dillái heivvolaš almbabuktinvuogi ja maid nannet čállojuvvon standárdagiela hálddašeami	S3	Čállima njuovžilvuohtha ja čállojuvvon standárdagiela hálddašeapmi	Oahppi čállá njuovžilit gieđain ja gulahallanteknologiija ávkinatnimiin. Oahppi máhtta välljet gudege teakstašládji, čuožáhátjovkui ja dillái heivvolaš olggosbuktinvuogi. Oahppi dovdá čállojuvvon teavsttaid vuodđoráhkadagaid ja čállojuvvon standárdagiela iešvugiid ja máhtta atnit ávkin dieđu, go čállá ja dikšu teavsttaid.
T11 veahkehit oahppi stáđasmahttit teavstta buvttadeami proseassaid, buvttadit teavstta ovttas earáiguin ja maid nannet dáiddu addit ja váldit vuostá máhcahaga, movttiidahttit nannet dieđu skáhppoma ja árvvoštallama dáidduid ja mánggabealagahttit gállduid geavaheami iežas teavsttas dahkkivuogitvuodaid, ehtalaš fierpmádatgulahallama ja olbmo ovttaskasvuoda gudnejahttimiin	S3	Teavstta buvttadeami proseassaid hálddašeapmi, dieđu skáhppon ja ehtalaš gulahallan	Oahppi dovdá teavsttaid buvttadeami proseassaid muttuid ja máhtta buvttadit teavstta ovttas earáiguin ja maid addit ja vuostáváldit máhcahaga. Oahppi máhtta dahkat muituibidjamiid, čavdudit iežas skáhppon dieđu ja geavahit gállduid iežas teavsttas. Oahppi čuovvu dahkkivuogitvuodaid ja máhtta merket gállduid.
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi			
T12 bagadit oahppi čiekŋudit gielladiđolašvuodas ja oahpistit su beroštišgoahtit sáme giela albmonemiin ja dovdát giela sierra registariid, stiilamihtilmasvuodaid ja ivnniid ja maid áddet gielalaš välljemiid mearkkašumiid ja čuovvumušaid	S4	Gielladiđolašvuoda ovdáneapmi	Oahppi máhtta govvidit teavsttaid gielalaš ja tekstuála iešvugiid, suokkardallá daid mearkkašumiid ja máhtta govvidit sierra registariid ja stiillaid gaskasaš erohusaid.
T13 bagadit oahppi šaddat diđolažžan sápmelašvuodas givrodahkan sáme kultuvrra ja giela mánggahámatvuoda bokte ja maid šaddat diđolažžan iežas gielalaš ja kultuvrralaš identitehtastis áddemiin sáme giela mearkkašumi ja ruohttasiid	S4	Giela mearkkašumi ja sajádaga guopman	Oahppi máhtta ákkastallat eatnigielaide mearkkašumi ja govvidit sáme giela sajádaga eará gielaide gaskavuodas.
T14 movttiidahttit oahppi viidudit iežas girjjálašvuohtha- ja kulturoainnu, oahpásmuhttit su girjjálašvuoda historjá, sáme gielat girjjálašvuohthi ja mediai ja maid veahkehit su suokkardit girjjálašvuoda ja kultuvrra mearkkašumi iežas eallimis	S4	Girjjálašvuoda dovdamuša, kulturdiđolašvuoda ja lohkanberoštumi ovdáneapmi	Oahppi dovdá ja ipmirda kultuvrra mánggahámatvuoda ja maid máhtta govvidit iežas kulturvásihusaid. Oahppi dovdá girjjálašvuoda muttuid ja sáme kultuvrra ruohttasiid. Oahppi dovdá girjjálašvuoda váldošlájaid ja lea lohkan šihthtojuvvon girjjiid.

Oahpahusa mihttomearri	Sis-doallo-suorggit	Árvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Árvosáni gávcci máhttu
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan			
T15 movttiidahttit oahppi mánggabelagahhtit sierra oahppaávdnasiin dárbašlaš gielladáiddu ja maid atnit ávkin sáme giela dáiddu visot oahppamis	S5	Sierra diehtosurggiin geavahtti giela hálddašeapmi	Oahppi máhtta geavahit giela sierra diehtosurggiide mihtilmas vugiin ja oaidnit daid oktavuoda árgagillii.
T16 bagadit oahppi ovddidit gárvvisuodaidis diehtoángiris, oassálasti ja dutki oahppamis, mii dáhpáhuvvá sáme gillii ja eará giellaiguin	S5	Dieduskáhppon ja maid iežas barggildeami plánen, analyseren ja árvoštallan	Oahppi máhtta ohat dieđu mánggabelagat sierra gálduin ja maid bastá plánet, analyseret ja árvoštallat iežas barggildeami ichčanasat ja joavkku lahttun.

15.4.3 Vieris gielat

Giellabajásgeassin

Giellabajásgeassimii guoskevaš mihttomeriid ja maid nuppi ruovttueatnangiela ja vieris gielaid studerema vejolašvuodaid leat meroštallan nuppi ruovttueatnangiela oahpahussii guoskevaš ossodagas.

Oahppaávdnasa ulbmil

Giella lea oahppama ja jurddašeami eaktu. Giella lea mielde skuvlla visot doaimmas, ja juohke oahpaheaddji lea giela oahpaheaddji. Gielaid lohkan ovddida jurddašandáidduid ovdáneami. Dat addá ávdnasiid mánggagielat ja -kultuvrralaš identitehta šaddamii ja árvvusatnimii. Sátnevuorkká ja ráhkadagaid čogodettiin maiddá vuorrováikkuhan- ja dieđuskáhppondáidduid ovdánit. Gielaid lohkamis lea valjis sadji illui, leaikkalašvuhtii ja luovvannávccaide.

Gielaid oahpahus lea oassi giellabajásgeassimis ja láidesteapmi gielladiđolašvuhtii. Oahppiin gohccáhit beroštumi skuvlaservoša ja birastahtti máilmmi gielalaš ja kultuvrralaš mánggabelatvuhtii ja sin roahkasmahttet gulahallat autentaláš birrasiin. Skuvllas bagadit atnit árvvus sierra gielaid, daid hálliid ja sierralágan kultuvrraid. Sohkaбелиid dásseárvvu giellaválljeumiin ja gielaid lohkamis nannejit sierralágan oahppiid beroštahtti giellaválljendiehtujuokhimiin, roahkasmahttimiin oahppiid dahkat duodáid iežaset beroštahtti välljeumiid sohkaбелиs fuolakeahtta, giedahallamiin oahpahas mánggabelagat iešguđetlágan fáttáid ja maid geavahemiin molsašuddi ja doibmejeaddji bargovugiid.

Gielaid lohkan ráhkkanahhtá oahppiid mihttomearálaš ja luovvannávccalaš barggildeapmái iešguđetlágan čoaikkáibijuin. Oahppiide ja oahppijoavkkuide láchet vejolašvuodaid fierpmáiduvvamii ja oktavuodadoallamii olbmuiguin maiddá miehtá máilmmi. Dáhta- ja gulahallanteknologiija fállá ovttá lunddolaš vejolašvuoda ollašuttit gielaid oahpahusa autentaláš diliid ja oahppiid gulahallandárbbuid vuodul. Oahpahas addá maiddá gárvvisuodaid oasálašvuhtii ja aktiivvalaš váikkuheapmái álbmogiidgaskasaš máilmmis.

Oahpahas nanne oahppiid luohttamuša iežaset návccaide oahppat gielaid ja geavahit daid roahkkadit. Oahppiide addet vejolašvuoda ovdánit individuálalaččat ja oažžut dárbbu

mielde doarjaga iežaset oahppamii. Oahpahusa lágidit nu, ahte maiddá dat oahppit sáhttet ovdánit, geat mannet ovddos jođáneabbot go earát dahje máhttet giela jo ovddežis.

Gielaid oahpahusas ovddidit mánggalohkandáiddu ja gieđahallet sierralágan teavsttaid. Mánáid ja nuoraid beroštumi sierralágan čuožahagaid váldet vuhtii teavsttaid válljemis. Oahpahusas ráhkadit šalddiid maiddá sierra gielaid gaskii ja maid oahppiid astoáiggi giellageavaheapmái. Maiddá bargoeallimis dárbbaslaš gielladáidui giddejit fuomášumi teavsttaid ja bargobihhtáid válljemis. Oahppiid bagadit viežžat dieđu iežaset máhttin gielaiguin.

Sámegiella, a-oahppamearri jahkeluohkái 7-9

Oahppiid roahkasmahttet geavahit sámegiela mánggabealat vuorrováikkuhusas ja dieđuskáhppomis. Oahpahusa mihttomearri lea doarjut oahppi jahkeluohkái 3-6 juksan dáidduid čiekŋudeamis, ovddidit oahppi gielalaš árvoštallannávcca ja seammás ovddidit su giellastuderendáidduid. Kultuvrralaš mánggalárganvuoda ipmirdeami čiekŋudit suokkardemiin iešguđetlágan giellaservošiidda laktáseaddji árvočanuslaš albmonemiid. Maiddá dovdduid gieđahallamii addet saji, ja dárbbu mielde váttis áššiid sáhtta gieđahallat maiddá skuvlla oahpahusgilli.

Dát leat sámegiela oahpahusa oppalaš vuoduštusat. Oahpahusa lágideaddji gárvvista dáid vuoduštusaid mielde báikkálaš heivehusa davvisáme-, anáraš- dahje nuortalašgiela várás.

Sámegiela oahpahusa sáhtta integreret sierra oahppaávdnasiid ja mánggasuorgat oahppanollisvuodaid oahpahussii ja nuppegežiid. Oahppiid roahkasmahttet dieđuohcamii sámegilli sierra oahppaávdnasiin.

Sámegiela A-oahppamearri oahpahusa mihttomearit jahkeluohkái 7-9

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallo-suorggit	Viiddis máhttu
Bajásšaddan kultuvrralaš mánggabealatvuhtii ja gielladiđolašvuhtii		
T1 ovddidit oahppi dáiddu suokkardit sámegiela sajadahkii eamiálbmoga giellan laktáseaddji árvvuid ja albmanusaid ja maid nannet oahppi dáiddu ja háliidusa doaibmat sámegielat ja sámekultuvrra gáhttejeaddji birrasiin	S1	L1, L2
T2 movttiidahttit oahppi gávdnat vejolašvuodaid geavahit sámegiela iešguđetlágan servošiin ja doaibmanbirrasiin ja gávdnat alces beroštahtti sisdoaluid ja albmonemiid sámekultuvrras ja sápmelaš eallinvuogis	S1	L2, L7
T3 bagadit oahppi áicat, makkár jeavddalašvuodát sámegielas leat ja mo seammá áššiid ovdanbuktet eará gielain ja maid geavahit gielladieđu doahpágiid oahppamis doarjjan	S1	L1, L4
Giellastuderendáiddu		
T4 roahkasmahttit oahppi ásahit mihttomeriid, atnit ávkin mánggabealat vugiid oahppat gielaid ja árvoštallat iežas oahppan áššiid iehčanasat ja ovttasbarggus ja maid láidet oahppi positiivvalaš vuorrováikkuhussii, mas deháleamos lea dieđu gaskkustuvvan	S2	L1, L3, L7
T5 doarjut oahppi iehčanasvuoda ja dáiddu gustohit luovvannávccalaččat gielladáiddu ja maid ovddidit giellastuderema eallinahkásaš gárvvisvuodaidis	S2	L1

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallo-suorggit	Viiddis máhttu
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu doaibmat vuorrováikkhusas		
T6 roahkasmahttit oahppi hárhahallat mánggalágan juohkebeaivválaš gulahallandilálašvuodaid ja maid doaibmat dáin álgaga dahkkin	S3	L4
T7 bagadit oahppi leat aktiivválaš gulahallandilálašvuodas ja maid čiekŋudit dáiddus geavahit sámeielalaš gulahallanvugiid, dábálaš frásaid, garvin- ja deavddaolggosbuktimiid ja eará kompensašuvnna	S3	L4, L6
T8 bagadit oahppi giddet fuomášumi kultuvrralaččat heivvolaš giellageavaheapmái gulahallamis, masa laktása oaviliid ja doaladumiid ovdanbuktin	S3	L2
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu dulkot teavsttaid		
T9 fállat oahppái vejolašvuodaid dulkot sierralágan teavsttaid, maiddá čielga áššeteavsttaid, main skáhppojit dieđu, ja bagadit geavahit dulkomis árvoštallandáiddu ja guovddášsisdoalu ipmirdeami	S3	L4
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu buvttadit teavsttaid		
T10 fállat oahppái vejolašvuodaid buvttadit hállama ja čállima fáddásurggiid viiddidemiin ja giddemiin fuomášumi maiddá guovdilis ráhkadagaide ja jietnadeami vuoddonjuolggadusaide	S3	L3, L4, L5, L6

Sámegeiela A-oahppameari oahpahusa mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit jahkeluohkán 7–9

S1 Bajásšaddan kultuvrralaš mánggabealatvuhtii ja gielladiđolašvuhtii: Oahpahusas välljejit dakkár sisdoaluid ja doaibmanvugiid, mat roahkasmahttet oahpásmuvvat sáme kultuvrra iešguđetlágan albmonemiide. Geavahit dakkár gielladieđu doahpágiid, mat veahkehit oahppiid gielaid gaskasaš veardádallamis ja sámegeiela lohkamis. Oahpásmuvvet vuđolaččat ovttatolbmo gielalaš vuoigatvuodáide.

S2 Giellastuderendáiddut: Nannejit ain gielaid studerendáidduid. Hárhahallet oahppamateriála mánggabealat geavaheami, sátnevuorkkáid geavaheami, oppalašvuodaid oaidnima, juogusteami ja dieđu ohcama.

S3 Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu doaibmat vuorrováikkhusas, dáidu dulkot teavsttaid, dáidu buvttadit teavsttaid: Sisdoaluid ovttas välljedettiin oaidninvuohkin leat áige guovdilisvuohka ja maid nuora doaibman sámegeielat servošiin, oahppiid beroštumi čuožahagat, sivtten nuppi dási oahpuide ja velá oahpásmuvvan nuoraid bargoeallimis ja studeremis dárbašlaš gielladáidui. Välljejit iešguđetlágan giellageavahandárkkhusaid. Sátnevuorkká ja ráhkadagaide oahpahallet mánggalágan teavsttain, nugo muitaleaddji, govvideaddji dahje váikkuheaddji teavsttain. Áiccalmahttet ja hárhahallet valjis jietnadeami ja hupmama ja velá iešguđetlágan vuorrováikkuhandiliid sierra gulahallankanálaid ávkinatnemiin.

Sámegeiela A-oahppameari oahppanbirrasiidna ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit jahkeluohkán 7 - 9

Mihttomearrin lea, ahte giellageavaheapmi livččii nu áššálaš, lunddolaš ja mearkkašahtti oahppiide go vejolaš. Barggadeamis deattuhuvvá bárra- ja unnajoavkobargu ja maid ovttas oahppan iešguđetlágan oahppanbirrasiin. Mánggagielalašvuohka- ja giellabajásgeassima

mihttomeriid juksama várás dárbašit oahpaheaddjiid ovttasbarggu. Spealuiguin, musihkain ja drámain oahppit ožžot vejolašvuoda iskkadit ovdáneaddji gielladáidduset ja gieđahallat maiddái doaladumiid. Oahpahas geavahit mánggabealagit sierra oahppanbirrasiid, gulahallankanálad ja -rusttegiid. Teavsttain skáhppojit dieđu, daid juogadit ja almmustahttet. Oahppiid bagadit aktiivvalaš doaibmanvuohkái ja iehčanas vástu váldimii iežaset oahppamis Eurohpaš giellalávkkain dahje seammassullasaš bargoneavvuin. Oahppit oahpásmuvvet birastahtti servosa mánggagielatvuhtii ja -kultuvrralašvuhtii ruovttueatnama álbmogiidgaskasašvuoda olis. Sidjiide fáallet maiddái vejolašvuodaid hárbhallat riikkaidgaskasaš oktavuodadoallama. Sáme giela geavahit álo go dat lea vejolaš.

Bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja sáme giela A-oahppamearis jahkeluohkái 7–9

Oahppiid bagadit geavahit gielladáidduset roahkkadit. Valljás gulahallanhárbhallan doarju oahppiid gielladáiddu ovdáneami. Oahppiid movttiidahttet studeret maiddái eará gielaid, maid skuvla fállá. Oahppiide, geain leat gielaide njáđđaseaddji oahppanválttisvuodát, fáallet doarjaga. Oahpaha plánejit nu, ahte dat fállá hástalusaid maiddái daidda, geat ovdánit jođáneabbot go earát dahje máhttet giela ovddežis.

Oahppi oahppama árvvoštallan sáme giela A-oahppamearis jahkeluohkái 7–9

Oahppama árvvoštallet mángga sierra láhkái maiddái ieš- ja veardásašárvvoštallamiin. Árvvoštallan čuočá visot mihttomeriide, ja árvvoštallamis váldet vuhtii gielladáiddu buot oassesurggiid. Daid árvvoštallan vuodđuduvvá Eurohpaš refereansarápmii ja dan vuodul gárvvistuvvon suomelaš muddehussii. Árvvoštallamis bargoneavvun sáhtttá atnit ovdamearkka dihte Eurohpaš giellalávkkka.

Árvvoštallan lea mánggabealat ja addá oahppiide vejolašvuoda deattuhit alcceset lunddolaš albmabuktinvugiid. Oahppama láidesteadđji ja movttiidahtti máhchagain oahppiid veahkehit šaddat diđolažžan iežaset dáidduin ja ovddidit daid. Sin roahkasmahttet geavahit dan, maid leat oahppan, iešguđetlágan gulahallandilálašvuodain. Mánggabealat árvvoštallan fállá vejolašvuodaid maiddái dakkár oahppiide čujuhit máhtuset, geain leat gillii laktáseaddji oahppanválttisvuodát dahje geain leat muđui gielaláččat earálágan vuolggasajit.

Loahppaárvvoštallan sajáiduvvá dan lohkanjakhkái, man áigge oahppaávdnasa studeren nohká buohkaide oktasaš oahppaávnnasin. Loahppaárvvoštallamiin meroštallet, mo oahppi lea studerema nogadettiin juksan sáme giela A-oahppameari mihttomeriid. Loahppaárvvosáni meroštallet veardidemiin oahppi máhttodási sáme giela A-oahppameari riikkadási loahppaárvvoštallama kriteraide. Máhttu gielladáiddu sierra oassesurggiin ovdána kumulatiivvaláččat. Loahppaárvvosáni gárvvisteamis váldet vuhtii visot riikkadási loahppaárvvoštallama kriteraid beroškeahttá das, man jahkeluohkkái buhtalas mihttomeari lea ášahuvvon báikkálaš oahppaplánas. Oahppi oazžu árvvosáni gávccii (8), juos son čájeha gaskameari mielde dan máhtu, maid kriterat meroštallet. Árvvosáni gávccii dási badjelmannan muhtin mihttomeriid buhta sáhtttá kompenseret dási heittogut ceavzima muhtin eará mihttomeriid oasis.

Sámegiela A-oahppameari loahppaárvoštallama kriterat buorre máhttui (árvosátnái 8) oahppameari loahpas

Oahpahusa mihttomearri	Sisdoallo-suorggit	Árvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Árvosáni gávcci máhttu
Bajásšaddan kultuvrralaš mánggabealatvuhtii ja gielladiđolašvuhtii			
T1 ovddidit oahppi dáiddu suokkardit sámegiela sajádahkii eamiálbmoga giellan laktáseaddji árvvuid ja albmonemiid ja maid nannet oahppi dáiddu ja háliidusa doaibmat sámegiela ja sámekultuvrra gáhttejeaddji birrasiin	S1	Gielaid stáhtusiidda laktáseaddji gažaldagaid áican ja kultuvrraidgaska-saš doaibman-nákca	Oahppi diehtá, ahte máilbmi lea gielalaččat ja kultuvrralaččat mánggahámat ja ahte juohke ovttas lea vuoigatvuohta geavahit ja ovddidit iežas giela. Oahppis lea oaidnu sámegielaid sajádagas eamiálbmoga giellan.
T2 movttiidahttit oahppi gávdnat vejolašvuođaid geavahit sámegiela iešguđetlágan servošiin ja doaibmabirrasiin ja gávdnat iežas beroštahtti sisdoaluid ja albmonemiid sámekultuvrras ja sápmelaš eallinvuogis		Sámegiela dáiddu ávkinatnin	Oahppi máhtá mitalit, gos sámegiela dáiddu sáhtá atnit ávkin.
T3 bagadit oahppi áicat, makkár jeavddalašvuođat sámegiela leat, mo seamma áššiid olggosbuktet eará gielain ja maid geavahit gielladieđu doahpagiid iežas oahppama doarjjan	S1	Gielalaš árvoštallan	Oahppi máhtá dahkat áicagiiddis vuodul jurddabohtosiid sámegiela jeavddalašvuođain ja gustohit jurddabohtosiiddis ja maid veardidit dan, mo seamma ášši albmbuktojuvvo muhtin eará gielas. Oahppi dovda sámegiela gielladieđu guovddášdoahpagiid.
Giellastuderendáiddu			
T4 roahkasmahttit oahppi ásahtit mihttomeriid, atnit ávkin mánggabealat vugiid oahppat gielaid ja árvoštallat dan, maid lea oahppan, iehčanasat ja ovttasbargus ja maid stivret oahppi positiiva vuorrováikkuhussii, mas deháleamos lea dieđu gaskkustuvvan	S2	Mihttomeriid ásaheapmi, oahppama reflektieren ja ovttasbargu	Oahppi máhtá ásahtit iežas giellastuderenmihttomeriid ja árvoštallat studerenvugiid. Oahppi máhtá doaibmat vuorrováikkuhandilis nuppiid movttiidahttimiin.
T5 doarjut oahppi iehčanasvuoda ja dáiddu gustohit luovannávcaláččat gielladáiddu ja maid ovddidit eallinahkásaš gielaistuderenma gárvvisvuodaid	S2	Eallinahkásaš giellastuderenma gárvvisvuodaid ovdáneapmi	Oahppi fuomáša, masa son sáhtá geavahit sámegiela dáiddu maddái skuvlla olggobealde ja máhtá suokkardit, mo son sáhtá geavahit dáiddu skuvlla nohkama maŋŋá.
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu doaibmat vuorrováikkuhusas			Dáidodási A2.2 T6 – T8
T6 roahkasmahttit oahppi hárijhallat mánggalágan juohkebeaivválaš gulahallandilálašvuođaid ja maid doaibmat dain álgaáŋgirit	S3	Vuorrováikkuhus iešguđetlágan dilálašvuođain	Oahppi ceavzá jo vuogálaččat mánggalágan juohkebeaivválaš gulahallandilálašvuođain. Oahppi bastá ain enet leat álgaáŋgir gulahallandilálašvuođas.

Oahpahusa mihttomearri	Sisdoallo-suorggit	Árvvoštallama čuožahagat oahppaávdnasis	Árvosáni gávccii máhttu
T7 bagadit oahppi leat aktiivvalaš gulahallandilálašvuodas ja maid čiekŋudit dáidduš geavahit sámegeielalaš gulahallama vugiid, dábálaš frásaid, garvin- ja deavddaolggosbuktimiid ja eará kompensašuvnna	S3	Gulahallanstrategiijaid geavaheapmi	Oahppi oassálastá ain enet gulahallami ja geavaha dárbbu mielde fásta dajahusaid, go bivdá dárkkálmahttíma čovddasániin. Oahppi gártá bivdit geardduheami dahje čielggadusa duollet dálle ja geavaha omd. lagasdoahpaga dahje dábálat doahpaga, go ii dieđe dárkkes sáni (beana/ealli dahje viessu/barta)
T8 bagadit oahppi giddet fuomášumi kultuvrralaččat heivvolaš giellageavaheapmái gulahallamis, masa laktása oaiviliid ja doaladumiid ovdanbuktiin	S3	Gulahallama kultuvrralaš heivvolašvuotta	Oahppi máhtta geavahit giela oktageardánit visot guovdileamos dárkkuhusaide, nugo dieđu lonohallami ja maid oaiviliid ja doaladumiid áššálaš albmabuktimi. Oahppi bastá ságastallat smáđáhkásit dábálaš olggosbuktimiiguin ja vuodđodási gulahallanrutiinnaiguin.
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu dulkot teavsttaid			Dáidodási A2.2
T9 fállat oahppái vejolašvuodaid dulkot sierralágan teavsttaid, maiddá čielga áššeteavsttaid, main skáhppojit dieđu, ja bagadit geavahit dulkomis árvvoštallandáiddu ja guovddášsisdoalu ipmirdeami	S3	Teavsttaid dulkondáiddu	Oahppi bastá čuovvut oalle soaittähagas čielga áššesága válđočuoggáid, dovda dávjá iežas birrasis čadahuvvon ságastallama fáttá ja ádde válđoáššiid oahpes sátnevuorkká sisdoalli standárdagielat teavsttas dahje njoazes hállamis. Oahppi máhtta gávnnaht dovdameahttun sániid mearkkašumiid áššeohtavuodas.
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu buvttadit teavsttaid			Dáidodási A2.1
T10 fállat oahppái vejolašvuodaid buvttadit hállama ja čállima fáddábirrasiid viiddidemiin ja gjddemiin fuomášumi maiddá guovdilis ráhkadagaide ja jietnadeami vuoddonjuolggadusaide	S3	Teavsttaid buvttadandáiddu	Oahppi bastá muitalit juohkebeaiválaš ja konkrehtalaš ja maid acces dehálaš áššiin oktageardánis cealkagiiguin ja konkrehtalaš sátnevuorkkái. Oahppi máhtta álkket einnotahtti vuodđosátnevuorkká ja mánggaid guovdileamos ráhkadagaid. Oahppi máhtta heivehit jietnadeami muhtin vuoddonjuolggadusaide earáinge go hárijhallon olggosbuktimiin.

Sámegeiella, B2-oahppamearri jahkeluohkáin 7–9

Válljenvuloš B2-sámegeiela oahpahusa lágideat dávjjimusat jahkeluohkáin 8-9. B2-giella lea oahppái eatnigiela maŋŋá goalmát dahje njealját studerenuloš giella, nu ahte oahppis leat jo ollu vásihusat gielaid lohkamis. Son bastá geavahit ovdal skáhppojuvnon dieđu ja dáiddu iežas oahppama doarjan. Oahppiid roahkasmahttet geavahit sámegeiela mánggaberalat vuorrováikkuhusas ja dieđuskáhppomis. Oahpahusa mihttomearriin lea ovddidit oahppi gielalaš árvvoštallannávcca ja seammás ovddidit su giellastuderendáidduid. Kultuvrralaš mánggaláganvuoda ipmirdeami čiekŋudit suokkardemiin iešguđetlágan

giellaservošiidda laktáseaddji árvočanuslaš albmonemiid. Maiddá dovdagiid gieđahallamii addet saji, ja dárbbu mielde váttis áššiid sáhtta gieđahallat maiddá skuvlla oahpahusgillii. Oahpahusa sáhtta integreret eará oahppávdnasiid oahpahussii ja mánggasuorggat oahpanoppalašvuodaide. Oahppiid roahkasmahttet dieđu ohcamii sámegillii sierra oahppávdnasiin.

Sámegiela B2-oahppameari oahpahusa mihttomearit jahkeluohkái 7–9

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallosuorggit	Viiddis máhttu
Bajásšaddan kultuvrralaš mánggabelatvuhtii ja gielladiđolašvuhtii		
T1 veahkehit oahppi oaidnit iežas studeren sámegiela gaskavuoda eará sámegielaide, suomagillii ja maid su árabut studeren gielaide, oahpásmuvvat sámegielaide hállanguovlluide, sámeguvlui ja velá sámekultuvrra ja sápmelaš eallinvuogi soames guovddášiešvugiide	S1	L1, L2, L4
Giellastuderendáiddu		
T2 roahkasmahttit oahppi oaidnit sámegiela dáiddu oassin eallinahkásaš oahppamis ja iežas giellavuorkká čoggomis, oahpistit su gávdnat alces ja ahkebadjásis buoremusat heivvolaš vugiid oahppat gielaide ja movttidahttit su geavahit vátnage dáiddu maiddá oahppadiimmuid olgobealde	S2	L3
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu doaibmat vuorrováikkukhusas		
T3 lágidit oahppái dilálašvuodaid hárhjehallat iešguđetlágan gulahallankanálaiguin njálmmálaš ja čálalaš vuorrováikkukhusa	S3	L4
T4 doarjut oahppi gielalaš gulahallanstrategiijaid geavaheamis	S3	L4
T5 veahkehit oahppi viiddidit smáđáhkes giellageavaheapmái gullevaš olgobuktimiid dovdamušas	S3	L4, L6
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu dulkot teavsttaid		
T6 roahkasmahttit oahppi dulkot ahkedássásis heivvolaš ja iežas beroštahtti hállon ja čállon teavsttaid	S3	L4
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu buvttadit teavsttaid		
T7 fállat oahppái valjis dilálašvuodaid hárhjehallat ahkedássái heivvolaš smávvalágan hupmama ja čállima giddemiin fuomášumi maiddá jietnadeapmái ja teavstta sisdoalu dáfus deháleamos ráhkadagaide	S3	L5

Sámegiela B2-oahppameari mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit jahkeluohkái 7–9

S1 Bajásšaddan kultuvrralaš mánggabelatvuhtii ja gielladiđolašvuhtii: Dutket ja veardádallet iešvugiid, mat leat sámegillii mihtilmašat ja mat earuhit dan dahje dahket das dovdáhahtti ovdal ohppojuvvon áššiid vuodul. Čohkkejit áddejumi lagasfuolkegielain, oahpásmuvvet studerenvuloš sámegiela lávdama historjjálaš duogáži, ohcet oahppiid beroštahtti dieđu giellaguovllu kultuvrralaš ja eará albmonemiin. Suokkardit sámegillii ja kultuvrii laktáseaddji vejolaš ovdanavdosiid.

S2 Giellastuderendáiddu: Dutket ovttas, mii ovddida buoremusat sámegiela oahppama, masa sámegiela sáhtta geavahit ja gos gávdno miellagiddevaš sámegielat materiála. Ásahit iežaset mihttomeriid, oahpahallet addit ja váldit vuostá máhcahaga.

S3 Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu doaimmat vuorrováikkhusas, dáidu dulkot teavsttaid, dáidu buvttadit teavsttaid: Válljejit sierralágan giellageavahandárkkhusaid ja iešguđetlágan teavsttaid lagamustá eahpeformála dilálašvuodain. Dárbbu mielde sáhttet studeret maiddá formálaleabbo giellageavaheami. Válljejit oahppiid beroštahti giellageavaheami fáddásurggiid oaidninvuohkin mun, earát ja sápmelašvuohta. Oahpahallet gullat, hállat, lohkat ja čállit sámegiela mánggalágan fáttáin. Guovddášfáttát leat mun ieš, mu bearaš, ustibat, skuvla, buđaldusat ja astoáiggi loaktin ja maid eallin sámegielat birrasis. Dasa lassin válljejit fáttáid ovttas. Áiccalmahttet sámegiela ritmma, intonašuvnna ja jietnadeami eará iešvugiid ja hárjehallet jietnadit lunddolaččat. Oahpahallet dárbbu mielde fonehtalaš dárkkačállinmearkkaid ja gráfalaš čállinmearkkaid.

Sámegiela B2-oahppameari oahppanbirrasiidda ja bargovugiide laktáseaddji mihttomearit jahkeluohkái 7–9

Mihttomearrin lea, ahte giellageavaheapmi livččii nu áššálaš, lunddolaš ja mearkkašahti oahppiide go vejolaš. Bargadeamis deattuhuvvá bárra- ja unnajoavkobargu ja maid ovttas oahppan iešguđetlágan oahppanbirrasiin. Mánggagielalášvuohta- ja giellabajáseassima mihttomeriid juksama várás dárbašit oahpaheadjiid ovttasbarggu. Spealuiguin, musihkain ja drámain oahppit ožžot vejolašvuoda iskkadit ovdáneaddji gielladáidduset ja giedahallat maiddá doaladumiid. Oahpahusas geavahit mánggabealagit sierra oahppanbirrasiid, gulahallankanálaid ja -rusttegiid. Oahppiid bagadit aktiivvaláš doaimmanvuohkái ja iehčanas vásttu váldimii iežaset oahppamis Eurohpaláš giellalávkain dahje seammasullasaš bargoneavvuin. Oahppit oahpásmuvvet birastahti servoša mánggagielatvuhtii ja -kultuvrralášvuhtii ruovttueatnama álbmogiidgaskasašvuoda olis. Sidjiide fáallet maiddá vejolašvuodaid hárjehallat riikkaidgaskasaš oktavuodadoallama. Sámegiela geavahit álo go dat lea vejolaš.

Bagadeapmi, sierranahttin ja doarjja sámegiela B2-oahppamearis jahkeluohkái 7–9

Oahppiid bagadit geavahit gielladáidduset roahkkadit. Valljás gulahallanhárjehallan doarju oahppiid gielladáiddu ovdáneami. Oahppiid movttiidahttet studeret maiddá eará gielaid, maid skuvla fállá. Oahppiide, geain leat gielaide njáđđáseaddji oahppanválttisvuodát, fáallet doarjaga. Oahpahusa plánejit nu, ahte dat fállá hástalusaid maiddá daidda, geat ovdánit jođáneabbot go earát dahje máhttet giela ovddežis.

Oahppi oahppama árvvoštallan sámegiela B2-oahppamearis jahkeluohkái 7–9

Oahppama árvvoštallet mángga sierra láhkái ja dat čuočcá visot mihttomeriide. Árvvoštallamis váldet vuhtii gielladáiddu buot oassesurggiid. Daid árvvoštallan vuodduuvvá Eurohpaláš refereansarápmii ja dan vuodul gárvvistuvvon suomelaš heivehussii. Árvvoštallamis bargoneavvun sáhtta atnit ovdamearkka dihte Eurohpaláš giellalávkka. Árvvoštallan lea mánggabealat ja addá oahppiide vejolašvuoda deattuhit alcceset lunddolaš olggosbuktinvugiid. Oahppama láidsteaddji ja movttiidahti máhchagain oahppiid veahkehit šaddat diđolažžan iežaset dáidduin ja ovddidit daid. Sin roahkasmahttet geavahit dan, maid leat oahppan, iešguđetlágan gulahallandilálašvuodain. Mánggabealat árvvoštallan fállá vejolašvuodaid maiddá dakkár oahppiide čujuhit máhtuset, geain leat gillii laktáseaddji oahppanválttisvuodát dahje geain leat muđui gielalaččat earalágan vuolggasajit.

Loahppaárvoštallan sajáiduvvá dan lohkanjahká, man áigge oahppaávdnasa studeren nohká buohkaide oktasá oahppaávnasin. Loahppaárvoštallamiin meroštallet, mo oahppi lea studerema nogadettiin juksan sámegeiela B2-oahppameari mihttomeriid. Loahppaárvosáni meroštallet veardidemiin oahppi máhttodási sámegeiela B2-oahppameari riikkadási loahppaárvoštallama kriteraide. Máhttu gielladáiddu sierra oassesurggiin ovdána kumulatiivvalaččat. Loahppaárvosáni gárvvisteamis váldet vuhtii visot riikkadási loahppaárvoštallama kriteraid beroškeahhtá das, man jahkeluohkkái buohtalas mihttomeari lea ásahuvvon báikkálaš oahppaplánas. Oahppi oázžu árvosáni gávccii (8), juos son čájeha gaskameari mielde dan máhtu, maid kriterat meroštallet. Árvosáni gávccii dási badjelmannan muhtin mihttomeriid buohta sáhttá kompenseret dási heittoгут ceavzima muhtin eará mihttomeriid oasis.

Sámegeiela B2-oahppameari loahppaárvoštallama kriterat buorre máhttui (árvosátnái 8) oahppameari loahpas

Oahpahusa mihttomeari	Sisdoallo-suorggit	Árvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Árvosáni gávccii máhttu
Bajásšaddan kultuvrralaš mánggabealatvuhtii ja gielladiđolašvuhtii			
T1 veahkehit oahppi oaidnit su studeren sámegeiela gaskavuoda eará sámegeielaide, suomagillii ja maid su ovdal studeren gielaide, oahpásmuvvat sámegeielaide hállanguovvluide, sámegevlui ja velá sámegeielaide ja sápmelaš eallinvuogi soames guovddášiešvugiide	S1	Studerenvuloš giela sajádaga, guovdilis earenoamáš iešvugiid ja giellaguovllu dovdan	Oahppi dovdá sámegeielaide sajádaga máilmmi gielaide siste ja daid guovdileamos sierraiešvugiid. Oahppi máhttá karaktiseret sápmelaš eallinvuogi ja sámegeielaide muhtin albmanusaid.
Giellastuderendáiddu			
T2 roahkasmahttut oahppi oaidnit sámegeiela dáiddu oassin eallinahkásaš oahppamis ja iežas giellaráju čoggomis, oahpistit su gávdnat alces ja ahkebadjásis buoremusat heivvolaš vugiid oahppat gielaide ja movttiidahttut su geavahit gáržžesge dáiddu maiddá oahppadiimmuid olggobealde	S2	Mihttomeriid ásaheapmi, oahppama reflekteren ja ovttasbargu	Oahppi máhttá árvoštallat iežas giellastuderenmihttomeriid ja studerenvugiid. Oahppi fuobmá, masa son sáhttá geavahit sámedáiddu maiddá skuvlla olggobealde ja máhttá suokkardit, mo son sáhttá geavahit dáiddu skuvlla nohkama maŋgá.
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu doaibmat vuorrováikkuhusa			Dáidodási A1.3
T3 lágideit oahppái dilálašvuodaid hárbhallat sierra gulahallankanálaiguin njálmmálaš ja čálalaš vuorrováikkuhusa	S3	Vuorrováikkuhus iešguđetlágan dilálašvuodain	Oahppi ceavzá mánggain rutiinnalágan gulahallandilálašvuodain dorvvastemiin muhtimin gulahallanverddii.
T4 doarjut oahppi giellalaš gulahallanstrategiijaid geavaheamis	S3	Gulahallanstrategiijaid geavaheapmi	Oahppi oassálastá gulahallami, muhto dárbaša ain dávjá veahkeneavvuid. Oahppi máhttá reageret gáržžes sánálaš olggosbuktimiiguin, unna láhtaiguin (omd. nivkalemiin), jienádemiguin, dahje earálágan minimamáhcagain. Oahppi gártá bivdit čielggadusa dahje geardduheami hui dávjá.

Oahpahusa mihttomearri	Sisdoallo-suorggit	Árvvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Árvosáni gávccii máhttu
T5 veahkehit oahppi viiddidit smáđáhkes giellageavaheapmái gullevaš albmabuktimiid dovdamušas	S3	Gulahallama kultuvrralaš heivvolašvuotta	Oahppi máhtta geavahit smáđáhkes giellageavaheapmái gullevaš dábbálemos albmabuktimiid mánggáin rutiinnalágan sosiála dilálašvuodain.
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu dulkot teavsttaid			Dáidodási A1.3
T6 roahkasmahttit oahppi dulkot ahkedássasis heivvolaš ja iežas beroštahtti hállon ja čállon teavsttaid	S3	Teavsttaid dulkondáiddut	Oahppi ádde oktageardánis, oahpes sátnevuorkká ja albmabuktimiid sisdoalli čállojuvvon teavstta ja hihtásit hállama áššeoktavuoda doarjagiin. Oahppi bastá gávdat iežas dárbbášan oktageardánis dieđu oanehis teavsttas.
Ovdáneaddji gielladáidu, dáidu buvttadit teavsttaid			Dáidodási A1.2
T7 fállat oahppái valjis dilálašvuodaid hárbhallat ahkedássái heivvolaš smávvalágan hupmama ja čállima giddemiin fuomášumi maiddái jietnadeapmái ja teavstta sisdoalu dáfus dehálemos ráhkadagaide	S3	Teavsttaid buvttadandáiddut	Oahppi bastá mitalit muhtin oahpes ja alces dehálaš áššiin atnemiin gáržžes olggosbuktinvuorkká ja čállit muhtin oanehis cealkaga hárbhallon fáttáin. Oahppi jietnada eanaš hárbhallon albmabuktimiid áddehahttiláhkai. Oahppi máhtta bures gáržžes vuoddosátnevuorkká, muhtin dillečanusaš olggosbuktima ja vuodđogiellaoahpa ávdnasiid.

ČUOVUS 1 Vuodđoahpahusa dievasmahti sámegiela oahpahusa mihttomearit, sisdoalut ja oahppi oahppama árvoštallan

Oahpahusa ulbmil

Suoma vuodđolága mielde juohkeovttas, guhte ássá Suomas, lea vuoigatvuohta bajásdoallat ja ovddidit iežas giela ja kultuvrra. Sierra ruhtademiin, vuodđoahpahusa dievasmahti oahpahussan sámegiela sáhttet studeret sápmelaččaid ruovttuguovllu olggobealde visot dat oahppit, geaid eatnigiella dahje bearraša gielain okta lea sámegiella. Sámegiela oahpahusa dárkkuhussan lea dalle doarjut oahppi aktiivvalaš mánggagielalášvuoda ovdáneami ja maid gohccáhit beroštumi gielladáiddu eallinahkásaš ovddideapmái.

Sámegiela oahpahusas čadahit ovttasbarggu eará giellaávdnasiiguin ja maid eará oahppaávdnasiid oahpahusain. Oktasaš giellabajásgeassima ulbmilin lea lasihit oahppiid áddejumi giella- ja kulturduogáža mearkkašumis ovttatolbmui, servošii ja servvodahkii ja maid stivret sin atnit árvvus sámegiela ja eará gielaid. Vuolggasadjin lea oahppi dego aktiivvalaš doaimbin, go dalle oahppiid gielladáiddu ja eará máhtu atnet ávkin oahpahusas. Dasa lassin olles skuvlla doaimmas atnet ávkin skuvlla gielaláš ja kultuvrraláš mánggahámatvuoda.

Oahpahusas atnet ávkin oahppiid vejolašvuoda ovddidit gielladáidduset skuvlla olggobealde. Oahpahus doarju ja roahkasmahtta oahppiid geavahit iežaset giela mánggabealagit sierra oahppaávdnasiid diimmuin ja skuvlla eará doaimmas. Ná sámegiela oahppan ja geavaheapmi dorjot sierra oahppaávdnasiid sisdoalu oahppama ja oahppit ohppet gulahallat skuvlla oahppaávdnassisdoaluin maiddá sámegilli. Oahppiid iežaset välljejumit, oasálašvuoda vásihusat ja maid oahppanvuloš áššiid dehálašvuohta leat guovdilis motivašuvdnadahkkit. Giela oahpahusas deattuhit vuorrováikkuhusa ja gulahallanvuoigŋa.

Sámegiela oahpahusa mihttomearit, sisdoalut ja oahppi oahppama árvoštallan leat meroštallon olles vuodđoahpahusa áigge bastevaš guovtti jahkevahkkodiimmu viidosas sámegiela oahpahusa várás. Oahpahusa lágideaddji gárvvista vuođuštusaid vuodul báikkálaš oahppaplána, mas sáhtta atnit ávkin vuodđoahpahusa oahppaplána vuođuštusaid eatnigiela ja girjjálašvuoda govvádusaid oahppaávdnasa ulbmilis, oahppanberrasidda ja bargovugiide laktáseaddji mihtomeriin ja maid bagadeamis, sierranahtimis, doarjagis ja oahppi oahppama árvoštallamis.

Vuodđoahpahusa dievasmahti sámegiella jahkeluohkáin 1–2

Jahkeluohkáin 1–2 oahpahusa earenoamáš ulbmilin lea roahkasmahttit oahppiid geavahit sámegiela iešguđetlágan vuorrováikkuhandiliin. Oahppit ohppet guldalit, jerrat, vástidit ja muitalit. Sátne- ja doabavuorkká viiddidit systemáhtalaččat gokčat eallima sierra oassesurggiid. Oahpahusain ovddidit oahppiid jurddašan- ja iešalbmabuktindáidduid ovttasbarggus ruovttuiguin. Oahppit besset sisa lohkama ja čállima vuodđodáidduide ja maid oahpásmuvvet ahkedásiset vástideaddji mánáidgirjjálašvuhtii ja velá máinnastan- ja kulturárbaí. Mihttomearrin lea oahppat geavahit giela iešguđetlágan oahppanberrasiin ja skáhppot dieđu sámegielain. Mihttomearrin lea oahppat áddet eatnigiela mearkkašumi ja hukset positiivvalaš gaskavuoda sámegilli.

Vuoddoahpahusa dievasmahtti sámegiela oahpahusa mihttomearit jahkeluohkáin 1–2

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallosuorgit	Viiddis máhttu
Vuorrováikkuhandiliin doaibman		
T1 veahkehit oahppi ovddidit guldaleami dáidduid ja maid roahkasmahttit oahppi jearrat ja ovdanbuktit jurdagiidis ja vásihusaidis balakeahhtá meattáhusaid	S1	L2
T2 gohcáhit oahppi sáhkkii vuoda ja beroštumi sierralágan olggosbuktinvugiid geavaheapmái	S1	L2
T3 movttiidahttit oahppi giela ja miellagovahusa ja maid ovttasbargo- ja vuorrováikkuhandáidduid ovddideapmái	S1	L2
Teavsttaid dulkon		
T4 bagadit oahppi duddjot posiitiivvaláš ja sáhkkes gaskavuoda lohkamii ja maid movttiidahttit ieševttolaš lohkamii gielladáiddu mielde	S2	L1, L4
T5 movttiidahttit oahppi vuodđolohkandáiddu ja maid teavsttaid ipmirdandáiddu oahppamii	S2	L1, L4
T6 bagadit oahppi iešguđetlágan teavsttaide oahpásmuvvamis ja maid daid birra ságastallamis jurdagiid ja vásihusaid juohkima várás	S2	L2, L4
Teavsttaid buvttadeapmi		
T7 veahkehit oahppi duddjot posiitiivvaláš gaskavuoda čállimii gielladáiddu mielde	S3	L2
T8 bagadit oahppi oahpásmuvvat sámegielat čállinvuogádhakii ja maid ovddidit čállima vuodđodáidduid	S3	L2, L5
T9 bagadit oahppi hárvjehallat teavstta buvttadeami ja maid roahkasmahttit su ovdanbuktit čálalaččat jurdagiidis ja áicagiiddis gielladáiddu mielde	S3	L1, L2
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi		
T10 roahkasmahttit oahppi geavahit sámegiela skuvllas, ruovttus ja lašasbirrasiin ja maid oahpistit su áiccadit iežas giellageavaheami ja oahpásmuvvat giela vuodđoráhkadagaide	S4	L1, L2, L3
T11 movttiidahttit oahppi oahpásmuvvat iežas giella- ja kulturservoša dáhp- ja ávvudanárbaí ja maid oahpistit geavahit ja atnit árvvus sámegielat kulturfálaldaga	S4	L2, L7
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan		
T12 movttiidahttit oahppi geavahit sámegiela iešguđetlágan studerendilálašvuodain	S5	L1, L2, L5
T13 ráhkadit buorre ovttasbarggu sámegiela oahpahusa ja eará álgooahpahusa gaskii	S5	L1, L7

Vuoddoahpahusa dievasmahtti sámegiela oahpahusa mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorgit jahkeluohkáin 1–2

Sámegiela giella-, vuorrováikkuhan- ja teakstadáidduid oahppan dáhpáhuvvá giellageavahandiliin ja maid mánggabealat barggadeamis gielain. Sisdoaluid välljejit nu, ahte oahppit sáhttet viiddidit iežaset gillii, girjjálašvuhtii ja eará kultuvrii laktáseaddji máhtuset mánggabealagat. Sisdoalut dorjot mihttomeriid juksama ja atnet ávkin sihke oahppiid vásihusaid ja báikkálaš vejolašvuodaid. Sisdoallosurggiin ráhkadit oppalašvuodaid sierra jahkeluohkáide.

S1 Vuorrováikkuhandiliin doaimman: Hárjehallet birra gielalaš ladasteami ja nammadeami, guldasteami, jearrama, vástideami ja muitaleami. Oahpásmuvvet iešguđetlágan vuorrováikkuhandiliide ja olggosbuktinvugiide earret eará stohkosiid, spealuid ja dráma ávkinatnemiin.

S2 Teavsttaid dulkon: Oahpásmuvvet iešguđetlágan teavsttaide, nugo mánáid máidnasiidda, muitaleami, divttaide, oktageardánis diehto- ja mediateavsttaide ja maid govaide. Hárjehallet lohka ja maid jearaldagaid dahkama ja daidda vástideami earenoamážit muitaleaddji ja govvideaddji teavsttaid vuodul. Ságastallet teavsttaid birra ja juogadit vásihusaid dain. Čogget sátn- ja olggosbuktinvuorkká teavsttaide oahpásmuvvamiin.

S3 Teavsttaid buvttadeapmi: Oahpásmuvvet čállinvuogádaga mihtilmas iešvugiide ja hárjehallet čállima okto ja ovtta ja maid leaikkastallet gielain.

S4 Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi: Áiccamahttet sáme giela geavaheami ruovttus, skuvllas ja lagasbirrasii ja maid roahkasmahttet geavahit sáme giela ovtta barggus eará álgooahpahusain.

S5 Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan: Oahpásmuvvet studerema gillii ja hárjehallet diehtosurggiid giela vuodustusaid ovtta barggus eará álgooahpahusain.

Oahppi oahppama árvvoštallan vuoddoohpahusa dievasmahtti sáme gielas jahkeluohkái 1–2

Jahkeluohkái 1–2 oahppama árvvoštallama vuolggasadjiin ja mihttomearrin lea oázžut ollislaš gova guđege oahppi gielalaš ahtanuššama ovdáneamis. Árvvoštallami vuodduvuvi máhcahaga bokte oahppit ožžot dieđu gielladáidduset nanusvuodain ja maid ovdáneamisteaset sáme giela oahppin. Oahppit ožžot maidái mánggabelagit máhcahaga das, mo sii áddejit ja geavahit giela, olggosbuktet iežaset, oassálastet oktasaš ságastallami ja maid buvttadit ja dulkojit teavsttaid. Movttiidahtti máhcahat máhtu sierra surggiin lea dehálaš.

Oahppanproseassa ektui árvvoštallama ja máhcahaga addima guovddáščuozáhagat sáme gielas leat

- ovdáneapmi iežas olggosbuktimis ja vuorrováikkuhandáidduin, sátn- ja doabaráju čoggon
- ovdáneapmi lohkanadáiddu ja maid teavsttaid áddemis, lohkanberoštumi nanosmuvvan
- ovdáneapmi teavsttaid buvttadeamis
- ovdáneapmi giela ja kultuvrra áddemis, earenoamážit fuomášumiid dahkan sániid mearkašumis ja árgga giellageavahandiliin

Vuoddoohpahusa dievasmahtti sáme giella jahkeluohkái 3–6

Jahkeluohkái 3–6 oahpahusa earenoamáš ulbmilin lea movttiidahttit oahppiid doaimmat aktiivvalaččat sáme giellii iešguđetlágan vuorrováikkuhandiliin. Oahppit ohppet lohkat sierralágan lohkanvugiiguin, analyseret dan, maid leat lohkan, ja juohkit

lohkanvásihusaideaset ja maid nannejit čállojuvvon giela ja riektáčállima hálddašeami. Oahppit oahpásmuvvet giela mihtilmas guovddášiešvugiide. Oahppit ohppet veardádallat gielaide ja atnit ávkin gielladáiddu iešguđetlágan oahppanbirrasiin skáhppomiin sámegeilain dieđu sierra oahppáávdnasiin. Mihttomearrin lea čiekŋudit gaskavuoda iežas gillii ja oahppat atnit árvvus sierra gielaide dáiddu. Mihttomearrin lea maiddái oahppat árvvoštallat ja stivret iežas oahppama. Oahppi studerenmotivašuvnna nannejit ovttasbarggus ruovttuiguin ja giellaservošiin.

Vuodđooahpahusa dievasmahtti sámegeiela oahpahusa mihttomearit jahkeluohkáin 3–6

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallo-suorggit	Viiddis máhttu
Vuorrováikkuhandiliin doaibman		
T1 movttiidahttit oahppi doaibmat iešguđetlágan vuorrováikkuhandiliin	S1	L2
T2 movttiidahttit oahppi sierralágan olggosbuktinvugiid geavaheapmái joavko- ja vuorrováikkuhandiliin	S1	L2
T3 bagadit oahppi árvvoštallat iežas doaimma ja maid váldit vuostá ja addit máchahaga	S1	L1
Teavsttaid dulkon		
T4 movttiidahttit oahppi iešvttolaš lohkamii ja iežasgielat teavsttaid geavaheapmái gielladáiddu mielde	S2	L1, L4, L5
T5 bagadit oahppi ovddidit vuodđolohkandáiddu njuovžilín šaddama, ovddidit teavsttaid áddema dáidduid ja maid čoađit sátn- ja doabavuorkká	S2	L4, L5
T6 bagadit oahppi geavahit lohkandáiddu ja teavsttaid eallámušaid oazžuma várás, dieđu skáhppoma ja árvvoštallama várás ja maid sággastallat teavsttain	S2	L1, L2, L4
Teavsttaid buvttadeapmi		
T7 veahkehit oahppi ovddidit iežas olggosbuktima ja maid posiitiivvaláš gaskavuoda čállimii gielladáiddu mielde	S3	L2
T8 movttiidahttit oahppi hárhjehallat ja dahkat njuovžileabbon čállima vuodđodáidduid ja maid teavsttaid buvttadeami dáiddu	S3	L1, L2, L5
T9 movttiidahttit oahppi ovddidit jurdagiid ja vásihusaid olggosbuktima áššeteavsttain ja čáppagirjjálaš teavsttain	S3	L1, L2
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi		
T10 veahkehit oahppi suokkardit gielalaš ja kultuvrralaš identitehta ja maid eatnigiela mearkkašumi	S4	L1, L2
T11 bagadit oahppi oahpásmuvvat sámegeiela guovdileamos ráhkadagaide	S4	L1, L2
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan		
T12 bagadit oahppi atnit ávkin sámegeiela dáiddu visot oahppamis ja ovddidit sierra diehtosurggiid giela	S5	L1, L4
T13 fállat oahppái bargoneavvuid sámegeielat dieđu ohcamii, suokkardeapmái ja árvvoštallamii ja maid doarjut oahppi beassat sisa iešstivrejeddji vuohkáin studeret sámegeiela	S5	L1, L4, L5

Vuoddoahpahusa dievasmahtti sámegiela oahpahusa mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit jahkeluohkáin 3–6

Sámegiela giella-, vuorrováikkuhan- ja teakstadáidduid oahppan dáhpáhuvá giellageavahandiliin ja maid mánggabealat barggadeamis gielain. Sisdoaluid välljejit nu, ahte oahppit sáhttet viiddidit iežaset gillii, girjjálašvuhtii ja eará kultuvrii laktáseaddji máhtuset mánggabealagit. Sisdoalut dorjot mihttomeriid juksama ja atnet ávkin sihke oahppiid vásihusaid ja báikkálaš vejolašvuodaid. Sisdoallosurggiin ráhkadit oppalašvuodaid sierra jahkeluohkáide.

S1 Vuorrováikkuhandiliin doaimman: Hárjehallet ovtasbargodáidduid, nugo guldaleami ja álgagiid dahkama ja maid gárvvistit ovdanbuktimiid ávkinatnimiin iežasgielat lagasbirrasa ja media vejolašvuodaid. Hárjehallet iežaset doaimma árvvoštallama ja máhcahaga addima ja vuostávdima.

S2 Teavsttaid dulkon: Barggadit mánggabealagit sierralágan teavsttaiguin nu, ahte gaskavuohta sámegielat teakstamáilbmái nanosmuvvá. Čiekŋudit lohka ja teavsttaid dulkoma dáiddu oahpásmuvvamiin iešguđetlágan njálmmálaš ja čálalaš teavsttaide, earenoamážit muitaleaddji, govvideaddji ja oktageardánis bealiváldi teavsttaide. Hárjehallet teavstta áddema strategiijaid, earret eará jearrama, geahčastallama ja čavdudeami. Ságastallet teavsttaid birra, juogadit lohkanvásihusaid ja čiekŋudit dovdamuša das, makkár iešguđetlágan teavsttaid ráhkadit lea. Čogget sátne- ja olggosbuktinvuorkká.

S3 Teavsttaid buvttadeapmi: Hárjehallet teavstta buvttadeami muttuid ja maid teavstta ráhkadaga. Hárjehallet gieđainčállima ja boallodáidduid ja maid sámegiela riektačállima earenoamáš iešvugiid ja daid geavaheami iežaset teavsttas. Čállet okto ja ovtas teavsttaid ja maid ságastallet ja addet máhcahaga dain.

S4 Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi: Suokkardit kultuvrralaš identitehta šaddama ja maid sámegiela geavaheami ruovttus, skuvllas ja lagasbirrasiin. Oahpásmuvvet sámegiela guovdileamos ráhkadagaide.

S5 Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan: Oahpásmuvvet sierra oahppaávdnasiid doahpagiidda ja teakstageavadiidda ja maid veardádallet diehtosurggiid teavsttaid. Hárjehallet sámegielat dieđu ohcama ja media geavaheami. Ovdanbuktet ja hárjehallet gielaoahppama sierralágan strategiijaid.

Oahppi oahppama árvvoštallan vuoddoahpahusa dievasmahtti sámegielas jahkeluohkáin 3–6

Oahppama árvvoštallama ulbmilin lea buvttadit dieđu oahppi oahppama ovdáneamis ja maid bagadit ja movttiidahttit oahppi. Oahppi oažžu mánggabealat máhcahaga das, mo su dáidu áddet ja geavahit giela njálmmálaččat ja čálalaččat lea šaddan njuovžileabbon ja mo su olggosbuktinvuorká lea mánggabealaguvvan. Árvvoštallan buvttada dieđu maiddá oahpahusa plánemii. Máhcahagain oahppi oažžu dieđu gielladáiddus nanusvuodain ja ovdáneamis ja maid alddis sámegiela oahppin ja dáiddustis atnit ávkin gielladáiddus oahppama doarjjan.

Sámegiela sánálaš árvvoštallama dahje árvosáni attedettiin oahpaheaddji árvvoštallá oahppi máhtu báikkálaš oahppaplánas ásahuvvon mihttomeriid ektui. Go oahpaheaddji meroštallá

máhtu dási 6. jahkeluohká nogadettiin, de son geavaha buorre máhtu riikkaviidosáš govvádusa. Oahppama ovdáneami dáfus guovddážiis leat sámegeiela sierra ulbmilsurggiid vuodđodáiddut ja daidda doalvu bargadanproseassat ja oahppanstrategiijat.

Vuodđoahpahusa dievasmahtti sámegeiela buorre máhtu govvádus 6. jahkeluohká loahpas

Oahpahusa mihttomearri	Sisdoallo-suorggit	Árvvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Buorre máhtu govvádus
Vuorrováikkuhandiliin doaibman			
T1 movttiidahttit oahppi doaibmat iešguđetlágan vuorrováikkuhandiliin	S1	Vuorrováikkuhandiliin doaibman	Oahppi oassálastá iešguđetlágan vuorrováikkuhandiliide. Oahppi guldala joavkku lahtuid oainnuid, váldá sin vuhtii ja dahká álgagiid vuorrováikkuhandiliin.
T2 movttiidahttit oahppi sierralágan olggosbuktinvugiid geavaheapmái joavko- ja vuorrováikkuhandiliin	S1	Olggosbuktinvugiid geavaheapmi	Oahppi máhtta geavahit sierralágan olggosbuktinvugiid
T3 bagadit oahppi árvvoštallat iežas doaimmas ja maid váldit vuostá ja addit máhcahaga	S1	Iežas doaimma árvvoštallan ja maid máhcahaga vuostávdilin ja addin	Oahppi máhtta bagadeami vuolde árvvoštallat doaimmas ja maid váldit vuostá ja addit máhcahaga.
Teavsttaid dulkan			
T4 movttiidahttit oahppi lohkamii ja iežasgielat teavsttaid geavaheapmái gielladáiddu mielde	S2	Lohkan ja iežasgielat teavsttaid geavaheapmi	Oahppi lohka šihttojuvvon girjiid dahje teakstabihtáid.
T5 bagadit oahppi ovddidit vuodđolohkandáiddu njuovžilin šaddama, ovddidit teavsttaid áddema dáidduid ja maid čoaggit sátn- ja doabaráju	S2	Lohkandáiddu njuovžilvuolta ja teavsttaid ádden, sátn- ja doabaráju viidáneapmi	Oahppi lohka njuovžilit ja hálddaša vuogálaš sátn- ja doabaráju.
T6 bagadit oahppi geavahit lohkandáiddu ja teavsttaid eallámušaid oažžuma várás, dieđu skáhppoma ja árvvoštallama várás ja maid ságastallat teavsttaid birra	S2	Lohkandáiddu ja teavsttaid geavahandáiddut ja maid teavsttaid birra ságastallan	Oahppi máhtta atnit ávkin lohkandáiddu ja teavsttaid eallámušaid oažžuma várás, dieđu skáhppoma ja vihkkema várás ja maid máhtta ságastallat teavsttaid birra iežas vásihusaid vuodul.
Teavsttaid buvttadeapmi			
T7 veahkehit oahppi ovddidit iežas olggosbuktima ja maid positiivvalaš gaskavuoda čállimii gielladáiddu mielde	S3	Olggosbuktin teavsttaid buvttadeamis	Oahppi máhtta geavahit teavsttainis muhtin muddui sierralágan olggosbuktimiid.
T8 movttiidahttit oahppi hárjehallat ja dahkat njuovžileabbon čállima vuodđodáidduid ja maid teavsttaid buvttadeami dáiddu	S3	Čállima dáiddut	Oahppi dovdá eanaš osiin giela čállinvuogadaga ja riektáčállima ja maid bastá bagadeami vuolde gárvvistit čáppagirjjálaš teavsttaid ja áššeteavsttaid.
T9 movttiidahttit oahppi ovddidit jurdagiid ja vásihusaid olggosbuktima áššeteavsttain ja čáppagirjjálaš teavsttain	S3	Jurdagiid ja vásihusaid albmabuktin teavsttain	Oahppi bastá bagadeami vuolde teavsttainis mitalit ja čilget jurdagiid ja vásihusaid.

Oahpahusa mihttomearri	Sisdoallo-suorggit	Árvvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Buorre máhtu govvádus
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi			
T10 veahkehit oahppi suokkardit gielalaš ja kultuvrralaš identitehta ja maid eatnigiela mearkašumi	S4	Gielalaš ja kultuvrralaš identitehta ja maid eatnigiela mearkašumi áiccadeapmi	Oahppi máhtta muitalit, maid dárkkuha gielalaš ja kultuvrralaš identitehta ja govvidit eatnigiela mearkašumi.
T11 bagadit oahppi oahpásmuvvat sámeigiela guovdileamos ráhkadagaide ja geavahit daid olggosbuktimisttis	S4	Guovddáš-ráhkadagaid dovdamuš	Oahppi dovdá sámeigiela guovdileamos ráhkadagaid ja máhtta geavahit daid juoga veardde.
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan			
T12 bagadit oahppi atnit ávkin sámeigiela dáiddu visot oahppamis ja ovddidit sierra diehtosurggiid giela	S5	Sámeigiela geavaheapmi oahppamis	Oahppi máhtta bagadeami vuolde geavahit sámeigiela studerema doarjjan ja dovdá juoga veardde sierra diehtosurggiid giela.
T13 fállat oahppái bargoneavvuid sámeigielat dieđu ohcamii, suokkardeapmái ja árvvoštallamii ja maid doarjut oahppi beassat sisa iešstivrejeddji vuohkái studeret sámeigiela	S5	Dieđuohcandáiddu	Oahppi dovdá juoga veardde sámeigielat dieđuohcama gálduid ja máhtta oheat dieđu. Oahppi máhtta studeret iešlágalaččat sámeigiela.

Vuodđooahpahusa dievasmahti sámeigiella jahkeluohkái 7–9

Jahkeluohkái 7–9 oahpahusa earenoamáš ulbmilin lea čiekŋudit ja viiddidit oahppiid sámeigiela dáiddu iešgeange gielladáiddu vuodul. Oahppit oahpásmuvvet iešguđetlágan njálmmálaš ja čálalaš teavsttaide ja maid ohppet dulkot, analyseret ja buvttadit daid. Oahppiid gaskavuohta sámeigielat girjjálašvuhtii ja máinnastan- ja kulturárbaí ja maid giellaservošii čiekŋu ja mánggabealaguvvá. Oahppit čiekŋudit giela mihtilmas iešvugiid máhtuset ja maid atnet ávkin gielladieđuset ja -dáidduset iešguđetlágan oahppanbirrasiin skáhppomiin eatnigielain dieđu sierra oahppaávdnasiin. Oahppiid árvvusatnín sámeigiela guovdu nanosmuvvá ja sin nácka geavahit giela diđolaččat ja luovvannávccalaččat lassána. Oahppit besset sisa diehtoáŋgiris ja iešstivrejeddji vuohkái lohkat sámeigiela ja čiekŋudit dáidduset veardádallat gielaid ja maid atnet ávkin sierra gielaid dáidduset mánggabealagit. Oahppit besset sisa vugiide ovddidit gielladáidduset maiddáí vuodđooahpahusa nohkama maŋŋá. Oahppit čiekŋudit studerenmotivašuvnnaset ovttasbarggus ruovttuiguin ja sámeigielat servošiin.

Vuoddoahpahusa dievasmahtti sámegiela oahpahusa mihttomearit jahkeluohkáin 7–9

Oahpahusa mihttomearit	Mihttomeriide laktáseaddji sisdoallosuorggit	Viiddis máhttu
Vuorrováikkuhandiliin doaibman		
T1 bagadit oahppi ovddidit iežas dáiddu doaibmat iešgudetlágan vuorrováikkuhandiliin ja árvvoštallat iežas doaimma dáin	S1	L1, L2
Teavsttaid dulkon		
T2 movttiidahttit oahppi mánggabealagahttit iežas lohkanberoštumi gielladáiddu mielde ja maid čoaggit sátne- ja doabaráju	S2	L2, L5, L7
T3 movttiidahttit oahppi ovddidit analyhtalaš ja kritihkalaš lohkandáiddu ja maid sierralágan teavsttaid ipmirdeami ja dulkoma	S2	L2, L4, L5
T4 bagadit oahppi nannet iežas dáiddu geavahit teavsttaid ja lohkandáiddu dieđu skáhppoma várás, eallámušaid oazžuma várás ja maid ságastallat teavsttaid birra iešgudetlágan gulahallanbirrasiin	S2	L1, L2, L4
Teavsttaid buvttadeapmi		
T5 roahksmahttit oahppi ovddidit teavsttainis iežas albmabuktima ja maid veahkehit oahppi nannet iežas positiivvalaš gaskavuoda čállimii	S3	L2, L5
T6 bagadit oahppi dahkat njuovžileabbon ja mánggabealagahttit čállima dáiddu	S3	L1, L2
T7 movttiidahttit oahppi buvttadit muitaleaddji, govvideaddji, stivrejeaddji, bealiváldi ja suokkardeaddji teavsttaid	S3	L1, L2, L7
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi		
T8 bagadit oahppi suokkardit gielalaš ja kultuvrralaš identitehta ja maid sámegiela geavaheami, mearkkašumi ja sajádaga oassin iešgudetlágan giellaservošiin ja maid atnit ávkin earágielat media ja kulturfálaldaga	S4	L2, L2, L7
T9 movttiidahttit oahppi dovdát giela sierralágan registariid, ovdamearkka dihte hálljuvvon ja čállojuvvon giela erohusaid ja maid giela geavaheami iešgudetlágan dilálašvuodain	S4	L2, L4
T10 bagadit oahppi čiekŋudit dieđuidis sámegiela guovddášráhkadagain ja analyseret daid	S4	L2, L4, L5
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan		
T11 veahkehit oahppi ovddidit dáiddu geavahit sámegiela dieđuohcamis ja diedugiedahallamis sierra oahppaávdnasiin ja birrasiin	S5	L1, L4, L6

Vuoddoahpahusa dievasmahtti sámegiela oahpahusa mihttomeriide laktáseaddji guovdilis sisdoallosuorggit jahkeluohkáin 7–9

Sámegiela giella-, vuorrováikkuhan- ja teakstadáidduid oahppan dáhpáhusvá giellageavahandiliin ja maid mánggabealat barggadeamis gielain. Sisdoaluid välljejit nu, ahte oahppit sáhttet viiddidit iežaset gillii, girjjálašvuhtii ja eará kultuvrii laktáseaddji máhtuset mánggabealagat. Sisdoalut dorjot mihttomeriid juksama ja atnet ávkin sihke oahppiid vásihusaid ja báikkálaš vejolašvuodaid. Sisdoallosurggiin ráhkadit oppalašvuodaid sierra jahkeluohkáide.

S1 Vuorrováikkuhandiliin doaibman: Ságastallet nuoraid máilmmi, ruovttuid ja giellaservoša dáhpáhusain, hárhjehallet ságastallama, divaštallama ja oaiviliid olggosbuktima ja maid veardádallet sierra giellaservošiid vuorrováikkuhan- ja ságastallanvugiid. Hárhjehallet iešgudetlágan vuorrováikkuhandiliid ávkinatnimiin iežasgielat birrasa ja media vejolašvuodaid. Árvvoštallet iežaset doaimma ja maid hárhjehallet máhcahaga addima ja vuostávdima.

S2 Teavsttaid dulkon: Nannejit oahppiid beroštumi sámegeielat teavsttaide ávkinatnemiin oahppiid evttohan teavsttaid. Viiddidit lohkama čuožáhagaid ja bagadit geavahit sierralágan gálduid sámegeielat teavsttaid gávdnama várás. Čiekŋudit teavstta áddema strategiijaid ja hárhallet gálduid luoheteahttivuođa árvoštallama. Oahpásmuvvet maiddái suokkardalli ja stivrejeddji teavsttaide. Juogadit lohkanvásihusaid ja dulkomiid teavsttain iešguđetlágan gulahallanbirrasiin. Čogget lasi sátne- ja doabaráju.

S3 Teavsttaid buvttadeapmi: Hárhallet muitaleaddji, govvideaddji, bealiváldi, suokkardalli ja láidesteaddji teavsttaid buvttadeami sierralágan dárkkuhusaid várás ja maid čiekŋudit čállinproseassa muttuid hálddašeami. Dahket njuovžileabbon gieđainčállima ja boallodáidduid. Čiekŋudit sámegeiela riektáčállima earenoamáš iešvugiid dovdamuša ja daid hálddašeami iežaset teavsttas ja maid suokkardit sierra sániid ja albmabuktimiid mearkašumiid ja ivnniid váikkuhusa tekstii. Čállet teavsttaid okto ja ovttas ja maid ságastallet ja addet máhcahaga dain.

S4 Giela, girjjálašvuođa ja kultuvrra ipmirdeapmi: Oahpásmuvvet sámegeielat mediai ja kulturfálaldahkii ja maid hárhallet daid kritihkalaš geahčadeami. Čiekŋudit sámegeiela guovddášráhkadagaid ja eará iešvugiid dovdamuša ja veardádallet daid suomagillii. Skáhppojit dieđu maiddái Suoma riikkagielain ja eará unnitlogugielain ja maid daid mearkašumis ovttatolbmui ja servošii.

S5 Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan: Čiekŋudit sierra oahppaávdnasiid doahpágiid ja teakstageavadiid dovdamuša. Viiddidit sámegeielat dieđuohcama geavaheami visot oahppama doarjjan.

Oahppi oahppama árvoštallan vuodđooahpahusa dievasmahtti sámegeielas jahkeluohkái 7–9

Árvoštallama ulbmilin lea buvttadit dieđu oahppi oahppama ovdáneamis ja maid bagadit ja movttiidahttit oahppi. Oahppi oažžu mánggabealat máhcahaga das, mo su dáidu ipmirdit ja geavahit giela njálmmálaččat ja čálalaččat lea šaddan njuovžileabbon ja mánggabealaguvvan. Oahppi teakstašlájadovdamuš lea mánggabealaguvvan ja su dáidu dulkot ja buvttadit sierralágan teakstašlájaid lea čikŋon. Árvoštallanmáhcahat buvttada dieđu oahpahusa plánemii. Dainna oahppi oažžu dieđu gielladáiddu nanusvuodain ja ovdáneamis ja maid alddis sámegeiela oahppin ja čehppodagastis atnit ávkin iežas gielladáiddu visot oahppama ja lohkanberoštumi doarjjan.

9. jahkeluohká loahpas meroštallet, mo oahppi lea studerema nogadetiin juksan sámegeiela mihttomeriid. Árvosáni gárvvistit veardidemiin oahppi máhttodási sámegeiela riikkaviidosáš buorre máhtu govvádussii 9. jahkeluohká loahpas. Máhttu sámegeielas ovdána kumulatiivvalaččat. Árvosáni gárvvisteamis váldet vuhtii visot buorre máhtu govvádušaid beroškeahtta das, man jahkeluohkkái buohtalas mihttomearri lea ášahuvvon báikkálaš oahppaplánas. Oahppi oažžu árvosáni gávccii (8), juos son čájeha gaskameari mielde dan máhtu, maid buorre máhtu govváduš meroštallá. Árvosáni gávccii dási badjelmannan muhtin mihttomeriid buohta sáhtta kompenseret dien dási heittogut ceavzima soames eará juksanmeriid oasis.

Vuoddoahpahusa dievasmahtti sámegiela buorre máhtu govvádus

9. jahkeluohká loahpas

Oahpahusa mihttomearri	Sisdoalo-suorggit	Árvvoštallama čuožáhagat oahppaávdnasis	Buorre máhtu govvádus
Vuorrováikkuhandiliin doaibman			
T1 bagadit oahppi ovddidit iežas dáiddu doaibmat iešgudetlágan vuorrováikkuhandiliin ja árvvoštallat iežas doaimma dain	S1	Vuorrováikkuhandiliin doaibman	Oahppi máhtta doaibmat mánggalágan vuorrováikkuhandiliin ja bastá árvvoštallat iežas doaimma dain.
Teavsttaid dulkon			
T2 movttiidahttit oahppi mánggabealagahttit iežas lohkanberoštumi gielladáiddu mielde ja maid čoaččit lasi sátnen- ja doabaráju	S2	Sátnen- ja doabaráju	Oahppi lea mánggabealagahttan iežas lohkanberoštumi. Oahppi hálddaša vuogálaš sátnen- ja doabaráju.
T3 movttiidahttit oahppi ovddidit analyhtalaš ja kritihkalaš lohkanadáiddu ja maid sierralágan teavsttaid ipmirdeami ja dulkoma	S2	Analyhtalaš ja kritihkalaš lohkanadáiddu	Oahppi máhtta lohkat teavsttaid muhtun lohkanvugiid atnemiin ja maid ipmirda sisdoalu váimmusaššiid, oaviliid oktan vuodušusaiguin ja bastá dahkat juoga veardde áicagiid giela ja govaid vugiid birra teavsttain.
T4 bagadit oahppi nannet iežas dáiddu geavahit teavsttaid ja lohkanadáiddu dieđu skáhppoma várás, eallámušaid oazžuma várás ja maid ságastallat teavsttaid birra iešgudetlágan gulahallanbirrašiin	S2	Dáiddu atnit ávkin teavsttaid ja lohkanadáiddu	Oahppi máhtta geavahit sierralágan teavsttaid ja iežas lohkanadáiddu dieđu skáhppomii ja eallámušaid oazžuma várás. Oahppi máhtta ságastallat iešgudetlágan teavsttaid birra jearramiin, čavdudemiin, kommenteremiin ja suokkardallamiin.
Teavsttaid buvttadeapmi			
T5 roahkasmahttit oahppi ovddidit teavsttainis iežas albmabuktima ja maid veahkehit oahppi nannet iežas positiivvalaš gaskavuoda čállimii	S3	Teavsttaid buvttadeapmi ja ovdanbuktin	Oahppi máhtta buvttadit sámegielat teavstta atnemiin mánggabealal olggosbuktimiid.
T6 bagadit oahppi dahkat njuovžilin ja mánggabealagahttit čállima dáiddu	S3	Njuovžilis ja mánggabealal čállima dáiddu	Oahppi čállá njuovžilit ja čielgasit giedain ja son lea hálddaššigohtan dárbašlaš boallodáidduid.
T7 movttiidahttit oahppi buvttadit muitaleaddji, govvideaddji, láidesteadji, bealiváldi ja suokkardalli teavsttaid	S3	Dáiddu buvttadit teavsttaid, mat ovddastit iešgudetlágan teakstašlájaid	Oahppi bastá gárvvistit bagadeami vuolde muitaleaddji, govvideaddji, bealiváldi, suokkardalli ja láidesteadji teavsttaid nu, ahte teavstta lea álki áddet.

Oahpahusa mihttomearri	Sisdoal- losuorg- git	Árvvoštallama čuožahagat oahppaávdnasis	Buorre máhtu govvádus
Giela, girjjálašvuoda ja kultuvrra ipmirdeapmi			
T8 bagadit oahppi suokkardit gielalaš ja kultuvrralaš identitehta ja maid sámegeiela geavaheami, mearkkašumi ja sajádaga sierralágan giellaservošiid oassin ja velá atnit ávkin earágieilat media ja kulturfálaldaga	S4	Kulturdidolašvuoda ovdáneapmi	Oahppi máhtá govvidit gielalaš ja kultuvrralaš identitehta ja maid sámegeiela mearkkašumi ja sámegeiela sajádaga eará gielaid gaskavuodas. Oahppi máhtá atnit ávkin earágieilat media ja kulturfálaldaga.
T9 movttiidahttit oahppi dovdát giela sierralágan registariid, ovdamearkka dihte hállojuvvon ja čállojuvvon giela erohusaid ja maid giela geavaheami iešgudetlágan diliin	S4	Gielladidolašvuoda ovdáneapmi	Oahppi dovdá giela sierra registariid, hállojuvvon ja čállojuvvon giela erohusaid ja maid diliin čadnojuvvon giellageavaheami.
T10 bagadit oahppi čiekŋudit dieđuidis sámegeiela guovddášráhkadagain ja analyseret daid	S4	Guovddáš- ráhkadagain dovdamuš ja geavaheapmi	Oahppi dovdá sámegeiela guovddášráhkadagain ja máhtá geavahit daid.
Giela geavaheapmi visot oahppama doarjjan			
T11 veahkehit oahppi ovddidit dáiddu geavahit sámegeiela dieđuohcamis ja dieđugiedáhallamis sierra oahppaávdnasiin ja birrasiin	S5	Máŋggabealat sámegeiela geavaheapmi	Oahppi máhtá geavahit sámegeiela doarjjan studeremis ja dieđuohcamis.

Duodaštusat

Oahppái addojuvvo lohkanjagi nogadettiin oassálastinduodaštus vuodđooahpahusa dievasmahtti sámegeiela studeremis. Duodaštussii merkejuvvojit oahpahusa viidodat ja sánalaš árvvoštallan dahje nummirárvosátni oahpahusa lágideaddji mearridan vugiin. Muđui čuvvojuvvojit vuodđooahpahusa oahppaplána vuoduštusaid mearráduosat duodaštussii merkehahtti dieđuin. Maiddái 9. jahkeluohká nogadettiin oahppái addojuvvo sierranas oassálastinduodaštus.

ISBN 978-952-13-6216-3 (pdf)